

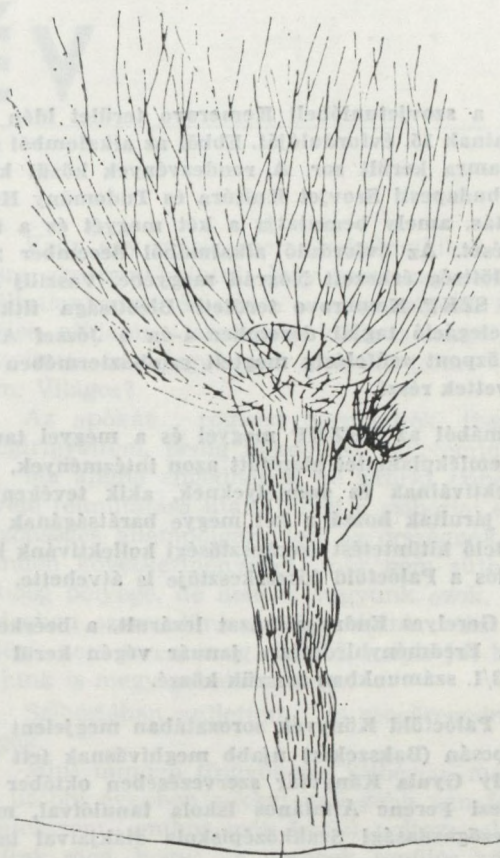
1982|6

MEGIEI KÖNYVTÁR
SALGÓTARJÁN

**A barátság
útján:**

**Kemerovo
bemutatkozik**

**I. országos
rajzbiennálé**

PALŐCFÖLD

„Régen volt, amikor a kimagasló orosz tudós, Lomonoszov prófétai szavakkal megjósolta: Oroszország hatalmát Szibéria fogja biztosítani. Elérkeztek ezek az idők — a vidékünk hatalmas ipari bázissá fejlődött, komplexül és átfogóan állítja a haza szolgálatába az itteni termelőerőket. A szovjet ember gazdája e földnek. Gondos és törekvő gazda. Ezért hiszem szilárdan: unokáim és dédunokáim is láthatják majd a jávorszarvast, amint hatalmas agancsait főségesen hordva vizet inni megy a tiszta folyóra, fehér nyulakat láthatnak a makulátlan havon és hallhatják ők is a madarak énekét. A tajgai sikos utakon gombáért és erdei bogyóért mehetnek, és lábuk alatt tiszta hó csikorog majd. Biztos vagyok benne, hogy az utánunk jövők is szeretni fogják Szibériát.

(Gennagyij Jemeljanov: Vallomás szülőföldemről)

„A nagy élmények hiányának egyik oka, hogy az egységesítő válogatás és rendezés nem hagyja, hogy bármi is a felfedezés erejével hasson vagy legalább rokon felfogások gyűrűjében érvényesülhessen. A valóságos probléma azonban mélyebben rejlik. Magyarországon most nincs világképi művészet. Nincs átfogó, sok művészt foglalkoztató szintéziskeresés — és -teremtés. Igen kevesen gondolkodnak elég mélyen és erősen, igen kevesen fogalmaznak elég élesen, s ezek egy része is háttérbe szorítva tevékenykedik. Ez nem kiállítási gond: ha a kimaradtak ellenszalonját megrendeznék, a kép mit sem változna. A magyar művészet és ezen belül, ennek részeként, mindenek alapja: a rajz — ilyen ma, és átlagát tekintve egészen jó.

(Krunák Emese: A vonal felelőssége)

„A kötet záróegységéből, amely krónika-szerűen tekinti át a barátság történetét, kiderül, hogy a tizenöt év során nem csupán protokolláris látogatásokra került sor, hanem szép számmal voltak kint nagyobb csoportok is. Sokaknak lehetett tehát élménye az arányok felismerése, s válhatott legendából realitássá Szibéria — mint olyan térsége a világnak, ahol szintén emberek élnek a maguk mindennapjait. Természetesen a szokatlanul nagy távolság aligha teszi lehetővé a tömeges kölcsönös látogatásokat. Szükség van az eligazító szóra, okos, ötletes kiadványokra. Kezemben tartom az eddigieket (...) Világos, hogy A barátság útján című kötet jellegében eltérő, vállalása is más, mint a korábbiaké.”

(L. P.: A barátság útján)

Nógrád megye és a szovjetunióbeli Kemerovo terület idén ünnepli testvérkapcsolatainak 15. évfordulóját. Ebből az alkalomból gazdag és sokrétű programra került sor. A rendezvények közül különösen kiemelkedik a budapesti Szovjet Kultúra és Tudomány Házában megnyitott kiállítás, amely bemutatja a két megyét és a testvérkapcsolatok fejlődését. Az évforduló alkalmából december 2-án Kemerovóból pártküldöttség érkezett Nógrád megyébe, Vaszilij Ivanovics Szitnyikov, az SZKP Kemerovo területi Bizottsága titkárnak vezetésével. A delegáció tagjai december 4-én a József Attila Megyei Művelődési Központ zsúfolásig megtelt színháztermében barátsági nagygyűlésen vettek részt.

A jubileum alkalmából az MSZMP megyei és a megyei tanács vegrehajtó bizottsága emlékplakettet alapított azon intézmények, vállalatok, üzemek kollektíváinak és személyeknek, akik tevékenységükkel eredményesen járultak hozzá a két megye barátságának fejlesztéséhez. A megtisztelő kitüntetést szerkesztőségi kollektívánk képviselőjében Végh Miklós a Palócföld főszerkesztője is átvehette.

A Madách- és a Gerelyes Endre-pályázat lezárult, a beérkezett írások bírálata folyik. Eredményhirdetésre január végén kerül sor. A díjazottak nevét 1983/1. számunkban tesszük közzé.

Kelemen Gábor a Palócföld Könyvek sorozatában megjelent irodalmi riportkötete kapcsán (Bakszekér) újabb meghívásnak tett eleget. A szécsényi Krúdy Gyula Könyvtár szervezésében október 28-án előbb a II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola tanulóival, majd a Nógrádi Sándor Mezőgazdasági Szakközépiskola diákjaival találkozott.

November 29-én a Magyar Írók Szövetsége észak-magyarországi csoportjának, valamint a Napjaink szerkesztőségének meghívására Palócföld-ankétra került sor Miskolcon, a Kazinczy-klubban. A jó hangulatú, hasznos tapasztalateserével járó találkozón Végh Miklós főszerkesztő, Szepesi József költő, Pál József szerkesztő (szerzői nevén Laczkó Pál) vett részt. Közreműködött Csomós László a salgótarjáni számviteli főiskola Aula irodalmi színpadának tagja. Az est házigazdája Serfőző Simon költő, a Napjaink munkatársa volt. A találkozó viszonzásaként 1983. elején Salgótarjában Napjaink-estet tartunk.

Laczkó Pál lapunk munkatársa november 8-án a szécsényi Krúdy Gyula Könyvtár szervezésében a Nógrádi Sándor Mezőgazdasági Szakközépiskola végzős diákjainak, majd a könyvtár olvasóinak, november 16-án a Heves megyei Tanács KISZ-szervezetének meghívására Egerben, november 24-én a nógrádmegyeri TIT-előadói csoport tagjainak tartott előadást a mai magyar irodalom néhány kérdéséről.

December 9-én, Tanka László lapunkban megjelent „Minek a rizsa, ha jó nálam a fej?” című írása kapcsán a középiskolai osztályfőnökök megyei munkaközösségének találkozásán vett részt Salgótarjában, a Táncsics Mihály Közgazdasági és Kereskedelmi Szakközépiskolában.

TARTALOM

- 3 Gennagyij Jemeljanov: Vallomás szülőföldről (Fordította: Laczkó Pál)
- 6 Barátság és közös cselekvés
Beszélgetés dr. Gordos Jánossal, az MSZMP Nógrád megyei Bizottságának titkárával
- 7 Nyikolaj Nyikolajevszkij: Bányász — munka után
- 7 Vlagyimir Ivanov és Vlagyimir Mamajev verse
- 8 Ljudmilla Filatkova: Otthonom — a Föld (Fordította: Kőszegi László)
- 13 Gennagyij Jurov: Kuzbassz dalol
- 14 Igor Kiszjeljov: A város, ahol élek
- 14 Szergej Donbaj: Utazás a BAM-on
- 15 Valentyin Mahalov: Kenyér és só
- 15 Viktor Csugunov: Úton (Fordította: Laczkó Pál)
- 18 Viktor Mojszejev: Győzelem (Fordította: Kőszegi László)

(A kemerovói költők verseit fordította: Kassai-Végh Miklós)

- 21 A barátság útján (L. P.)
- 21 A vonal felelőssége (Krunák Emese)
- 23 I. országos rajzbiennalé (P. Szabó Ernő)
- 24 Köszöntés és játéklehetőség (Fancsik János)
- 24 Madár a víz fölött (Tóth Elemér)
- 25 Gyöngyösi István: Termelőszövetkezeteink sokoldalú fejlesztése (M. Szabó Gyula)
- 25 Az olvasás anatómiája. (Rubovszky Kálmán)
- 26 Hermann István: Ideológia és kultúra a hetvenes években (Csongrády Béla)

*

A címlapon Makrisz Zizi, a borító 3. o. Kocsis Imre, a borító 4. o. Swierkiewicz Róbert, az 5. o. Csohány Kálmán, a 7. o. Szörtsey Gábor, a 9. o. Tolvaly Ernő, a 10. o. Szabó Tamás, a 13. o. Szemethy Imre, a 17. o. Benes József, a 19. o. Stefanovits Péter, a 22. o. Szakáll Ágnes, a 23. o. Kajári Gyula munkái láthatók. E számunk anyagát az I. országos rajzbiennalé (Salgótarján), művei közül válogattuk. (Fotó: Buda László)

PALÖCFÖLD

TÁRSADALOMPOLITIKAI, IRODALMI, MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

A NÓGRÁD MEGYEI TANÁCS MŰVELŐDÉSÜGYI OSZTÁLYÁNAK LAPJA
Főszerkesztő: Végh Miklós. Szerkesztőség: 3100 Salgótarján, Arany János út 21. Telefon: 14-386. Kiadja a Nógrád megyei Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Bálint Tamás igazgató. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben, és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, Budapest V., József nádor tér 1. sz. Postacím: 1900 Budapest) közvetlenül, vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-961 62 pénzforgalmi jelzőszámra. Egyes szám ára 12 Ft, előfizetési díj fél évre 36, egy évre 72 Ft. Megjelenik kéthavonta. Kéziratokat és rajzokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

ISSN 0555-8867

INDEX: 25 925

82.28172 Nógrád megyei Nyomdaipari Vállalat St. 1200 db
Fv.: Kelemen Gábor ig.

KEMEROVO—NÓGRÁD

15 ÉV

Gennagyij Jemeljanov

Vallomás szülőföldről

Alekszej Tolsztoj regényében, a *Szerebrjánij hercegen* olvasható az a jelenet, amely arról szól, hogy négyszáz évvel ezelőtt Godunov bojárno házában nagy lakomára gyűltek össze, Kolcó atamán — Jermak segítőtársa — tiszteletére, abból az alkalomból, hogy az Urál mögötti, a Kőövezettől keletre eső területeket, a szibériai földeket az orosz állammal egyesítették. Jermak 1581-ben kezdődött hadjárata rövid ideig tartott. Alekszej Tolsztoj a jelentős történelmi eseménnyel foglalkozva, panaszkodik, mivel munkájához kevés olyanényt talált, amely történelmi dokumentumokkal is alátámasztható, ezért már homályban marad, hogyan is történt valójában az új földek egyesítése. Én sem tekinthetem tehát tisztelnem, hogy eldöntsem, kitől is ered a kezdeményezés: a Sztrogonovoktól-e, avagy Jermak Tyimofejevics a saját feje után ment, amikor hadjáratba kezdett. Mindazonáltal a fellelhető irodalomban kihangsúlyozódik, hogy a volgai atamán szép szóval, vagy hódítással érte el sikereit, ami azért volt lehetséges, mert Szibéria nem volt egységes állam. A hercegségek gyakran életre-halálra ellenségesen álltak szemben egymással. Akárhogyan is történt, az igazság feltárását hagyjuk meg a szakértőknek. Egy dolog a ma embere számára teljességgel világos: Szibéria hatalmas nyereség volt, amelyről egyre többet beszélnek. Nyilvánvalóan okkal: a század utolsó évtizedeiben fog kiderülni igazán Szibéria jelentősége. Hiszen országunk gazdaságának alapvető súlypontjai mind távolabb tolódnak keleti irányba, egyre mélyebben, egészen az óceánig, ahová hatalmas folyóink torkollanak.

Hangsúlyoznom kell, hogy Szibéria ma már szilárd része az össznépi teremtő munkának, romantikus és baljós színei nélkül; a szökött, csavargó fegyencek világa, a rémségek zavaros áradata már a múlté. Szibéria Oroszország tartaléka volt mindig. Nincs a földön egyetlen ország, ahol ilyen viharos fejlődés indult volna meg, és minden tekintetben olyan lenyűgöző perspektíva kínálkozna, mint nálunk. A Kőövezet mögött beláthatatlanul nagy szabad térségek vannak, s a föld mélye tele szénnel, vassal és más ásványokkal, amelyekre már ma szükségünk van.

Még húsz-harminc évvel ezelőtt is, azok számára, akik a Szovjetunió európai részén éltek, Szibéria távoli és titokzatos volt. Abban az időben moszkvai egyetemistaként kaptam egy levelet itthonról, „post restante”. Amikor átvettem, az üvegfal mögül megkérdezte a hölgy, hogy mi újság felénk, de mosolyogni való tudatlansággal. A válaszom hangnemét is ehhez igazítottam: „Kisasszony kedves, egy héttel ezelőtt — sajnálatos módon — hatalmas hóvihar temette be a házunkat, de szerencsés-jükre, sokaknak sikerült kimászni a kéményen át. Tudnia kell, hogy a házunk négyemeletes. És még egy kedves eset. Surjak pedig arról számolt be, hogy elkésett a munkából: éjjel a medvék betévedtek a villamosremizbe, és letördelték a kocsik kerekét”. A hölgy mintha nem egészen hitte volna amit mondok, de közben a szeméi kikerekedtek, majd szenvedélyesen összecsapta a kezét, és csodálkozva ingatta a fejét, aztán rábeszélte, hogy tanulmányaim befejeztével ne térjek vissza szülőföldre. Moszkvában is találnék munkát! Hát nem kényelmesebb itt Moszkvában még a munka is?

Vagy egy másik eset. Szokolnyikiben a francia ipari kiállításra akartam bejutni. Jegy természetesen nem volt, a tömeg méltatlankodott és szidta a magasságot. Egy apróka, szakállas, széles, céklapiros arcú öreg kihúzza magát, elővette az útlevelét, kinyitotta és a jegykezelő orra alá tolta: — Én Szibériából jöttem. Világos?

Az apókat rögvést beengedték, tiszteletteljes ijedtséggel. Megirigyeltem, pedig nekem az egyetemről volt jegyem.

Ma aligha engednének be akárki szibériait, pusztán az útlevele felmutatása után, mivel a szibériai ember majdnem olyan közönséges állampolgára lett az országnak, mint a többi, ennek minden következményével: már nem süthető ránk a kivételettség bélyege, de nem is vagyunk azok, akik a végeérhetetlen hidegben szenvedünk — úgy élünk, mint mindenki más. Igaz, felénk nem terem meg a szőlő, mégis jut hozzánk annyi, hogy nálunk is meg pocsékba elég...

Szibériában születtem, és megöregedni is a szülőföldemen fogok.

Mint minden tősgyökeres szibériai, másokkal együtt vallom, az utóbbi években sokkal melegebb van felénk, mint korábban. Emlékszem, amikor még kisfiú voltam, olyan kemény fagyokat éltünk meg, hogy a verebek repülés közben szétterpesztett szárnyal estek a hóba, várva az elkerülhetetlen véget. Fölszedtem a könnyű madárkákat, a gelebembe rejtettem, és szaladtam velük haza a meleg konyhába, azt remélve, megmentem ezeket a butuska élőlényeket a bajtól, de a verebek valamiért kivétel nélkül mind elpusztultak. Később aztán olvastam valahol, hogy melengetett apróságaim éppen a jóakaratom miatt nem maradtak életben, a hőmérséklet éles váltása végzett velük: a fagyról nem lett volna szabad egyenesen a meleg kályhához vinnem őket. Annak idején senki nem mondta nekem, hogyan kell megmenteni a megfagyottakat, mégis ez a semmi kis bűn olyan súlyosan fekszik a lelkemen, hogy már nem szabadít meg tőle senki sem.

Vadászni soha nem szerettem, bár már cseperedő kölyök-koromban birtokolhattam egy „rámszabott” fegyvert, amivel az apám ajándékozott meg. A téli tajgát azzal a fegyverrel jártam. Engem különösen a pirókok babonáztak meg. Ma úgy tűnik, mintha a pirókokból is több lett volna annak idején, és a mostaniaknál fényesebbek lettek volna. És vidámabbak, hangosabbak. Kedvenceim a berkenyeligetekben gyülekeztek. A vörös bogyókkal gazdagon telehintett bokrokat mintha cinóberszínű eső áztatta volna, s vak szenvedéllyel, mohó belefeledkezéssel sürögtek-forogtak a pirókok, csipegették a csemegéjüket. Kötelességük, szabadságuk bizonyára mostanra is megmaradt, mert azokat a vidékeket, ahol megleshettem az életüket, a nagyipar még alig-alig közelítette meg.

Emlékszem, miként utaztunk apámmal — azóta elhunyt — a vágásra kijelölt erdőrézszebe, tűzifáért. Fűrészelték a gerendákat, aztán a tuskókat aprították; a fagyos fa jellegzetes pendült a fejsze alatt: mintha távoli harangszendülést hallottam volna. A fák hóleplükben dermedten álltak, a lovat be kellett takarnunk, hogy meg ne fázzon, s még így is úgy nézett ki, mint egy hóbucka, vagy mintha valamelyik ősi orosz históriás énekből lépett volna elő, a pofáján jégcsapocskákkal. Alkonyat előtt térünk vissza. A bíborvörös nap valahol a felhők mögött úszott, nem láthattuk korongját, csak a színét — mintha tüzes tó öntött volna ki, s az festené be előttünk az eget. Szánunk nyomában az összepréselt fényes hóban a lemenő nap málnapiros visszfénye. A feltámadó széllel mintha a fagy sóhajtott volna fel, va-

lahol a tajga mélyén, majd köhécselésére a jegenyefenyőről lecsusszant a hó, s labdává duzzadt, mire földet ért. Az út szaladt, szaladt hátrafelé, a megsűrűsödött kékségbe, amely titkolódzó lepelként fedte el, hogy arrafelé is valóságos világ létezik.

Állíthatom, hogy földijeim közül senki nincs, aki a nyári, vagy az őszi tajgáról őrizne szebb emléket. Minden évszak sajtószerű szépségű, de én mégis a tavaszt kedvelem legjobban, amikor a patakok visszanyerik erejüket és a folyók a makacságukat, amikor a Tomon fellazul a jég, a táblák egymásba akadnak, majd mint a katonai oszlopoké, megkezdődik a vonulásuk, aztán valaki egyszer csak remek újsággal örvendeztet meg: „Látad? Megérkeztek a seregélyek!”

Előbb a part alatt kezd zöldellni a füzes, bizonytalanul, gyéren, alig venni észre, azután megsűrűsödik, egyre feljebb kúszik a meredélyen, szinte az égig. Érezni a távoli hó illatát, amely a rothadó gombáéra emlékeztet, amelybe mintha még a friss uborkák is belevegyülne kevésbé. A levegő üvegfinomságú és hihetetlenül áttetsző. És amikor fölmelegednek a fekete szántóföldek, felettük remegés támad és a határ, miként a feltörő forrás, megéled. Ilyenkor a jávorszarvasok sűrűn lejárnak a vízhez, hosszan, szinte megkövülten állnak, mintha töprengenének, csak mi nem tudhatjuk meg soha, hogy min. A tavaszi nyüzsgést a mókusok jelentik. A hóviharok után előbúvó öregek emlékeztetnek, akik családi gondokkal telve tüsténkednek. A farkaskölyök mintha kutya jólelkű kölyke lenne. A rókák külleme pedig olyan kopott, mint azoknak a hajdani arisztokrata családoknak a hölgyei, kiknek a huszár papa elpazarolta a jószágát, a cigányokkal mulatozva... Valahogy minden élő boldognak érzi magát, mintha minden élőlény boldogabb időket remélne. Az első növények még az elvékonyodó havat törlik át. Ahogy melegszik az idő, igazi szibériai bőségben, gazdagon borítják be a tisztásokat. Megjelenik a libatop, a mocsári gólyahír, később a búzavirág és anynyi más gyönyörűsége a szemnek, hogy mindet meg sem tudom nevezni. Csoda-e, hogy úgy érzi az ember, Szibéria az övé, övé a tajga, a végtelen és bőkezű, a jó és zord, a fagyos és gyöngéd. Az én Szibériám! Ilyennek szeretjük!

Arról is tudnék mesélni, hogyan töltöttem a szabadságomat egy isten háta mögötti helyen, hegyek között, folyóparton, s hogyan fogtam először pisztrángot; milyen találkozásom volt egy medvével, ahogy ember módjára ette a málnát és elégedetten mormogott az élvezettől; hogyan hallgattam a csillagos éjszaka hangjait a tábornút mellett. És mesélhetnék még annyi mindenről...

Gyermekkoromban sok történetet hallottam a „kutatókról”: teljesen elvadultan tértek vissza a tajgából, ha szerencsésük volt, arannyal. Szinte meg se érkeztek, elkezdődött a dőzsölés, de az egyvégtében tartó ünnepek után jött a feketetelevés, térhetek vissza a szakmájukhoz, lenvászon iszákjukban mindössze sóval és kétszersülttel. Kezdődött minden előről. Én még ismerhettem közülük valakit, aki szintén rendkívül korlátolt módon keverte a föld mélyében a boldogulását, önmagát cseppet sem kímélve. No, de ismertem megfontoltabb öregeket is, akiket ugyan szintén elnyűtt a sors, megcsendesedtek, egy letűnt világ hősei voltak, s már nem tudták elfogadni a változásokat, de méltósággal mentek el, mert hittek abban, ami nekik az életből osztályrészül jutott. Az ő Szibériájuk már régen nincs, feledésbe merült.

Nekem szegezhetik, hogy a beállításom, mely szerint a szibériai eposz alig kezdődött el, mesterkélt, nem fedti a valóságot. Ellenem vehetik, hogy már a régmúltban megindult az élet Szibériában, hogy már Péter vagy Katalin idejében olvasztottak vasat, bányásztak ezüstöt, mostak aranyat... Mindez igaz: a hegyek felesben a forró könnyekkel engedték át az értékeiket... Valóban így volt.

A mi vidékünkön a szovjethatalom alatt, magának Vlagyimir Iljicsnek a kezdeményezésére, indult el a bányák építése. Mindenki előtt világos, hogy a kuznyeki szén nélkül nem győzhettük volna le a fasisztákat. Mindazonáltal, ami addig történt, jóformán a sokat ígérő kezdetnek tekinthető. Nem véletlenül nevezték a kuznyeki kohászati kombinátot a szocialista ipar előőrsének az ország ezen részén. És nem csupán Kuzbasszban fejlődött és erősödött az ipar — Szibéria-szerte építkezések állványerdeje emelkedett.

De a kezdet mégiscsak kezdet. Manapság már egészen más nagyságrendek érvényesek, mint akkor. Napjainkban a gigantikus méretű táj komplex hasznosításáról van szó. Abban az értelemben, hogy a problémák legszélesebb körét foglalja magában ez a program, beleértve természetesen a szocialistákat is. A tudományosan megalapozott programok átgondoltak, nem tartalmaznak véletlenszerű kockázatot. Ma már, aki meghatározott időre jön ide dolgozni, nem azt tervezi, hogy munkája végétével visszautazik a melegebb vidékre, hanem arra gondol, ha megtalálja a számítását, maga után hívja a családját is és szibériaivá válik. Természetesen, ami a papírra van írva, azt az életben nem mindig sikerül következetesen és maradéktalanul valóra váltani. A kérdés új típusú megközelítési módja a fontos ebben: az elképzelések és remények szilárd alapokon nyugodhatnak, mert új kerületek fognak kiépülni, új módok, modernül, nagyszabásúan és átgondoltan.

Életem első lakáskiutalását Novokuznyeckben kaptam, mint fiatal szakember, s magától értetődően örültem, csak azt nem értettem, miért írták rá az értesítésre, hogy „ideiglenes lakás”. Amikor megnéztem a szobám, fordultam is visszautasítani. Híszén apáinknak volt ilyen, de ők még megfelelőnek tarthatták! A barakkokat — az „ideiglenes lakásalapot” — később sorra lebontották, helyükre egész városrész épült. De sok ezer kohász, bányász lakta azokat az örökre eltűnt lakásokat, nevelte fel benne gyerekeit, remélve egy jobb időt. És nincs kit hibáztatni azokért az évekkért: a körülmények szorítása nagyobb volt a lehetőségeinknél. Míg ma Szibéria birtokbavétele a szovjet állam egészségének ügye.

De én emellett állandóan gondolkodom az idősebb nemzedékekre is, a nagyapáinkra és apáinkra, azokra, akik megteremtették, itt a szovjethatalmat, akik az első bányák aknáit építették, azokra, akikben bolsevik szív dobogott, s akik nyomában a felfedezők, kutatók megjelenhettek.

Az öregeim sorra-rendre elmennek. Magukkal viszik a történelem iratlan lapjait, amelyeken a tömegek névtelen hőstettei állnak, a kezdetek megismételhetetlen lendülete. Egyáltalán nem az ifjúságot akarom kisebbiteni, tudják ők a saját dolgukat, végzik is a munkájukat. Város épül a kezük által, ők vezetik az új kohászati óriást is, a Zapszibot. De az úttörők mégis nagyapáink és apáink voltak. Számukra nem létezett teljesíthetetlen feladat. Megvalósították a huszadik század egyik legnagyobb csodáját: országunkat bámulatos gyorsasággal felfejlesztették, évtizedek alatt évszázadnyit bepótoltak. Még egy korszak sem nyűtte el ennyire saját aktivistáit. Ami a legesodálatosabb: tanulatlan, buta parasztok támaszai lehettek az államnak, meghatározói az iparosításnak, képesek voltak elsajátítani a nélkülözhetetlen technikát, képesek voltak a legnagyobb teljesítményre fogni a gépeket.

*

Múltkoriban találkoztam egyik ismerősömmel. Azt kérdezi tőlem:

— Eltemettük Szelickijt. Téged nem láttalak. Miért nem jöttél?

— Nem voltam itthon — válaszoltam. — Nem is tudok róla. Elszomorító hír.

Irodalmi riportot írtam valamikor Lukjam Viktorovics Szelickijről. Bevallom, rosszul sikerült írás volt. Nem tudtam meggyőzni az öreget, folyton attól tartott, hogy hibázok, vagy összezavarok valamit a technológiával kapcsolatban. Szelickij több mint negyven évet áldozott a nagyolvasztónak. Az illetékesek bizonygatták nekem: Szelickijtől több évet senki nem húzott le azon a munkahelyen. A lehető legritkább az ilyen rendkívüli egészség és testi képesség. És ahogyan fiatal korában sem, az érett éveiben még inkább, az ő hibájából nem történt baleset — ahogy nekem megjegyezte. Pedig eleinte, annak idején, amikor munkába állt, a kemencéket szinte mindennap leállították valamiért: a szibériaiak akkor még nem tudtak igazán öntöttvasat gyártani és nem is volt kitől tanulni.

Aztán találkoztam Szelickijjellel, már nyugdíjas korában. A Kirov utca egyik csendes, zöld tercskéjén a padon üldögélt, bevasárlócekkerével a térdén. Melléje telepedtem és elbeszélgettünk erről-arról. Azt mondom neki:

— Nemrégiben olvastam, hogy ötezer köbméteresre építik a nagyolvasztót, hatalmas gépóriás lesz, fantasztikus látvány!

— A munka azon is nehéz lesz. De minek még az újabb kohó? Tán' nincs elég nyersvasunk már?

— Nem elegendő! Egyre több kell.

— Ugyan...

Először csodálkoztam a fáradtságán. No, de minden nézőpont kérdése, megértettem hát az öreget: hosszú élete alatt anynyi fémet látott, annyi csapolást, hogy már úgy tűnhet neki, az ércfolyam nem csak a fiainak, hanem az unokáinak is elegendő.

Szelickijnek különös kezei voltak. Hatalmasak, kérgesek és megfáradtak.

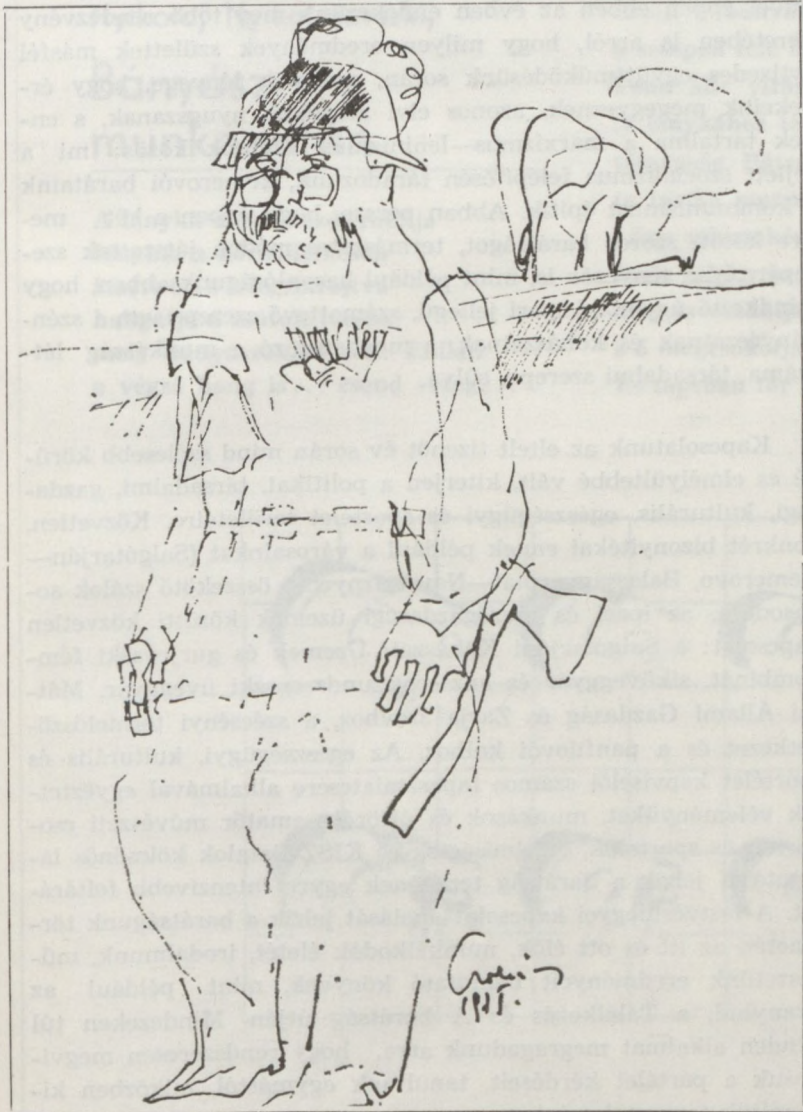
— Nem unatkozol? Kertcskét kellene gondoznod, ásogatni a jó földet. Az megnyugtatna...

— Elég volt. Dolgoztam eleget...

A kínos szünet után halványan elmosolyodott, s mint valami mellékest, elmesélte egy régi emlékét, amely váratlanul eszébe jutott. A Komszomoltól öltönyre való anyagot kapott, mert — először — kigondolta, hogyan épülhetnének gyorsabban barakkok, másodszer azért, mert megtanította a gyerekeket a polskák tömeges irtására.

— Csodálatos idők voltak! — mondta. Nem búcsúzott, minden erejét összeszedve állt fel, aztán szemöldökét ráncolva elment. Míg szememmel kísérhettem, csak arra gondoltam: „Nem tudtalak megnyugtatni. De meggyőzlek — csak adj időt”. Most kiderült, nem adatott meg nekem a lehetőség. Ahogy felénk mondják, a szibériai szép szál ember sem örökéletű. Szelickijről ez az utolsó emlékem.

Néha találkozom másik kohász ismerősömmel is, Sztjepan Jevsztafjevics Bojkoval. Ő az, aki valamikor a szakátarsaival beindította az új technológiát: a folyamatos nagyolvasztót. Valószínűleg a kohászat fejlődésében először történt meg, hogy az

újítás keletről indult nyugatra, előbb Európába, aztán tovább a tengerentúlra. Vaszilij Grigorjevics Gurjanovot gyakrabban látom, vele egy házban lakunk. Ő szintén Kuznyeck-építő, nagy és fontos üzemrész vezetője, a gyártól nem akar megválni. Mondogatja is: „Onnan fognak eltemetni”.

Nemrégiben ismerkedtem meg Ilja Fjodorovics Moncsenko vajúrral, a Szocialista Munka Hőisével, aki az elsők között kapta meg a mi vidékünkön ezt a magas kitüntetést. Egyike volt a gyorsított elővázás kezdeményezőinek.

Már régen tervezem, hogy Kuzbassz bányáiról írok. Különösen arról, hogyan épültek, kik által és milyen árat fizettek a dicsőségért és megbecsülésért. Mert olyanok, mint Ilja Fjodorovics Moncsenko tartják fenn a világot. Minden biznnyal tíz bánya is kitelne abból, ahány vágatot kihajtott. Az Ilja Fjodorovics által végigdolgozott nappalok és éjszakák eredménye valószínűleg szénfolyamot képezne. És ebben a fekete aranyban van a mi erőnk.

Becsukom a szemem, tucatnyi arcot látok, családokra emlékszem, olyanokra, akikről érdemes lenne írni, akikkel joggal büszkélkedhet Szibéria, az ország, a nép. Természetesen, nem csupán a veteránokról írok szívesen, alkalomadtán azokról is írok, akik a mai helyzet meghatározói, akik alkotóan és kezdeményezően élnek. Számomra ők is elsősorban emberek, akik számára a becsület, a lelkiismeret, a kötelesség nem csupán régmódi szavakat jelent. Az idős Lev Nyikolajevics Tolsztoj mondta: „A nyugalom — lelki becsstelenség”. Az igazak nem ismerik a nyugalmat, mivel ők a körülöttük levőknek élnek. Központok ők, akikben mindig van hely a jó vállalkozásoknak. Az ilyen ember holnapba repülő hegyes dárda.

Ismét becsukom a szemem. Tucatnyi arcot látok, kitűnő szakemberekre és családjaikra emlékszem, munkásokéra és mérnökükére, olyanokra, akik elhagyták Szibériát. Jelenleg valahol az uráli hegyhát mögött élnek: Moldáviában, Ukrajnában, a Kaukázusban, és így tovább. Ebben a hatalmas országban — amint az köztudott — mindenhol építkeznek, vasercet olvasztanak, dolgoznak a gépek, ezért a munkáskézre mindenhol szükség van. És ha valaki Szibériából jött — annál inkább...

Sokan érkeznek hozzánk. Elsősorban fiatalok. Érthető, hiszen hol, ha nem itt tehetik próbára önmagukat. Persze, más időket élünk, másfélék a szokások, igények. Régen a telepések örültek, ha tetőt találtak a fejük fölé. A maiaknak komplexebb igényeik vannak: a szociális és kulturális ellátást együtt akarják. Ezzel számolni kell. Ez az új idők szelleme.

Emlékszem, nem is olyan régen véletlenül együtt utaztam egy építési tröszt vezetőjével. Kora reggeli utunk Abasevóba vezetett, Novokuznyeck távoli bányaterületére. Az autó hirtelen megállt, a „gazda” kiszállt és sokáig nem került elő.

A sofőr — szemfüles, talpraesett fiatalember — váratlanul arról kezdett el beszélni, hogy képzeljem el, a vezetőséget mivel nyúzzák, fegyelmivel fenyegetőznek, pedig nem is az ő dolguk az ilyesmi — egy termet bárki felépíthetne. Hamar kiderült, miért méltatlankodik: a trösztöt terven felül megbízták, hogy a város 50. évfordulójára kiállítási termet építsenek, s a főnöke ezért kezdi a napját az új objektummal.

— Mondja csak, kinek kellene egyáltalán ezek a kiállítások, mire lesz jó az a kiállítóterem? — foglalta össze a mondókáját a sofőr.

Azt gondoltam: „Neked, fiatalember, neked kellene a kiállítások. Mert lehet, hogy ma még sokaknak nincs rá igényük, de a másik ezernek, köztük nekem is, nagyon is kell, és ha erre nem gondolunk, nem szorgalmazzuk, soha nem lesz galériánk”. És azért sem lesz, mert a trösztök nyomás nélkül nem akarnak színházakat, vagy kultúrpalotákat építeni, mert egyszerűen nem futja az erejükből. Minden napjukat a túlfeszített célok elérésére fordítják: elkészülni az olvasztókemencével, jól menjen a vágathajtás, haladjon a sertéstelep építése, legyen elegendő lakás... És mindez nélkülözhetetlen, kell... És, ha szükséges, nincs mit tenni. Csakhogy a képtár is szükséges, a planetárium is, a fedett műjégpálya is, bár a jéghez nálunk amúgy is lenne elegendő hideg; szóval, minden kell. És nem majd valamikor, hanem ma, de legkésőbb holnap.

Természetesen, a hoki például nem éppen meghatározó egy város arculatában, de éppen az ilyen apró vonásokból rajzolódik ki a város társadalmi-közösségi arculata, az ilyen lehetőségek

nevelik, adják meg a lokálpatrióta-büszkeséget. Mert nem csupán kenyérral él az ember.

Az a tapasztalatom, hogy a fiatalok sajnos, kevésbé ismerik saját városuk és Szibéria múltját, s még kevésbé a jelenét. Tanúja voltam például, amikor Vaszilij Grigorjevics Furjanov a pedagógiai főiskolán tartott ankétján csodálkozva fedezte föl, hogy a hallgatók nem tudják elképzelni, hogyan nyerik az acélt konverteres módszerrel. Az elnökség asztalán álló pohár és kanecsó segítségével próbálta szemléltetni a lényegét. Mosolyogva figyeltem. Gurjanov temperamentumosan magyarázott, maximális érthetőségre törekedett. Hallgatósága filoszokból állt, nekik természetesen nem föltétlenül szükséges a technológiát minden részletében behatóan ismerni, de alapelveiben azért nem haszontalan — különben mint jövőendő pedagógusok, hogyan értetik meg, miről nevezetes a kuznyecki föld, és hogyan keltenek érdeklődést diákjaikban az ipar iránt, a nem könnyű, de nélkülözhetetlen munka iránt?

Mert az iskola rendszerint a vonzóbb pályákra hívja fel a figyelmet: azt szeretnék, hogy mindenki, aki a padokban ül orvos, pedagógus, pilóta, tudós, költő legyen, elfeledkezve arról, hogy valakinek a bányába is le kell menni, ércet kell olvasztani, fát vágni, vetni és kenyeret sütni, a teherautó volánját forgatni, odaállni az elárusítópult mögé. Az utóbbi időben van törekvés a pályairányításra, rendkívül hasznos a pályaválasztási tanácsadás. A fizikai munka, a szakmák propagálása jelentős társadalmi erővel folyik, mégis minden komolysága ellenére vannak még hibák. Csak egyet az okok közül. A hozzá nem értésünkről. Kevesebb szegénylősséggel, nyíltan, őszintén és túlzások nélkül kellene beszélnünk azokról az emberekről, akiket végeredményben a boldogulásunk nyugszít. Sokan vannak ilyenek. A legjobb a legegyszerűbb és legszemléletesebb példák ők maguk, a sorsuk, az életútjuk; életmódjuk önmagában véve értékes és nem igényel nagy szavakat. Az emberi példa mindig meggyőző, legyen szó munkásról, mérnökről, vagy termelésirányítóról, s ezt a vagyónukat egyelőre kis hatásfokkal hasznosítjuk.

*

Közvetlenül a novemberi ünnep előtt, nem messze a városból, láttam a pirókjaimat. Tapasztaltabbaktól hallottam, hogy ezen a télen kevés eledelt kínál nekik a tajga, azért húzódnak közelebb az emberlakta helyekhez a madarak.

A barátom panaszkodott a napokban:

— Képzeld! A dácánknál a madarak kicsipegették a napraforgótányérjaimat. Gondosan, mind egy szemig. Ilyen még nem volt.

Bizonyára az idő is teszi, de az is bizonyos, hogy az állatok egyre barátságosabbak lesznek és mindinkább az ember közelében élnek.

A tönkretett Aba-folyó esetéből, amely átfolyik Novokuznyec-ken, más derül ki. Mióta csökkent a gyárkérmények fölül a fekete gomolyag, a Tomban gyarapodnak a halrajok...

Növekszik, erősödik Szibéria iparának szíve — a kuznyecki föld. De csak úgy kaphat erőre igazán, ha megtaláljuk az eszközeit és módját annak is, hogy megőrizzük a természet tisztaságát, vagy visszaállítsuk, ahol már kárt okoztunk. Vannak jó és kedvező jelek.

Régen volt, amikor a kimagasló orosz tudós, Lomonoszov prófétai szavakkal megjósolta: Oroszország hatalmát Szibéria fogja biztosítani. Elérkeztek ezek az idők — a vidékünk hatalmas ipari bázissá fejlődött, komplexül és átfogóan állítja a haza szolgálatába az itteni termelőerőket. A szovjet ember gazdája a földnek. Gondos és törekvő gazda. Ezért hiszem szilárdan: unokáim és dédunokáim is láthatják majd a jávorszarvast, amint hatalmas agancsait fonségesen hordva vizet inni megy a tiszta folyóra, fehér nyulakat láthatnak a makulátlan havon és hallgatják ők is a madarak énekét. A tajgai síkos utakon gombáért és erdei bogyóért mehetnek, és lábuk alatt tiszta hó csikorog majd. Biztos vagyok benne, hogy az utánunk jövők is szeretni fogják Szibériát. Legalább annyira, mint amennyire mi szeretjük hazánkként, dajkálónkként, az ígéretes jövő, a rendkívüli élet otthonaként.

Ebben hiszek. Másképpen miért élnék?

Fordította: Laczkó Pál

Barátság és közös cselekvés

Beszélgetés dr. Gordos Jánossal, az MSZMP Nógrád megyei Bizottságának titkárával.

— Nógrád megye lakosai előtt közismertek azok a baráti szálak, amelyek a közép-szlovákiai Beszterce területéhez, a portugáliai Leirához, a finn Vantaa városhoz fűznek bennünket. S a napokban ünnepeltük tizenötödik évfordulóját annak, hogy elsőként alakítottunk ki testvérmegyei kapcsolatot a nyugat-szibériai Kemerovo területtel. Kérem, jellemezze röviden e kapcsolatok lényegét!

— Azzal az általánosító megállapodással kell válaszomat kezdenem, hogy megyénk lakosságát szoros baráti szálak fűzik a szocialista országok dolgozóihoz. Erre az alapra építve alakult ki testvérmegyei kapcsolat Nógrád és a nyugat-szibériai Kemerovo, illetve a közép-szlovákiai Besztercebánya kerület között. De kapcsolatot teremtettünk a portugáliai Leira megye kommunistáival, továbbá a finnországi Vantaa várossal is. Együttműködésünk több éves múltra tekinthet vissza, egyre gyümölcsözőbbé gazdagodik és szélesedik, a tapasztalatok kölcsönösen hasznosulnak a mindennapi munkában.

Külön említést érdemel Nógrád és Kemerovo kapcsolata, mivel éppen ebben az évben emlékezünk meg több rendezvény keretében is arról, hogy milyen eredmények születtek másfél évtizedes együttműködésünk során, melynek lényege, hogy érdekeink megegyeznek, azonos elvi alapokon nyugszanak, s ennek tartalma a marxizmus—leninizmus. Célunk közös: mi a fejlett szocializmus felépítésén fáradozunk, kemerovói barátaink a kommunizmust építik. Abban persze, hogy éppen e két megye kötött szoros barátságot, természetes módon játszottak szerepet olyan tényezők is, mint például hasonlóságunk abban, hogy mindkettő úgymond ipari jellegű, számottevő szerepe van a szénbányászatnak és kohászatnak, s meghatározó a munkásság létszáma, társadalmi szerepe, súlya.

Kapcsolatunk az eltelt tizenöt év során mind szélesebb körűvé és elmélyültebbé vált, kiterjed a politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális, egészségügyi és sportélet területére. Közvetlen, konkrét bizonyítékai ennek például a városainkat (Salgótarján—Kemerovo, Balassagyarmat—Novokuznyeck) összekötő szálak sokasodása, az ipari és mezőgazdasági üzemek közötti közvetlen kapcsolat: a Salgótarjáni Kohászati Üzemek és gurjevszki fémkombinát, síküveggyár és anzero-szundzsenszki üveggyár, Mátrai Állami Gazdaság és Zarja szovhoz, a szécsényi termelőszövetkezet és a panfilovói kolhoz. Az egészségügyi, kulturális és sportélet képviselői számos tapasztalatsere alkalmával egyezteték véleményüket, munkások és úttörők, amatőr művészeti csoportok és sportolók, értelmiségiek és KISZ-fiatalok kölcsönös látogatásai jelzik a barátság terepének egyre intenzívebb feltárását. A testvérmegyei kapcsolat ápolását jelzik a barátságunk történetét, az itt és ott élők, munkálkodók életét, irodalmunk, művészetünk eredményeit bemutató könyvek, mint például az Aranyhíd, a Találkozás és A barátság útján. Mindezekon túl minden alkalmat megragadunk arra, hogy rendszeresen megvitassuk a pártélet kérdéseit, tanuljunk egymástól, miközben kicseréljük tapasztalatainkat.

— Manapság nem kevés szó esik az internacionalizmus és hazafiság viszonyának korszerű értelmezéséről, alkalmazásáról. Véleménye szerint az említettek mennyiben járulnak hozzá a mindennapok emberének praktikus eligazodásához?

— Én úgy vélem, hogy az előzőekben felsorolt együttműködési formák jól szolgálják az ügyet, melynek célja: megismerni egymás életét, s a tapasztalatok hasznosítása révén tovább fejleszteni, tökéletesíteni saját tevékenységünket.

Ez a tizenöt év szép példája annak, mit jelent internacionalista módon gondolkodni, cselekedni. S egyszersmind: amikor mások múltját és jelenét, örömeit és gondjait ismerjük meg, többet tudva magunk munkájukról, kultúrájukról, egyben erősödik, elmélyül, tartalmasabbá válik bennünk a hazafiság érzése is. Hazafiság — ez ma munkánk, feladataink maradéktalan elvégzését jelenti, a fejlett szocializmus felépítését nemzeti és nemzetközi ügynek tekintve. A testvérkapcsolatok során szerzett tapasztalataink hasznosítása révén így fonódik egybe hazafiság és internacionalizmus.

— Milyen újabb lehetőségeket lát a testvérkapcsolatok gazdagítására?

— Barátságunk fejlesztésének, mélyítésének nincsenek határai. Azt mondhatjuk: tovább kell lépnünk az eddig kialakított úton. Mivel az együttműködés gyakorlatilag egész életünket átfogja, nem újabb formák kialakítására gondolunk (természetesen ez sem kizárt), hanem arra, hogy még erőteljesebben használjuk ki lehetőségeinket közös ügyünk megvalósításakor. Szükségesnek tartjuk, hogy lakosaink minél több ismerettel rendelkezzenek barátainkról (jól szolgálják ezt a célt a szocialista brigádok most kezdődött versenye, a már lefolyt és most folyó vetélkedő), levelezés, kölcsönös látogatás, munka által alakuljanak mind személyesebbé, emberibbé a kapcsolatok.

Végezetül: megtisztelő kötelességemnek tartom, hogy folyóiratuk ez irányú tevékenységéről is szóljak, hiszen mint ez a szám is példázza, a lap igen tevékeny részt vállalt a két megye kapcsolatainak fejlesztésében. Szívből örülök, hogy a jubileumra alapított plakettel a Palócföld érdemeit is elismerték. Kíváncsi vagyok, hogy továbbiakban is eredményesen szolgálják ezt a nemes feladatot.

— Köszönöm a beszélgetést és jókívánságait.

Végh Miklós

Nyikolaj Nyikolajevszkij

Bányász — munka után

A lányka dalba kezd, ruhája fénylik, a kórus lelkesen kíséri őt, s lélegzetfojtva hallgatja a zsúfolt terem, mely bányászokkal telt. Elillan a végső hang is... csend rezeg...

Feláll a bányász, ismerős itt, a színpad felé lépeget.

Fenn áll: virágcsokor kezében. A lánykához lép... Kis zavar, tétováság. Bátrabban földim, te furcsa szerzet, most, hamar! Lány szíromként nagy tenyerébe fogja a lány kezét. „Hiszen meg is csókolja”, jut eszembe — s ő megcsókolja félszegen. És tapsban tör ki a terem.

Vlagyimir Ivanov

Szibéria tágítja, tolja a falvak, városok határait: daruk gémje forog — motolla, madár, mely tárja szárnyait.

Ím, itt e tisztás is. Holnap tán a járatlan föld megremeg, s iskola épül helyén, harsány gyerekzsivajjal telve meg...

Gondold csak el: hol sok dolgos kéz majd minden falat felrakott, hol eddig fű ringatta zöldjét, az Ész kezd növekedni ott!

Vlagyimir Momajev

Megyek, s az emberáradatba lépve, mint folyóba patak, nem félek, hogy tán elsodorna — kedves nekem ez áradat! A szürke köznapokkal lelkem, miként erőm is, gazdagabb, nehézség el nem retten engem, inkább keményít, megragad. Buzogj csak Élet, forrj köröttem! Tán úgy is szebb lesz e világ valamicskét, hogy két kezemmel én is építhettem falát!

Otthonom — a Föld

Felberreg az ébresztőóra.

Hány óra van?... Ó, ideje felkelni. Vagy feküdjek még egy kicsit? Na, jó. Hogy én...? Igen, igen, igazad van, valóban korábban kellene... Szmomocska, melegítsd meg a levest, a hűtőben van.

Ki alszik még ott, ki az az álomszuszék? Kihez repült ide a kismadár, amelyik az ablakon kopogtat?... Aljosához, de ő alszik. Micsoda dolog ez! Este nem akarsz lefeküdni, reggel meg felkelni nem akaródzik. Kihez beszélek: azonnal kelj fel!

Már megint kiabálok. Nyugodtabbnak kell maradnom.

Na, ki fog úrhajón repülni? Te? Hát akkor ki az ágyból. Öltözni, Aljosa!

Szemjon, ez a gyerek nem akar felöltözködni!... Elkésünk, Aljosa! Gyerünk, gyerünk, majd én segíték! Látod, a mama már felöltözött. Irány mosakodni. A repülősök is mindig mosakszanak, és te repülős vagy... Jaj, te Aljosa! Mindegy: mosakodni pedig kell. Micsoda? Ne nyafogj már! Hogy hideg a víz? Úgy..., most jó. Hidd el... Megmosakodtál végre? Na, indulás!

Már megint ülsz? Micsoda dolog ez! Szemjon, segíts már! Megint el fogunk késni. És én még nem is ettem. Á-á, nincs idő! Persze, csak nekem van... Jó, jó! Viziontlátásra!

Aljoska, ne zavarj, inkább öltözz gyorsabban! Hová tüntetted a halinacsizmadat? Gyorsabban, indulj lefelé! Gyerünk, gyerünk! Még a kabátom... Futás! Aljosa, te sosem mégy a lépcsőn rendesen!

Nézd, hogy csillog a hó! Milyen szép. Látod a csillagokat? Mintha apró lángocskák lennének. Az ott a szemafor. Érd utól a mamát! Gyorsan, gyorsan!... Na, kié ez az óvoda? Úgy van, a tiéd — a Csengőcske. Hogy szól a csengőcske? Csiling-csiling. Szaladj, én lehúzó a csizmám, Menj már! Na, mehetünk együtt.

Melyik a te fogasod? Helyes, a virágos. Hogy milyen virág? Nem vagyok benne biztos, de kék, hát valószínűleg búzavirág. Majd nyáron sokat kószálunk az erdőben, meg a mezőn, jó? De most levetkőzik Aljoska, és bemegy a többi gyerekhez... Hogy nem akarsz? Mindig ez a kínlódás!... Látod, milyen szép inged van. Új. Itt ez a kiskutya. Tetszik? És a pisztolyod. Tetszik? Ne nyafogj már, fogd! Na végre!

Üdvözlöm... Hogy későn van? De miért, Jevgenyija Viktorovna? Hiszen csak tíz perc múlva lesz... Rendben, majd korábban fogunk... 36,2 a hőmérséklete. Larisza, azt hiszem, egyfelé megyünk... Menj, Aljosa! Szervusz, kisfiam!

Mulatságos, ahogy oldalra hajtja a fejét. Felfújta magát és durcáskodik, a kis butuska.

Persze, persze, igaza van, Larisza. Tíz perccel előbb is későn van! De, hát így is: felkelsz, alighogy pirkad, szinte még félálomban igyekszel. Észrevette, hogy Nyina Ivanovna egy szót sem szól érte. Elhoztuk, hát elhoztuk... És a gyerekek is őt szeretik jobban. Kedves teremtés... Igen... Micsoda? Ja, igen, az autóbushoz. Viziontlátásra.

Egy éppen benn áll. Tizenkettes. Hé-hé, várjanak! Rendes sofőr, megállította a kocsit. Mert van úgy, hogy üresen sem állnak meg. Köszönöm!

Mennyi az idő? Nyolc óra. Még van időm. Nem is ettem, elszaladok a büfébe. Hú, de lassan haladunk.

Maga mit lökdösődik? Hogy taxival? Menjen maga... Mi? Én nem zaklatom. Menjen már végre!... Nem, nem szállok le... Mit idegeskedik. Kezdenj autotréningszni... Igen, sok szót ismerek, mi köze hozzá?

Hogy belém kötött! Reggel mindenki dühös. Sietnek. Jó lenne szundítani... Levegőt is alig kapok, úgy nyomnak. Csoda, hogy mérges lesz? Igaz, mikor hogy, nem mindig ugyanúgy... Tizenöt perc. Teknősbéka ez, nem autóbush. Még a végén elkések!

Végállomás.

Mit mászik rám, nemcsak maga száll le!... Uhh!

Jó reggelt, Nagyzezsda Maximovna. Szerencse, hogy a bordáimat be nem törték... Maga is ezzel jött? Nem láttam... Én, elől... Hogy állunk a tervvel? Nem tudja? Csak azért kértem, hogy lesz-e prémium. Nem tudja? Azt hittem, igen. Tegnap késő estig olvastam az Inozstrannaja Lityeratúrát. Egy cikket. Képzeld, arról van benne szó, hogy esik az eső, és az emberek esernyője, zoknijai mind szétmállik: kénsav a levegőben... Nem, nem nálunk történik. Külföldön. Tehát nem olvasta? Hajtov írta, egy bolgár író. Eloolvastam, és alig találom a helyemet.

Nem olvasta. Kár. Mi a csodáról kellene vele beszélgetni?

Szép időnk van. Én mondom, ahhoz képest, hogy november van, elég meleg. Szinte el se hinné az ember. A meteorológusok szerint a feljegyzésekben nem találtak ehhez hasonló meleg novemberet. Magát ez nem izgatja?

No, persze, őt valami más idegesíti! És kit izgat egyáltalán? Ezer évvel ezelőtt lett volna talán? Vagy lehet, hogy valami felborult az égi rendben? Olyan tudatlanok vagyunk, élünk magunknak nyugodtan és nem is gondolkodunk.

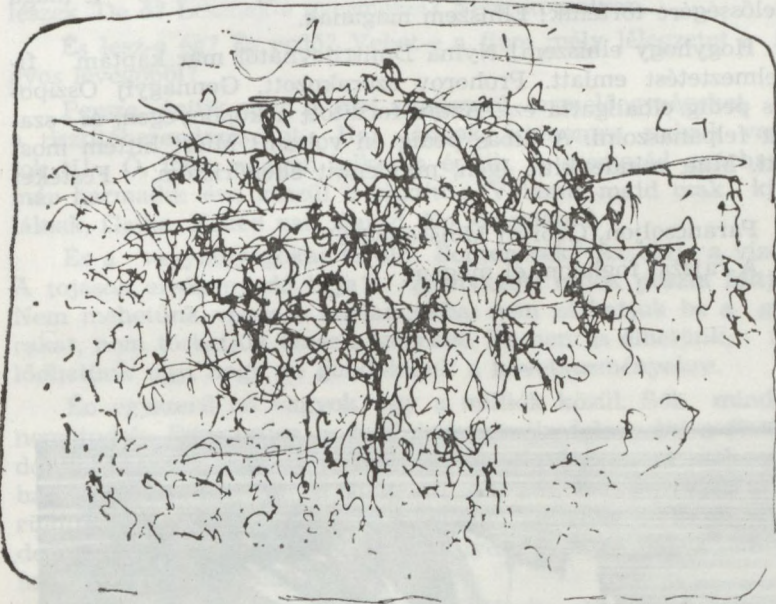
...A gyár csöveiből fehér pára gomolyog és szürke köddé málik a messzeségben. A házak alig látszanak. Vöröslő gömb a Nap.

Gyerekkoromban gyakran álmodtam azt, hogy a felhők egyre lejjebb és lejjebb ereszkednek... Már a fejed felett lebegnek... Alig tudsz levegőt venni... . . .

Alig lehet levegőt venni. A gyár melletti telep szélén ott füstölög a kihordott salak. Hogy élhetnek itt az emberek? Ha létezik pokol, akkor az ilyesféle lehet: a levegő apró szénporral telített, át van itatva égés, vegyi anyagok, benzin szagával.

Az ég kék kupolája alatt összesűrítjük a gyárak fekete, sárga kigőzölgéseit, cement- és szénport, autók kipufogógázait. Önkenyesen rakétákkal döfködjük át az eget, valójában azt sem tudva, szabad-e. Kívágjuk az erdőket, megmérgezzük a vizeket. Hozzászoktunk, hogy egyre nehezebb a lélegzetvétel... Hogy is volt? Emlékszem, mennyire megleptek az orvos szavai. Én kérkedve mondtam: „Olyan eleven gyerek! Szinte lőt-fut napestig... Nézze csak...” Mintha ma lett volna, úgy emlékszem feszült pillantására. Figyelmesen és sokáig hallgatott azzal a facsóval... Sztetoszkóp, vagy mi? Azután így szólt: „A beutaló tizenkét alkalomra szól”. Beutaló? Csodálkoztam. Ez furcsa. „Ha pedig megismétlődne, jöjjön el hozzám. Feltétlenül”. A rendeléseken aztán oxigént kellett beszívnom, és Aljoska, aki még meg sem született, ettől nyugodtabb lett. Már nem hánykolódott annyira az oxigénhiány miatt. Az oxigén miatt, amiből egyre kevesebb van a Földön... Pedig ő a mi anyánk. Vajon lesznek-e ezer év múlva is fehér gomolyfelhők? Hull-e majd zápor a viharfelhőkből zöld erdőkre?

Nana!... Csak nem késünk el? Nem, még csak nyolc óra huszonöt van. És pontos az órák. Üdvözlöm, Anna Grigorjevna! Jó reggelt, Jelena Vanna... Üdv... Szia, lányok! Megtréfál ez a november: nem számítottunk ilyen melegre. Majd bizonyosan a nyár lesz hideg. És az már csak egy verébugrásnyira van... Sok

rajzolnivalónk van ma? Úgy... Balimov elektromost hozott, két napra való munkát. Ó, ez a technológia. S itt egy dosszié az építészektől. Lányok, alul fogjátok a rajzokat? Jól van... Én? Semmiség. Inna Dmitrijeva tegnap kezdte meg. Azt mondta, ne sorban másoljuk.

Gálka természetesen felhúzta azt a szép kis orrát. Megbotránkozott. Nyina meg ártatlanul vigyorog: az egyszerűbb rajzokat választja ki középről, aztán csak meresztli a szemét. Tehát semmit sem tud.

Fogd csak szépen Balinov rajzát, amelyik a múlt héten érkezett. Ez van soron. Semmit sem értesz!... Le kell kenni a pauszt.

Felfutóban van ez a mi mesterségünk. Az Érán nem mindig éles a vonal. A konstruktőrök új másológépeket találnak fel, de mi egyelőre ezeken szenvedünk... Alkotni azért itt is lehet. Főleg akkor, ha hozzá nem értő, vagy figyelmetlen után kell dolgozni. Kiemelhetem a legfontosabbat, azt, ami a rajz lényege. A lámpák, mintha gombák lennének: félkör és egy bot lefelé. Sok az átgondolatlan munka, hát mis mire nem gondolhatsz közben! Gondolattörések, emlékmorzsák; mintha egyik szem a rajzokat figyelné, a másik meg befelé nézne. Mint most is...

Fiatal égerfenyőerdő, barnásszürke, zölden erezett. Félhomály. Egyenletes sávok a fák között, a talaj meghintve sötétülő túlevelekkel. Dombocskák. Tövében csiperke világosbarnán fénylő gömbje. Mellette még egy ici-pici... Mi jó van abban: felszedni a gombát? Dimbes-dombos a táj, de ha a földet, vagy füvet megpiszkálsz, máris ott a szemed előtt... Vargányát szedni, az más — örömtelibb. Vaskos, barna sapkájukkal ügyesen elrejtőznek. Lenézel a földre, amely egyenletes, teli falevével, aztán hirtelen észreveszed a kalapját.

S milyen gazdag az erdő levegője! Benne a föld, levelek, füvek, virágok illata. Édes, akár a méz, s mégsem émelyít. Beszívod, iszod, mint a forrásvizet — végtelenségig! S az erdei levegő színes is: kézzel, zölddel telt. Rugalmas, tömör, érzékelhető. Visszaverődik benne a hang is. Aljosa csengő hangja, mint egy labda, száll a fák között. Azt hiszi a kicsike, hogy varázsolni tud az énekével. Ha nem találunk gombát, igyekszik varázsolni, énekel, azt hadarja: „Öltözz erdő Nap-aranyba. Fuss a fára pici hangya...” S a kíváncsi gombák óvatlanul elődugják akkor a fejüket, s hopp — bele a kosárba. Mi meg Szjomával mosolyogva nézzük a kis házitündér elégedett büszkeségét.. Aljosa, Aljosa! Emlékszel-e vajon azokra az ünnepekre, amikkel az erdő ajándékozott meg minket?

És arra emlékszel-e?... Nem, kicsi voltál még, alig másfél éves. Ahogy akkor elmerengtem? És mintha valami megasztított volna! Én meg eldobtam a gereblyét, és mintha iránytűm lett volna, sietve elindultam. Aljosa egy szakadék szélén állt, és odalent... Lent, a sziklahasadékban, tajtékosan és haragosan zúgott a hegyi folyó. Csak egy lépés, egyetlen mozdulat — és vége! Szólj rá, a kisfiú játékosan ugrik egyet és... Mégis, valami ösztönös ravaszsággal, majd elalélva a félelemtől lopakodtam felé, halkán, mormolva, szinte dorombolva. Ő meg csak állt, vaskos lábait megvetve, hasát kidüllesztve, és mosolygott. Egy óráig tartott? Vagy csak egy pillanattig? Ugrás! S a fiam máris a karjaimban van, tartom őt szorosan, s nézek lefelé... Jobb nem is gondolni rá! De hát, hogy is felejtethném el? Még ma is görcsbe rándulok, ha rá gondolok, mi történhetett volna ott a hegyek közt, a kertben, két évvel ezelőtt...

Nem, nem! Minden rendben van. Nyáron majd újra járjuk az erdőt, amely olyan befogadó és kényelmes. Emlékeztetjük Aljoskát az ő varázsénekére. És hullni kezd majd a gombát növesztő eső, fejünkre húzzuk a kapucnit, és hadd csepegjen esőkabátunk csigaházán végig.

...Szétmállnak az esernyők... Kénsav gőzével telítődik a levegő... Ettől megsötétedik a túlevél, és leperreg a pusztuló erdő ágairól. Az eső nem lágyan simogat, hanem akadálytalanul hatol át mindenre, és éget. És a szempilla alatt... Megvakult szemünk meresztve, semmit sem látva futunk. Hogy kiabál Aljosa!... De miért Oljának hív és nem mamának?

„Olja, hallod?!” Ez nekem szól? Pauszt hoztam a fénymásolóhoz, mondja Rozin. Én... Igen, azonnal. Ezeket? Jó, mindjárt.

A fénymásoló olyan, mint egy zongora. Itt a felső gomb. Csak hadd égjen... Hogy jutott eszembe ez az egész? Hű, de nyomasztó volt!

Hány példányban kell, Georgij Mojszejevics?... Kettő. Menj csak, majd hozom a készeket. Legkésőbb két óra múlva. Mi nek várna itt feleslegesen?

Menj már, menj! Hagyj békén! A szemét forgatja: érdekli a dolog. Hát csak álldogáljon. Ha majd az ammóniát töltöm a tartályba, el fog tűnni, „miként az álom, vagy reggeli köd”. Előkészítem a papírtekercset. A fénycső megfelelő, jó a megvilágí-

tás. A másolópapírt ki kell simítanom, mert a gép egy kissé görbén jár. Na, hogy sikerült? Úgy tűnik, hogy eléggé kivehető. Igen, jól látszanak a fehér vonalak. Gyorsabban is mehet a gép. Most csak igyekezz utolérni! Hol van a borotva? Na hol? Aha!... Másodszor is átengedem a másolópapírt, és kész. Rozin nem ment el. Nincs ennek semmi dolga? Méri az időt, vagy mi? A masina dolgozik, ahogy csak bírja. Még ásításra sincs idő. Kitűnő! Kikapcsolhatod! Itt az alsó gumi. A megmaradó papírt minél szorosabbra kell tekerni, nehogy fényt kapjon. Festéket — a tartályba. Csodálatos, ahogy ebből a sárgásfehér ornamentumból az orgonaszín háttéren megszületik a violaszín rajzolat. Nem szeretem, amikor az ammóniát a tartályba kell tölteni! Húszlites edény. Na, dőtsd meg!... Rendben van. Hm, Rozin meg mikor tűnt el? Észre sem vettem. Hű, de bűdös van. Ha visszatartom a lélegzetemet, akkor is érzem. Most jó darabig kellemetlenül érzem majd magam.

Enni szeretnék.

Lányok, majd meghalok éhen! Tíz perc múlva egy. Lehet előre helyet foglalni?... Menj hát, Nyina! Különbén egy után várhatunk még egy órát, s mégsem sikerül megebédelni.

Galja, mintha haragudnál rám?... A szemrehányások? Ha haragszom is, nem rád, hiszen te válogatás nélkül választasz rajzot. Nem rád céloztam. Felesleges azt gondolnod. Hagyd abba!... Beszéljünk nyíltan? Minek ez a botrány? Én őt figyelmeztettem... Igen, igen, igen! A következő alkalommal egyenesebben beszélek... Te magad nem vagy következetes. Le kell kerekíteni az éles sarkokat... Hogyan? Már egy óra van? Menjünk, én még nem is reggeliztem.

Nyina, nekem is azt, amit magadnak. Vegyes saláta is van? Azt is kérek.

Ő foglalt nekem helyet a sorban. Bocsánat, nem mi vezetük be ezt a rendet. Ha magát megkéri a barátnője, maga is megteszi.

Nyina, zsemlét is!

Mit zsörtölődik? Öt perc nem elég önnek? Ma mi tartottuk fel magát, holnap meg maga minket.

Kullancs! Soron kívül, mi? Jól van, hallgass. Száradj el! Ha az ember éhes, fittyet hány az illemre.

Hatvan kopejka? Kérem.

Végre!

Tíz-tizenöt perc, és máris más ember lettél. Zsemlét nem kérek. Én, ha éhes vagyok, jobb, ha be se lépek az étkezdébe. Veszem, viszem, nem ismerek mértéket...

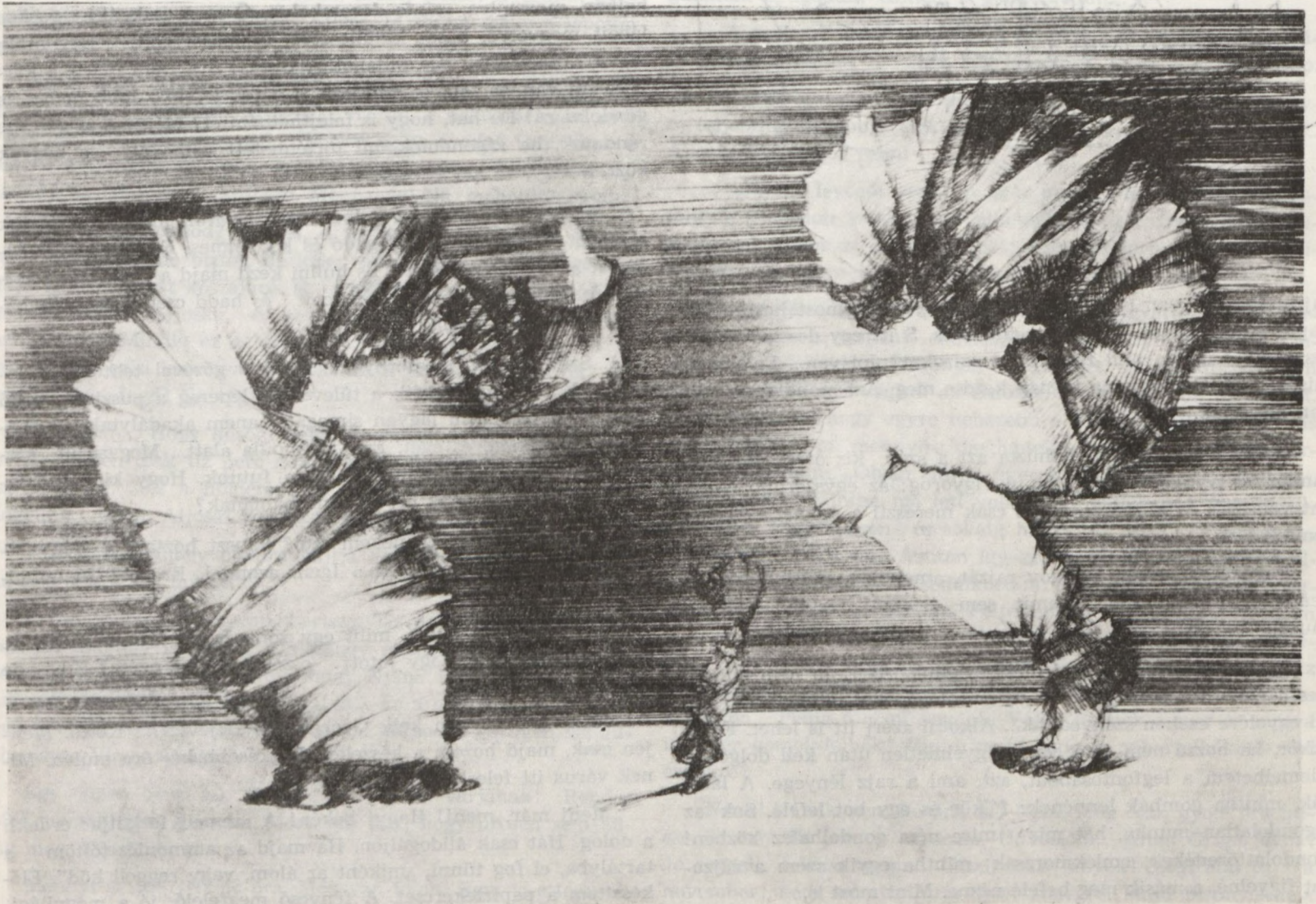
Kiveszem a festéket a tartályból, hadd járja át a levegő. Érdekel, eljutok-e a Balimov rajzaiig. Még a létszámjelentést sem töltöttem ki. Körbe kell járni az irodákat.

Önt ma még nem is láttam, Arnold Artemics. Üdvözlöm!... Ellenőrzés, Anna Grigorjevna: nyolcast írok. Gennagyij Oszipovics, Prohorenko dolgozik?... Átszaladt? Vigyázzon, ez a maga felelősségére történik! Elhiszem magának.

Hogyhogy elhiszem! Nyina Dmitrijevna-tól már kaptam figyelmeztetést emiatt. Prohorov szórakozott, Gennagyij Oszipovics pedig elhallgatta ezt. Aztán fordított a köpönyegen, és szaladt felpanaszolni. A hibás pedig én voltam! Miért hittem most neki. Mint mindenkit... Igen, mindenkit ellenőriztem. Festéket rá...

Parancsoljon, Georgij Mojszejevics!

A rajzzal foglalom el magam.

Miről vitatkoznak a lányok? Csak nevetgélnek. Galka szemére veti Nyinának, hogy az csalónak nevezte őt. Nyina azt állítja, hogy Galkából soha az életben nem lesz jó háziasszony.

Mit vitatkoztok? Minden hiába. Mindegy, kétezerre úgyszólván elfogy a levegő. A gyárak és a gépkocsik „igyekeznek”. Hát senki sem olvasta Hajtov Szúrós rózsáját?... Holnap behozom. Nem megy ki a fejemből ez az írás. Tegnap olvastam, s ma egész nap levert vagyok. A madarak nem tudják kiköltetni tojásaikat: a héjuk úgy elvékonyodott. Vagy például: „meglepetést” őriznek a vegyianyagokat tároló konténernek. Látszatra a Föld — az Föld. A valóságban azonban — csapda... A mérnöki zsenialitásról és az ökológiáról is ír. No, és hasonlóról...

Ó, Galka, Galka! Érdemes-e férjhez menned? Élni kell... Jó, hogy nem tudod ezt átérzeni. Önfejú lány, senki másért nem nyugtalanodik. De én... Tudod, milyen erősen félttem Aljoskát! Mondják: az anyaság — boldogság. Öröm, természetesen. És félelem, érted, állandó félelem. Hogy nem beteg-e! Nem került-e egy autó alá!... És még csak kiskorú... Mi lesz, ha felnőtt? Vajon, kevesebb okom lesz féltetni? Valóban előfordulhat, hogy kétezerben nem lesz levegő? Én addig leélem az életemet, ötvenéves leszek. De ő? Lesznek-e gyermekei? Nem, komolyan...

És lesz-e ég? És erdő? Vehet-e a fiam mély lélegzetet a fagyos levegőből?

Persze, építik már a zárt rendszerű termelőegységeket. És a tisztítóberendezéseket... Hej, lányok, istenemre, naivak vagytok ti!... Ó, igen, nagyon lelkesen építik. A szomszéd gyárban is már harmadik éve készül a tisztító... Valamit majd csak kitárlanak, Galka. Neked van igazad. No, de mikor?

És a vegyianyagokat tároló konténernek? Az olaj a vízen? A tojások elvékonyodó héja? A kivágott erdők pusztá foltjai? Nem mehetünk vissza a barlangokba, nem zárhatjuk be a gyárakat, nem törhetjük össze a gépeket. De nem is élhetünk, fejlődhetünk úgy, hogy ne gondolnánk a következményekre.

Én egyszerű nő vagyok, egy a milliók közül. Sok mindent nem tudok. Egyszerűen csak élni szeretnék, felnevelni a fiamat, dolgozni. Békét szeretnék. Hogy boldogság legyen az otthonomban, családomban. Az én világom? Az, ami bennem van, s körülöttem, a fiam, a férjem, a rokonaim... A világ — az én Földem. Föld — háború nélkül... Milyen kicsi és mégis milyen hatalmas is az én világom!...

Mellettünk áll a zsenik és közösségek okos esze, hatalmas tudása. Mindnyájunké együtt. De mi lesz velem és veled! Futás, becsukott szemmel, előre. Kétszeresére nőtt a kitermelt olaj mennyisége. Előre! Vegyikombinát lép üzembe, és a város felett még egy „rókafarok” kezd lebegni. Előre! A hegyekben, ahol a folyók, patakok erednek, farkasként üvöltöttek a fűrészek, dübörögve döntik a fákat a traktorok. Előre! Hogy tudhatnék, hogy tudhatnánk mi egyszerű emberek együttesen befolyásolni a bolygó sorsának alakulását? Hogyan? Ha egyszerűen csak élünk, élünk a mának?

Mondhatnám azt magamnak, hogy valami olyasmivel erősítettem a világ alapjait, amiért ötvös érdemelnék? És nyugodt lehetek most már, hiszen figyelmesen és szépen másolom a tisztítóberendezések rajzait? Panaszkodjak baráti körben az elgázosodásra, a gépkocsik uralmára? Mit tehetünk? Hogyan találhatjuk meg a közös nyelvet?

Mi csak hárman vagyunk ebben a szobában, s mégsem jövünk ki egymással, nemigen akarjuk megérteni egymást. Apróságokon veszekszünk, igyekszünk magunkat a másiknál okosabbnak, szebbnek, jobbnak érezni. Sértünk és megsértődünk. Hárman vagyunk, s nem gondolunk a világra.

Hol van vajon az a csomópont, amely mindenkit és mindent összebékít? Hol a kiút? Ha mindig gondolkodsz? Ha elfeledkezel magadról a többiek érdekében? S elfeledkezel ostoba apróságokról, önhittségről? Ha nemcsak a mának élsz?

Hogyan? Már öt óra? Hogy lekötött ez a rajz. Mi eszedbe nem jut, miközben másolsz! Nem csengettek még?... Na, indulás!

Mulatságos, ahogyan hazamegyünk a munkából: állunk az ajtónál, és várjuk, hogy megszólaljon a csengő. Az egész osztály az ajtónál áll és vár. Egy emberként a lógós és a szorgos. Aztán csengőszó és megyünk mind.

Megszólalt. Indulás! Viszlát, lányok!

Gyorsan a buszhoz. Még a boltba is el kell szaladnom... Aljosáért Szemjon megy. Itt a tizenkettes. Ugrás!

Menjenek már beljebb! Nem csak maguk utaznak! No, még egy kicsit!

Rendben, felszálok a következőre... Jön is. Gyorsan!

Gyerünk előre! Ne álljon meg a bejáratnál! Még! Fenn vagyok. Ó, ez a csúcsforgalom!

Szemjon ment Aljosáért. A mi kis medvebocunkért... Olyan sima a tenyere és sima a nyakacska. Eltűnik a csecsemőkori pufósága, és megnyúlik a gyerek... Jó dolog gyereket nevelni. Talán a félelemtől van, hogy nem akarok még egyet szülni? Egy-két gyerek a családban — de minek? Nem könnyű dolog a gyereknevelés. A lakás, az óvoda, a munka — mind problémát jelent.

Gondot? Emlékszem, hogy irigyeltem, hogy irigyeltek gyerekkoromban. A mi családuk egy elegáns, 18 négyzetméter körüli lakást bérelt egy kőházban. Ilyen otthonokat egy kezesen megszámlálhattam volna akkor. Öten voltunk. Most Szemjonnal egy szobában lakunk, és azt mondjuk, hogy szűkös, mindenkinek jó lenne egy külön szoba... No, jó, és az óvoda? Kétéves koráig Aljosára egy idegen asszony vigyázott, egészen addig, míg ránk nem került a sor. Harmincöt rubelt fizettünk neki. Nem is reméltük, hogy valaha kilábalunk a szűkségből. Számold ki, az én fél fizetésem erre ment el. Hogy miért nem én maradtam otthon a gyerekekkel? Féltünk, hogy megszakad a munkaviszonyom, s a pénz sem lesz elég... Hogy az anyám? Hogy egész életében nem dolgozott, csak az apám fizetésével gazdálkodott? Ő nyugodt, háziasszony... És most mégis sajnálja: a négy falon kívülre egész életében nem látott. Hogy minek ment el liftkezelőnek? Sehogy sem állt rá, hogy az unokáira vigyázzon.

Mi üz el minket, nőket otthonról? A pénz van mögötte? Mit ad a munka? Mi értelme van ennek a hajszának: munka—otthon—család—munka? Aljoskát hétköznap reggel és este, meg ünnepnapokon látom. Van úgy, hogy valami idegenséget érzek rajta. De mit beszélek annyit! Nem vagyok háziasszonynak való! No, és a munkában? Nem vagy megbízható? bármilyik pillanatban táppénzes állományba kerülhetsz!... Érted-e ily valamit? Érted-e sem, ha más munkahelyet javasolnának, kerek perccel visszautasítanám!... Ó, milyen logikátlan! Nőies. Nem, de mégis. Nem akarunk mást mi, nők, mint ősi funkcionkat betölteni.

Igen, de hát csak úgy üldögezni otthon egész nap? Egy nap, kettő, egy hónap, egy év — és mindig ugyanaz. Az élet meg elszáll. Melletted, melletted... Gyerekkorom óta közösségben élek: óvodában, iskolában... Emlékszem hosszú, vontatott napokra, amikor Aljoska szopott. Cuppogott a mellemen, aztán elaludt. Mindent elmosogatok, kimosok, kivasalok. A nap vánszorogva halad... Megfőzöm az ebédet. Sétálok a kicsivel, könyvet olvasok. A nap csak nem telik... Mikor sötétedni kezd, Szemjon megjön a munkából. Én — azonnal hozzá! Ó, végre, te jó, te kedves! De a jó és kedves olyan, mint ezer ördög, dühös valakire a munkahelyén. Bágyadtan terül el a széken és a Szovjetszkij Szportba temetkezik, lassan rágja az ételt. És legalább egy szót szólna! Megértem: elfáradt, pihenésre vágyik. De hát ő nekem olyan, mint a fény az ablakban! Én miről mesélhetnék neki? Minden olyan, mint tegnap, meg tegnapelőtt volt... Mintha egy megállóban állnál, várakoznál napokon keresztül, és már minden ismerős a legjelentéktelenebb apróságig. Megálló!

Jaj, ez éppen az én megállóm! Beszaladok az Univerzumba! Ez egy ajándékolt, és nem magazin. De kapható zöldség, kenyér, tej, felvágott, edények, babák. Vegyé! Nem akarok. Még is veszek: kell.

Hogy viszem ezt haza?

Nem nyitom ki az ajtót. Mit csinálnak ezek? Nem hallanak? Már lábbal rugdosom, mérges vagyok. A második emeleti szomszédnál kampó van beütve, így nyugodtan kinyithatja az ajtót. Nem butaság, előrelátás!... Talán ők zajonganak odalent? „Én vagyok a tigris!”... Ordítás. No persze: Aljoska és Szjoma. Jönnek a tigrisek.

Jaj, tigrisek, siessetek már! A mama mindjárt összeesik, nem kap levegőt. Szervusztok, fiúk! Nyissátok már azt az ajtót! Jaj, de nehéz... Na, jól van, Szjomocska, tartsd egy pillanatig! Végre itthon!...

Aljoska! Remélem, nem csizmában fogsz a lakásban közlekedni? Gyorsan vedd csak le! Nem kapsz enni! Mit készítesz? Rendben van! Pelményét vettem. Felteszem a vizet.

Gyere ide hozzám, Aljoska! Vetkőzz! Ű-ú, a lusta medvebocs! Teljesen átizzadtál, mért nem tudsz egyedül levetkőzni? A csizmákat tedd a radiátorra! Kinek mondtam, hogy tegye fel a csizmákat? Úgyes fiú. Hogy „dolgoztál” ma? Jól?... Meg kell beszélni Gyimkával! Úgyesek vagytok. És engem, meg a papát is elviszel?... Sajnálod, hogy sírni fogunk?... Gyere, adok egy puzsit.

Szemjon, kedves gyerek ez az Aljoska, ugye? És te, hogy-hogy meg sem csókoltál munkából hazajövet?... Hogy van ez: mindig csak nyalakodni?... Az más dolog. Mi újság nálad? Minden a régi?... Visszajött szabadságról a gépész?... Aha, nálam sincs semmi.

Felforrjt a víz. Mindjárt eszünk. Éhes vagy?... Én olyan éhes vagyok, mint egy farkas... Magad is kitaláltad? Na, nézzük a szatyrot. Ami igaz, az igaz: jobb, ha éhesen nem megyek be az üzletbe. Veszem és viszem, akár kell, akár nem. Eszel, Aljoska?... Jó kisfiúk nem huzakodnak, ha enni kell. Te meg egy falánk kis gömböc vagy. Egyél csak, egyél...

Mi van ma a tévében? Hoki? Ó, de kár! Fehérneműt akarom vasalni... Mi az, hogy na és? Majd fél szemmel a vasalót, a másikkal a képernyőt... Ne félj, nem leszek kancsal, második éve így vasalok. A férfiaknak a bandzsi szeműek tetszenek? Ha-ha-ha... Ne nézz! Ez a titokzatos tekintet...

Aljoska, látod, hogy mosogatok... Könyvet akarsz? Kérj a papától... Mi köze ennek a hokihoz? Olvashatnál is neki egy keveset. Korai még, hogy a tévét bámulja, kicsi még ő ahhoz... Szjoma, teát kérsz? Hány cukrot is tettem bele tegnap? Úgy emlékszem, hogy öt kanállal. Most hetet teszek. Észreveszi vajon? No, jóságom, így megfelel?

Nos, mikor veszi vajon észre? Talán, amikor az egész pohár cukorral lesz teli. Korábban biztosan nem.

Gyere Aljoska! Kiválasztottad már a könyvet?... Szemjon, már megint dohányzol, amikor itt a gyerek is. No, mars a WC-be! Nem hallod?... Hogy ez mi? Három rózsaszín kismalac. Számod csak meg: egy, kettő, három. Rőf-rőf, építettek szalonnából egy házat. A farkas meg dül-fül. Hogyan? Hát így...

Szünet van, Szjoma?... Aljoska, a papa majd befejezi a mesét. Most van ideje. Én meg vasalni fogok. Most mit nyafogsz? Egy ilyen nagy fiú? A fiúk sosem sírnak... Te meg, Aljoska! Mindegy, az Aljosák különösen nem nyafognak.

A vasaló már forró, sziszeg...

Azt mondják, hogy a nők hamar elhagyják magukat. No, igen! Lökdösődés reggeltől estig, monoton, fárasztó, álmosító mozgás... Tegnap felmostam a padlót, mára már nem is lát-szik. Olyan poros, hogy kezdhethem előlről az egészséget... Elintézni egy kézlegyintéssel? No, még csak az kéne! Mosatlan, vasalatlan ruhában sem járhatsz, s nem ihatod a teát a tenyeredből...

Szerintem Szjoma időnként túl ideges. Azt morogja: „Kényelem, kényelem... Tisztaság! Üljetek már le és pihenj! Meg lehet zavarodni ettől a tisztaságtól. Elegendem van ezekből a holmiból...” Azt gondolja, hogy nekem talán bizony öröm ezt az egészséget a hátamon cipelni? Miért nem azt találja ki, hogy segít nekem? Hogy ketten is csinálhatnánk... Tudom, mérges amiatt, hogy ellenzem a focit, a hokit, s dühöngök, ha elidőzik a barátjaival... Néha veszekszünk is. Miért van ez? Az az érzésem, hogy távolodunk, különbözőkké válunk, egymásnak érthetlenné, érdektelenné.

Vagy talán az a baj — ezt is világosan érzem —, hogy lemaradok tőle. A fáradság, vagy a lustaság okozta-e, de ma még az újságba sem néztem bele. Ő viszont olvasott. Egyetlen színházi premiert el nem mulasztottam — a házasságkötésünk előtt. „Nosztalgia!”... Soha nem felejttem el, hogyan ismerkedtünk meg Szjomával... Milyen réges-régen is volt?

A múlt hónapban kiállítás nyílt a képtárban. Azt gondoltam: ma — vagy soha. Másnapra elfeledkeztem róla. Mikor pedig eszembe jutott — már késő volt. Mitől van az, hogy sietek, igyekszem, és mégis elkések?

Megszáradt a fehérnemű. A gallért sehogy sem tudom rendesen kivasalni...

Ohó, Aljoska, le kell feküdnöd... Már nagy fiú vagy, vetkőzz és bújj ágyba magad. Jó éjszakát, csöppségem!

Úgy tűnik, férjhez mentem, és — ez minden? Talán, ha az ember férjhez megy, vége az életnek? Mint a regényekben: férjhez mentél és pont... Mikor is mondtam le először színházi előadásról? Igen. Nem volt, aki Aljosára vigyázzon. És aztán fokozatosan megszokod a színház, zene, festészet nélküli életet. Az idő pedig rohan... Butulok... „Ne engedd át magad a lustaságnak”... Ki is mondta ezt? Úgy rémlik, hogy Zablockij... Olyan, mintha valamiféle lökést várnék. Várom, hogy mikor hív Szjoma...

Olyan régen találkoztunk volna vele? Jó ember, beszédes, vidám, virágot is hozott. Ha ünnepre jött, a küszöbön hagyta bánatát, rosszkedvét, sikertelenségeit. Úgy tűnt, hogy egymás kezét megfogva a boldogság felé indulunk az életben... Hát, ha ez ilyen egyszerű volna!

Mit is tudunk mi egymásról? Magunkról? Ahogy a gyerekek szedegetik össze festett porcelánedények törött darabkáit, s apás-anyást játszanak, titkokat gyártanak, hogy elbűvölve gyönyörködjenek, ha megfejtették. Így voltunk mi is: át- meg átválogattuk az érzéseket, gondolatokat. Tetszés szerint csoportosítva, továbbgondolva. Kiötlöttünk valamit, és azt elfogadtuk valóságként... Nekem például eszembe sem jutott volna, hogy képes tiztől tízig aludni, vagy, hogy egész nap le nem veszi a szemét a tévéről... Hát ez a kisördög Aljoska! Még mindig nem aludt el.

Mi baj van? Miért nem alszol?... Eredmény? Miféle eredmény?! Kitalálhatnál valami mást is! Holnap riadóval ébresztel... Szjoma, a fiad az eredmény után érdeklődik... A Szpartak vezet, Aljoska. Alvás!

Már nem sok maradt hátra a vasalásból, viszont éppen a legnehezebb: nem szeretek nadrágot vasalni. Ennek a csodabogárnak meg — csak a hoki. Látom, van valami a hokiban, ami nagyon magához köti a férfiakat. Ideje lenne megértenem! Mennyi víz folyik le a folyón addig! Mennyi sót eszel meg! És cukrot. De mindent egybevetve mégis... Jó férjem van. Egyszerűen nagyszerű, hogy éppen vele találkoztam össze. Ötödik éve élünk együtt, és nem tudok izgalom nélkül ránézni... Elment elaltatni Aljoskát. Harlamovról mesél neki. Szereti a fiát. És engem is... Bizonyos, hogy senki más nem viselné el az én ostoba, érthetetlen természetemet... Könnyek, hirtelen haragban kiszaladt kemény szavak, értetlenség, sértések... Pedig sok minden elkerülhető volna, ami megrontja az életet.

Ha szeretsz, ha sajnálsz... Ha, ha! Ó, ha a fiatalok ismernék a cselekedetek lelki mozgató rugóit! Nem tévednének annyit, nem sérülnének annyiszor... Gondolod... Gondolod.

Lefektetted már? Úgyes vagy! Hogy ne vasaljak többet? Elfáradtam... Na, persze, te mindig készen kapod a dolgokat! A tea? Kitöltötted?... Világos, akkor eldobom a vasalót... Ha, ha, ha! Nem hozzád vágom, érted?

Mit kellene olvasnom? Úgy elfáradtam ma. Valami olvasmányosat, szórakoztatót választok... Ó, tudományos fantasztikus... Clifford Saimak: Csaknem emberek. Honnan van ez meg nekünk? Te hoztad?...

Szjoma, oltsd el a cigarettádat! Egyiket a másik után szívod. Kétezerre már nem lesz levegő, és ennek részese vagy te is... Érdekes ez a könyv... Egyszerűen lehetetlen abbahagyni.

Hallgasd csak Szjoma, az idegenek meg akarják vásárolni a Földet. Furcsa, ugye? Mi az, hogy nincs abban semmi különös! Mintha a Föld csak egy ház lenne...

Ez már az utolsó oldal... Lefekvés előtt még megnézem Aljosát. Alszik az én kicsi fiam, az én kis medvebocsom. Csak ne legyen semmi baja!... Valami nincs velem rendben... Fázom...

Ölelj át, Szjoma! Majd megfagyok... Így már jól van... Jó éjszakát!

Kényelmes így, jó melegem van... Minden rendben... Jó itt-hon lenni, ebben a házban, a mi Földünkön... No, de mégis..., ha egy picikét jobb lenne... Hiszen hát lehetne?... Azt hiszem...

Felberreg az ébresztőóra.

Hány óra van?... Ó, ideje felkelni. Vagy feküdjek még egy kicsit?... Jó, jó igazad van. Korábban kellene... Szjomocska, melegítsd meg a pelményét a fazékban. A hűtőben megtalálod.

Ki alszik még ott? Ki alszik olyan mélyen? Fogsz még este hokit nézni?... Alszik. Micsoda dolog ez? Este lefeküdni, reggel meg felkelni nem akarózik. Kinek beszélek? Ugrás, ki az ágyból!...

Fordította: Kőszegi László

Gennogyij Jurov

Kuzbassz dalol

Látjátok-e?

Milliónyi éji láng —
tán tenger csillag
hullt alá a földre.

Halljátok-e?

Az éjszaka dalán
Nyugat-Urál gyül
új meg új örömrre.

Hol folyóparti

városok meleg
s szikrázó esti
életet remélnek,
a mélyben ott
bányászok fejtenek
szemet. Kuzbassz
munkásdala így éled.

Harsogj, te dal

kedves, békét hozó
melódia,
nehéz
utunkat jelző.

A föld kitárja

kincset hordozó
ölét, s fia
feladatához felnő!

Kohók tüze

ha bántja is szemed,
mikor a forró
fém világra fénylik:
tudd, érdes bőrű
kohászenyerek
a vad robajt
biztos kézzel vezérlik.

Gyárak falán

remeg, vágányokon
száguldó mozdonyok
futtában
érezik,

Ő diktál ritmust

növő házakon —

Kuzbassz munkadala
vezér itt.

Mikor a dombok

harmatos gyepén,
s völgyet fűrösztő
fénytől felkavarva

dalt kezd a tajga,
átzúg e zenén,
tisztán áthallik
múlt időknek hangja.

Mert él a múlt:

ezer nap, éjszaka
megfeszülése,
vétke, glóriája.

Így rímelünk —

egy kórus a haza,
s benne Kuzbassz
munkásmelódiája.

Harsogj hát, dal

kedves, békét hozó
melódia,
nehéz

utunkat jelző.

A föld kitárja

kincset hordozó
ölét, s fia
feladatához felnő.

Igor Kizseljov

A város, ahol élek

Évek szállnak, megkötte e tájon,
idefűzve. Mégis, lám, legott
szólt legyintve egyszer jó barátom:
— „Eh, szibériai városok!?”

Éldegélsz itt, s beteges hiány rág,
vigasztalan fájdalom fog el:
nincs egy templom, faragott
harangláb,
műemlék, mit megcsodál a szem,

semmi szépség, kőbe formált dallam.
No, talán Novgorod, az komoly!”
... S elutazott
végleg és azonnal
megtagadva kedves városom.

Mindazt szenttelenül számbavéve,
ami innen elhajtotta őt,
nincs mit állíthatnom ellenébe,
nincs mért megszólnom az elmenőt!

Senki joggal parancsot nem ádhat:
ülj meg itt vagy éppen fuss oda.
Láttam én is, hogy van e hazának
gazdagabb, szebb, nagyobb városa.

Csakhogy itt a haza úgy akarta
— kell meggyőzni bárkit is talán? —,
hogy nálunk először volt a Munka —
és a Szépség csupán ezután.

Nem dicsőség, nem becsület dolga,
hanem a háború hozta, hogy
tőlünk kapta életét a csonka,
a csatáktól rombolt Novgorod!

... Acél és szén kellett,
hát meg is lett:
esztendőikig ez volt csak soros.
Várost itt nem századok emeltek —
évek alatt nőttek városok.

Ma? Ma már a Szépség terveinkben
nem csak ábránd. Épülő való.
Házakon, utakon, tereinken
a Munka szépsége látható.

Épp ezért: száz út fut is távolba,
nekem ez apám otthona!
Ide köt a büszkeség szép gondja,
hogy szülöm a nagy Szibéria.

Választhatsz, mi tetszik. S az, ki
választ
megleli — nincs híja semminek;
bár templomot váltig nem találhatsz
és haranglábat sem — nincs minnek.

Megborzoló a fiatal hársnak
zsenge lombját, s kézzel üstökén
megköszönök mindent a hazának,
s e városnak, ahol élek én.

Szergej Donbaj

Utazás a BAM-on

Ismeretlen is ismerősen
tűnik a tünde táj eléd:
fut a vonat s végtelen sínen
hozza a hon üdvözlését.

Szeptember. Jakutföld. A jég rég
elnyomta a folyók szavát.
Távol az otthon — nő a lépték —,
s mégis közel: mily furcsaság!

Itt, túl az Urál hágóin már
a tér kitágul, s mégis egy
villanás, s máris itt a Bajkál,
hatalmas tükrén jár szemed.

Virágzó almaágot álmodsz,
amely távol tájon terem,
míg itt havas-hűs álmod álmod
az Alma-hágó csöndesen.

Ha — biológus, mikroszkópon —
az űrhajós utat kutat
kabinablakán Földgolyónkon:
a BAM neki irányt mutat.

Vonatok vágatnak Keletnek,
alattuk nyög a pályatest.
S hála a dolgos kezeknek,
az út egyre messzebb vezet.

Az ősz nyugtató mosolyában
minden tisztábban látható:
tudod, gyermekeink zajában
még az is ott olvasható,

mit nem tudnak: lábrakelt tajgánk
állomásain, itt meg ott
a sínek mentén az ő harsány
felnőttkoruk megálmodott.

A múltba is, ha visszanezék,
s messzire fut a gondolat,
tudom, tunguz meteor égett
száz év előtt ez ég alatt.

De most itt fényre, tűzrobajra
figyelve egyre gondolok:
Szibéria új élet anyja —
szputnyik, anyaföld, csillagok.

Valentyin Mahalov

Kenyér és só

Mit lehetett, megadta életem,
így nőttem, fönn Oroszhon
kék egével,
táplált az életadó anyatej,
s nem volt hiány
a jó orosz kenyérben.
Aztán elért a háborús csapás,
s ezért
hogy máig sem feledhetem még:
a kenyér nyert
a halálon csatát —
ha lány volt,
szikkadt,
ha fagyott,
ha pótlék.
A földi bánat
s minden földi jó
egyesül benne, ezért hát a szándék,
a gesztus, hogy
a Kenyér és a Só
a barátnak szánt legdrágább ajándék.

Bármely faluban
s bármelyik tanyán,
ahogy szokás e nekem kedves tájon,
a vendégeknek
friss kenyér

dukál,
csipetnyi sóval,
faragott szép tálon.
És büszkeségem mit sem csillapul,
hiszen hát ősi, megszokott ez nálunk,
és házaidban, Oroszhon, a múlt
örökeként mindenkor rátalálunk.
Nem született, de
megszenvetdük Öt.
S tudom,
nincsen más tája e nagy földnek,
hol érte több munkát, nagyobb erőt,
felelősséget örökölték.
Mert minden ráncért létünk

homlokán
gondos gyermekként felelnünk
nem jótét:
így lesz a világ minden asztalán
Kenyér és Só,
s emberhez méltó Jólét.

Viktor Csugunov

Úton

A nap égette a vállát.

— Az őrögdögbe! s! Úgy süt, mintha fizetnék — morgott Trofimov. Jókora kövön ült, időnként vizet fröcskölt magára. — Teljesen kikészít. Ha nagynehezen megérkezünk huszadikáig, pénz helyett még koporsó lesz a keresetem.

A lágyan ereszkedő partoldal alatt, mint a kifakult vászon, jó kék, hanem inkább szürkés, és úgy fodrozódik, mintha borzontt sekélyebb, megcsendesedik, nem túlságosan mély, a víz sem kek, hanem inkább szürkés, és úgy fodrozódik, mintha borzongás futna végig rajta, s nem tükrözi se az eget, se a szirteket, se a tajgát.

— Ez a Baszov nehéz keresztet rakott ránk — folytatta Trofimov, s lopva a csoportvezetőre sandított.

Az öreg Kabin nem válaszolt, a lubickolásra figyelt, a másik part irányába, ahol Tánya — Trofimov felesége — és Szemjon Burikin, a szerelő furdótt. Aztán káprázó szemeit megdörzsölte az öklével, úgy felelt:

— Émelygek valamitől, hányingerem is van... A mellemben meg forróságot érzek.

— Tudod hogy vannak az ilyenekkel, mint mi? Dögölj meg, csak végezd a dolgod. — Trofimov hirtelen felpattant és dühösen elkiáltotta magát: — Tánya! Fejezd be a fröcskölést! Indulunk!

Azzal csizmás lábát nehézkesen emelgetve a traktorhoz ment. Kabin utánafordul, hümmentett, majd inkább a víz fölé hajolt

és még megnosta a lábát. Trofimovról töprengett: „Mint az igásló. Amúgy meg anyámasszony katonája, a hangya kifogna rajta, se lát, se hall, csak előre, előre...”

Tánya és Szemjon kijöttek a vízből. Ügyetlenül haladtak a kavicsos parton. Miután felhúzták a kezeslábast, csizmát, a traktorhoz mentek. Trofimov szokásos zsörtölődése fogadta őket:

— Nem tudom mire föl van annyira odáig magával az öreg. Mintha őt nem anya szülte volna...

— Örökké morogsz, mint a kankutya — szólt rá Tánya, ahogy elhaladt a férje mellett.

Kabin kiegyenesedett, még egyszer megnyomkodta a szemét. Hóna alá fogta a csizmáját és a gőzgéphez ment. Egy fél órát ha pihentek. A levegő beleremegett a traktor éktelen dübörgésébe. Az esőtől és a naptól vízhatlan ponyvával védő utánfutó lassan küszött a traktor után. A láncotlapok átgázoltak a bokrokon, beleszántva a gallyakat és a leveleket a földbe.

A csoportvezető is az utánfutón ült. Azt figyelte mi marad a nyomokban, s míg a letiport zöldet nézte, arra gondolt, nincs minden jól az embernél, valahogy simán nem megy semmi. Durvaság és vadság is belevegyül a dolgainkba.

Tánya a ponyva alatt ült, varrogatott. Kabin időnként megfordult, szemügyre vette az asszonyt. Megpróbálta kifürkészni az arcát, titkos gondolatait, de Tánya csak a túsúrássokra ügyeit, szemét elfedték hosszú szempillái, és nyugodtnak tűnt.

Pedig Kabin emlékezett rá, hogy tegnapelőtt, amikor azon az irtáson a vacsorát főzték, Tánya a gőzgép mögött elkapta Szemjont, mohón megölelte, szinte tapadt rá. Kabin akkor megijedt, igyekezett takarni Trofimov elől a gőzgépet és noszogatta, hogy fűrészeljen már.

„Ekkora ostoba bivalyt!” Az öregember nehezen lélegzett, megint a szemét dörzsölte. Önmagának is váratlanul megkérdezte:

— Tánya! Jól látom...? Belehabarodtál Szemjonba?

Az asszony ráemelte a szemét és szárazon válaszolta:

— Mi köze hozzá Petya bácsi? A magam szerelme az én ügyem...

A lánctalpas váratlanul megállt. Előttük fulladozott a bulldózer. Trofimov leugrott a traktorról, odafutott, megnézni mi történt. Csizmaja alatt cuppogott a mocsárlé. Amikor visszajött, még akkor is Szemjont sietette.

— Szemjoska! Élénkebben! Csyerünk! Mi van veled? Hogy tegelek a koporsóba...! Meddig akarsz egy helyben aszalódni ebben a tikkasztó hőségben? — kiabált előre.

Kabin hallgatott, majd amikor elindultak, folytatta.

— Nem félsz? A férjed itt van melletted...

— Csak nem irigyli? Fáj a lelke, Petya bácsi? — kérdezte csúfondárosan Tánya.

— Ha Vaszka megtudja, helyben agyonvág...

Tánya felállt.

— Most nem tudja meg. Ha a gőzgépet a rendeltetési helyére szállítottuk, akkor elmegyek.

Azzal a férfi vállára tette a kezét, és mélyen a szemébe nézett.

— A melléről a nyomás múlik már, Petya bácsi?

Az öreg zavarában a szemét dörzsölte:

— Ha megnevésítem, kicsit könnyebb...

Mindketten elhallgattak.

Éjjel Tánya felébresztette a bulldózer kabinjában alvó Szemjont és lement vele a folyóhoz. Kabin pedig moccanatlanul feködött és rettegett, hogy Trofimov felébred és megkérdezi, hol van Tánya? Mit fog akkor csinálni? Tegyen úgy, mintha aludna, vagy mondjon el mindent fehéren-feketén? Kiszáradt a toroka, mikor elképzelte, mit vinne végbe a böhöm Trofimov a folyóparton: miként fogná meg a feleségét a fiújával, miként végezne velük.

De Trofimov nem ébredt fel, s Kabin megnyugodott, sőt maga is lement a folyópartra. Világos éjszaka volt és meglátta őket a víznél, teljesen nyílt helyen, szemben egymással. Tánya hangját hallotta:

— Elfáradtam a magam rosszásától — mondta szomorúan.

— Anyám is a tajgán törte magát, úgy mint én. A lélek, Szema, elsorvad bennünk, ha nincs ami táplálja.

Kabin visszaóvakodott az utánfutóhoz, lefeküdt Trofimov mellé. „Így van, ahogy Tánya mondja — gondolta nyitott szemmel, fektében. — Az asszony eltévelyedik, ha okot talál hozzá. Ahogy a komámmal is történt... A sógornót rajtakapták, az meg kikottyintotta, hogy a férje nem túl sok férfierővel bír, és hát ő egészséges asszony, mit csinálhatna?”

Másnap egész későn álltak meg éjszakai pihenőre. Trofimov nem akart korán táborot verni. A nap már régen lenyugodott, a csillagok is feljöttek az égre, amikor végre megállhattak. Tánya melegebben öltözött és a vacsorához kezdett. Szemjon tábor tüzet gyújtott és a vezetés után fáradtan feködött az utánfutóban. Trofimov vizet hozott a folyóról. Tánya fölrakta a tűzre a bográcsot, letelepedett melléje és énekelni kezdett.

A dal a fűről szólt, szomorúan és gyöngéden. És magány is volt benne, de traktorok és gőzgép nem. Viszont mintha vér éltetné és tágas, szabad lélegzet.

— Hiallod-e? Hogy neked ilyen szépen énekeljenek? — mondta Kabin Trofimovnak.

— Asszonyi hang... Mindig ilyenek, ha a vérük hajtja őket. — Trofimov borotvátalan képét hersegtette a tenyerével, majd egyenesen a csoportvezető szemébe nézett és mintha ezzel lezárna a kérdést, azt mondta: — Csak énekeljen, nem szakítom félbe.

Az öreg álldogált egy darabig, a mellét masszírozta, majd azt kérdezte:

— Miért mondasz ilyet róla?

Trofimov kiegyenesedett.

— Elnézlek bátyám, és azt gondolom, hiába éltél meg annyit, nemigen okosodtál meg.

Aztán elfordult, komótosan széttereggette a kapcáit a fűtőtes-re.

Kabin is fogta a csizmáját, felmászott az utánfutóba, lefeküdt, és óvatosan sajnáltatta magát:

— Figyelj rám Szemjon... Mondom Vaszkának, jól énekel a feleséged. Erre ő sértést vágott a fejemhez.

Szemjon egészségeset nyújtózott, aztán felelt:

— Vaszka nem érti az ilyet. Nehézfejú, mint a nemezciszma.

— Mintha megőrült volna — folytatta óvatosan a sajnálkozást Kabin.

Burikin erre fölült, bőrdődjéből másik nadrágot vett elő, tiszta gimnasztyorkát és átöltözött. Közben azt mondta a sötétben:

— Pedig érthető a Vaszka feleségének éneke. Ti is pontosan tudjátok Pjotr Vasziljevics...

Szorosra húzta a szíját és még hozzátette:

— Mondtam én is Vaszkának. Éppen a napokban... A dalok szerint, mondom neki, valakit itt nagyon szeretnek... Erre azt mondja, Tánya egészséges, hát énekel. A vállamra csapott és vi-gyorgott, mint a nem normális.

Az öreg fészkelődött, sóhajtott egyet:

— Én is szeretem a dalokat. Emlékszem, volt a fronton egy nővér. Tudod, nem a tűzvonalban szolgáltam, katonai kórházhoz voltam beosztva... Szóval volt ott egy nővérünk. A hangja tisztára mint a Tányáé. A törzsőrmesterrel élt együtt, de lefeküdt az mindenkivel. Egy váratlan támadás alatt megölték a németek.

A sötétben villant Szemjon szeme.

— Miről beszél, Pjotr Vasziljevics?

— Hát erről...

— Tudom én, miről. Bölcselkedni mindenki tud! Meg a más dolgára figyelni. Na mindegy. Majd nem csodálkoznak, ha törvenyesen csináljuk.

Azzal kiugrott az utánfutóból.

„Mindenkilyen okos lett! — gondolta sértődötten Kabin. — Hisztériáznak, Ezeknek mondani valamit...”

Éjjel szitkozódásra ébredt. „Rajtakapta Tánykát” — volt az első gondolata és kimászott a fekhelyéről. A tűznél Trofimov gimnasztyorkájánál fogva rázta Szemjont és ordított:

— Lelépnél, kurvapeccér? Ezzel is nyúzol? Igen? Kirázom belőled a lelket! Értetted? A gőzgépet együtt húzzuk huszadiká-ig. Csak nyomorékként méssz el. Ezzel verem szét a pófadat. — Öklével Szemjon arca előtt hadonászott.

— Nagyon ronda ember vagy te, Vaszka... Hogy az ördög vin-ne el...

Trofimov és Kabin együtt másztak be az utánfutóba, ahol Tánya már feködött, fejét belefúrta a párnába, nehezen lélegzett, mintha aludna. Trofimov arrébb igazította, hogy melléje férhes-sen, és még egyszer kiordított:

— Szemjon! Eszedbe ne jusson kereket oldani — úgyis utol-érek!

— Hova menne? — suttogta bosszúsán Kabin.

— Ismerem a fajtaját... Az ilyenek a szó az élet. Nekem meg a munka. Nekem teljesítenem kell a megbízatásomat. Ha ő meg-lép, magukkal egy év alatt se végzek: mintha hordót gurítanék!

— Hová futna? — kérdezte csitítóan az öreg.

Trofimov elég nyugtalanul hánykolódott, majd belátta:

— Igazad van, bátyám, bolond vagyok... aludjunk.

Kabin nem tudta lehunyni a szemét. Előbb a sértettség gyötör-te, aztán mindenkit elítélt az útitársai közül, reggel felé pedig hazára gondolt: amint Nyikityina a várost járja, vagy a kakast hajkurássza, vagy a lányát szidja, szétkürtölve a világnak. Ha-zavágyott, megvédeni a lányát. „Hiszen ő már felnőtt, anya, hi-ába, hogy velük él.” Aztán felidézte, hogyan jöttek hozzá a ta-nácsból és kérték, legyen a vezetője a szállítmánynak. Beleegy-e-zett, mert jó érzés volt, hogy még gondolnak rá. Nem az isten számon tartott madara, hanem mások is gondolnak még vele.

Napközben Trofimov magához hívta a traktor kabinjába.

— Bátya, haragszol rám? — kérdezte.

— Miért haragudnék?

— Jól van, bátyám. A mi dolgunk a munka. Más nem számít. — És sáros, nehéz kezét a csoportvezető vállára tette. — Hiszen Kabin kitérően válaszolt.

én is tajgai vagyok! Az asszonyt is itt találtam, a gyerekeimet is ittenieknek akavom... Hamar célhoz érünk már?

— Innen már gyorsabban haladunk...

— Ha megérkezünk, jót pihenünk — tervezte Trofimov. — Leborotváljuk a szakállt, kimenőt kapunk, helikopterrel be a városba. Ki kell oldani a feszültséget.

Este átjutottak a hegyvonulatot kettészelő folyón. Az átkelést Tánya irányította. A buldózer vontatta gőzgépre nem figyelt eléggé. A buldózer még csak-csak átjutott, de későn vette észre, hogy a gőzgép széthúzza a korlátot és bal első kereke már a mélység fölé lóg.

Trofimovot előntötte a néreg. Hatalmas öklét rázta, úgy ordított:

— A tarkódra csúszott a szemed? Mi?

— Hagyd abba — fogta vissza Szemjon. — Megtartjuk, viszsza hozzuk.

— Itt menten elintezem! — tajtékozott Trofimov. — Eszetlen nő. Ez neki irányítás... És szórta tovább szitkait.

Tánya szó nélkül bekapcsolta a csörlőt. Trofimov belekapaszkodott a drótkötélbe, átdobta a vállán, lábát erősen megvetette.

A gőzgép lassan, nagyon lassan a helyére billent, de mivel a traktort is rákapcsolták, hogy tartsa, az az utánfutóval együtt egyre jobban féloldalra dőlt, felborulással fenyegetett. Mindenki látta a veszélyt, tette, amit tehetett. Még Kabin is kimászott az utánfutóból, ott téblábolt körülöttük, sipítva osztogatta a tanácsait:

— Tánya, ereszd le, lejjebb egy kicsit.

— Az istenedet! — kiabált Trofimov. — Engedjed. — Nem hallod! Neked mondják!

— Ne szitkozódj örökké, Vaszilij — paprikásodott fel Kabin. — Mit szekálsz örökké?

— Bátyám, te meg hallgass... Megértetted?

Amikor végre egyenesbe jutottak, Szemjon azt kérte Trofimovtól:

— No Vaszka, Tánya elfáradt, ülj te a helyére...

Trofimov némán a vezérműhöz ment, felugrott a lánctalpra, álldogált egy darabig, majd amikor fejét bedugta a vezető-

fülkébe, Tánya a másik oldalon kiszállt és meg sem fordulva, hátrament az utánfutóhoz.

— Sokáig tart még, Petya bácsi? — kérdezte Tánya, mélyet sóhajtván.

— Már nem Tányecska. Már közel vagyunk... Vele mi van?

— Az ő dolga olyan egyszerű... — Tánya keserűen elhúzta a száját és behunyta a szemét.

Éjjel újra Szemjonovval volt, és a rákövetkezőn is, miként a harmadikon is. Trofimov pedig aludt. Mélyen és békésen, ütemes, szabályos hortyogással, lábát szétvetve. Kabin többé már nem félt, hogy felébred, mégis nyitott szemmel feküdt, otthonra gondolt, s azon töprengett, milyen egyszerűre és gorombára készültek az emberek. Ha Szemjont nézi? Épp hogy leszerelt a hadseregéből, máris kikosodott, túlságosan is tudja a dolgát, nem azon van, hogy a munkának, a többieknek éljen, inkább asszonyokkal szűri össze a levet... Vaszka pedig? Éppen fordítva. Az egy tökfilkó. Nem is érti, hogy van ez?

Közben megkerültek egy hegyláncot, és a Vörös Kűszöbnél elkanyarodtak a folyótól, be a szurdokba. Alig néhány kilométer maradt, ahogy Kabinól megtudták. Trofimov mégis a fogát csikorgatta, egyszer csak pihenőt javasolt: huszadikáig még négy nap van, rendbe is szedhetnék magukat, van idő.

Megálltak éjszakázni.

Hűvös, párás éjszakájuk volt. Tánya mégis elment Szemjonnal és mint rendesen, virradat előtt egy órával visszatért, lefeküdt, és már hallatszott is nyugodt lélegzése. Trofimov megmoccant és mintha semmiség felől érdeklődött volna, megkérdezte:

— No, megdugott?

Kabinra — aki most is ébren volt — rájött a remegés. Tánya hallgatott.

— Azt kérdeztem: meggyúrtak? — ismételte Trofimov, már dühösebben és hangosabban.

— Meg... — törődött bele Tánya és szembefordult fektében a férjével.

— Mióta tart? — szűrte a szót a fogai között a férfi,

— Attól a naptól, amikor megijedtél, hogy Szemjon elmegy,

— Mióta? — térdelt fel Vaszka.

Kabin szeme hozzászókkott a sötétséghez, így most tisztán látta a megzavarodott Trofimovot, amint dermedten térdel a felesége mellett, ökölbe zárt kézzel. Tánya szintén felemelkedett, fejét büszkén fölvetette — pedig érezte, hogy a férfi ütni fog. Az utánfutó falához támaszkodott és kihívóan a szemébe vágta:

— Gondolod, hogy nem tudtam: tetteted magad! Neked, meg Szemjonnak huszadikára ide kellett érnetek a szállítmánynyal... s te tudtad, hogy kijárok hozzá.

Trofimov megütötte, de Tánya nem szólt többet. Aztán még pontosan és kimerően rávágott. Tánya a padlóra esett, Trofimov pedig rávetette magát, nyomta, szorította, préselte.

Tányából csak akkor szakadt ki a visszafojtott sírás. Kabin magához tért a meglepetéstől. Tőle telhető gyorsasággal felpattant, megragadta Trofimov vállát, húzta, rángatta és torkaszakadtából ordított:

— Szema! Szemocska! Gyorsan ide! Szemjon...

Virradt. A szurdokban nyirkosság érzett és korhadásszag. A szürkésbarna jegenyefenyők ágai álmosan a földre csüngtek. Gyér eső hullott, a madarak hallgattak.

— Megbolondultál? Ilyen kutya embert — szidta Kabin Trofimovot, amikor Szemjonnal együtt kiteszkolták. — Adok én neked...

Trofimov eltorzult arccal hadonászott:

— Vigyázzatok magatokra! Megkaphatjátok még! — fenyegetően zihált, majd kiköpött az esőbe.

És amíg Szemjon és Kabin Tányával vesződött, felhúzta a csizmáját, magára kapta a kabátját és a vontatóbuldózerhez ment, begyújtotta, közben megállás nélkül káromkodott, aztán bekiabált a többieknek:

— Indulunk, ha akartok, ha nem!

Ez már az utolsó napon történt.

Fordította: Laczkó Pál

Győzelem

Az igazat megvallva Sztoljarov elszunyókált.

Válka Kukuljev ezt akkor vette észre, amikor az előfűröt cserélte ki. Hatan dolgoztak ugyanis, gőzölögve és az olajos gőzt köpködve, miközben ütemesen dübörögtek kalapácsaik. Őtük a repesztályuk szintjén dolgozott, Sztoljarov azonban elmaradt tőlük. Ez mindenképpen elgondolkoztatta Válkát.

— Mi baja lehet? — meredt maga elé értetlenül, és füttyentett egyet: — Ez van!

Ha az éjszakás műszakban történik mindez, Válka egy cseppet sem lepődött volna meg, de hát Sztoljarov az első műszakban állt le. Éppen Sztoljarovhoz volt indulóban, de ebben a pillanatban a fejtés mélyéből előbukkant Bogdanov, aki éppen átállította a gépet, hogy az darabokra ne hulljon a kötőrmelék robbantásakor. A kemény közet miatt ugyanis az utóbbi időben kétszer annyi robbanóanyagot használtak fel a korábbiaknál: csak így tudtak az előzőnél kétszeres ütemben haladni a fejtéssel.

Csak hogy a kétszeres anyagfelhasználást meg kellett fizetni, s minden egyes robbantás a brigádvezető idegeit tette próbára: kibírja-e a felépítmény ez alkalommal is a fejtést, avagy nem? Válka tudta, hogy jobb, ha ezekben a percekben nem kerül elő a vétkes. Éppen ezért lepődött meg, amikor a fejtésen meglátta a brigádvezetőt, aki Válkát megelőzve Sztoljarovra támadt:

— Befejeznéd végre az éjszakázást?! — támadt rá magából kikelve Bogdanov.

Sztoljarov megrázta magát, ijedten és csodálkozva sütötte le a zavaros tekintetét.

— Miért csináltad ezt? — kérdezte újra Bogdanov.

Sztoljarov, mint akit cseppet sem zavar a szituáció, csak legyintett:

— Ne is mondd, Makar! — szólt elesetten. — Egész éjszaka Nasztyát vártam a szülészeten, s amíg mindent elintéztem, már lefeküdni sem volt időm. Egész éjjel talpon voltam...

— Megint lány lesz? — nézett hitetlenkedve Sztoljarovra a brigádvezető.

— Nagyon úgy néz ki — mondta megzavarodva Sztoljarov.

— Csak nem bolondultál meg? — értetlenkedett a brigádvezető. — Hat lányt már összehoztál, most meg esetleg jön a hetedik?

— Ez nem rajtam múlik — mentegetőzik Sztoljarov. — Ha az orvostudomány rám hallgat, akkor feltétlenül fiúnak kell lennie. Minden jel erre vall. Nasztya már régóta panaszkodik, hogy a gyerek nagyon rugdossa.

— Jobb lenne, ha szülésznőként dolgoznál és nem mint bányász — legyintett Bogdanov.

A brigádvezető Válka káromkodni kész indulatát látva, nem tartóztatta magát, hanem minden mérgét beleadva, most más irányba térítette a kioktatást: — No és most mit tátod a szádát! Jómagad selejtgyáros vagy. Három lányod van, s közben mégis a munkatársadon mulatsz! — irányította indulatát a mindig mindenhol előbukkanó Mitroskinra. — Talán elfelejtetted, hogy milyen nap van ma?

Mitroskin elhallgatott, és elsőként rántotta meg az indítókart, amitől ismét remegni kezdett a géptest. A fejtésen újra a dübörgés zaja lett úrrá.

Miután Bogdanov meggyőződött róla, hogy minden a régi kerékvágásban halad, Miska Frolovhoz sietett, aki a robbanóanyagot szokta szállítani villanymozdonyával. Miután már végiggondolta, hogy ne kelljen három fúráshoz robbanóanyagért küldeni a raktárba, és ezáltal időt takarít meg, úgy döntött, hogy a biztonságtechnikai előírásoknak fittyet hányva, Frolovot bízza meg ezzel a munkával, habár nemrégiben került a brigádhoz.

— Szállítok én akár atombombát is — nézett a brigádvezető szemébe Frolov —, de ha az ellenőr kiszúrja, akkor ugrott a brigádvezetői prémium, meg az én jogosítványom is.

— Te csak ne féltsd a pénzed — nyugtatta Bogdanov. — Ha valami közbejön, hárits rám mindent, és a jogosítványod megmarad.

— Akkor nincs helye több szónak — ugrott a villanymozdonyhoz vidáman Miska. — A mi dolgunk csak az, hogy vezessünk...

— Nos? — fordult Bogdanov Válkához, amint Frolov elindult.

— És veled mi lesz, Makar Szavvics? — kérdezett vissza Válka.

— Mi lenne? — rántotta meg vállát a másik. — A fejtésen túlra nem küldhetnek, brigádvezetőnek meg felkértek, nem én kapálództam utána...

Válkával oldalán a fejtésen lépkedve, Bogdanov elégedetten gondolt a mozdonyvezetőre: „Belevaló gyerek. Pedig eleinte amolyan huligánnak tűnt...”

Miközben keményen markolta az ugráló fúró markolatát, Válka a fejtés bal oldalán dolgozó Sztoljarov felé pislogott. Mindig zavarban érezte magát a jelenlétében, és ezt erőltetett közönnyel igyekezett eltakarni. A kényszerű cigarettaszünetben, amikor a vezetékét áramtalanították, és a brigádvezető a telefonhoz kocogott, hogy a főnökséggel beszéljen, az aknászok pedig az élet dolgait vitatták meg, Sztoljarov sűrű szemöldökét összevonva, elgondolkodva szegezte nekik a kérdést:

— Fiúk, nem tudnátok a lánynomnak megfelelő vőlegényt javasolni?

Paska Potemkin, akit állandó részegeskedése miatt kirúgott otthonról a felesége, lenézően mérte végig Sztoljarovot: — Te is fura dolgokkal állsz itt elő. Még ha azt mondanád, hogy műszak után hajtsunk fel valamit, nem mondom. De ez — fuj!

— Mi van, mi van? — szólt közbe Igor Anycsisin vállával odébbtolva Potemkint. — Azt hiszed, hogy azért, mert te a feleséged, meg a gyerekeid helyett a vodkának élsz, mindenki más ugyanúgy gondolkodik?

— Miért, te talán szent vagy? — vicsozította ki nikotintól sárga fogait Potemkin. — Érdekes, a mosdóban nem vettem észre az angyalszárnyaidat.

— Persze, hogy nem vagyok szent — legyintett Anycsisin. — De utolsó dolognak tartom, hogy részegen vered a gyerekeid anyját. — És Páskát szóhoz sem engedve, Válka felé biccentett: — Legalább a fiatalok előtt szégyeld magad. Hallgatnak, és azt hiszik, hogy a szerelem csak az első éjszakáig tart, aztán slussz. Nem a vodka a legfontosabb az életben.

— Mindenkinek megvan a maga keresztje — kapott az alkalmon Sztoljarov, aki örült, hogy nem szakad meg a beszélgetés fonala. — Egyik inni szeret, a másik meg a lányát igyekszik férjhez adni.

— Minek itt keresgélni? — vigyorgott Anycsisin. — Szólj csak Valentyinnek! Klassz vőlegény lenne: nem iszik, nem dohányzik, még káromkodni sem tud rendesen.

Válkát zavarba hozták ezek a szavak, és idegesen fortyant fel:

— Nincs más on élesíteni a nyelveteket!?

— Te csak ne idegeskedj! — csitította Anycsisin. — Sztoljarov rossz portékát nem kínál. Derék lányai vannak.

— Három is eladósorban — bólogatott Sztoljarov. — Választhatod, Valentyin, bármelyiket, mind érintetlenek...

— Ezt meg honnan tudod? Hátha már régen túl vannak a nehezén — mosolygott közbe Potemkin gúnyosan.

— Szemét egy alak vagy te, Paska — kapta fel a fejét dühösen az eddig hallgató Mitroskin. — Nem tudod féken tartani a nyelved? Nem csoda, hogy a feleséged kitette a szűrődet. Téged, nyavalyás, a brigádból is ki kellene rakni, hisz a saját bányászársaidat sem tisztelel. Csak iszol, te aljas, és kész vagy bárkibe belemarni...

— Én aljas? — üvöltött Potemkin. — Ti vagytok rohadtak mind...

— Jó, jó, nyugodj meg! Kikiabáltatok magatokat, de most már elég... — mondta Sztoljarov.

— Tényleg ideje befejezni ezt a perpatvart — erősítette meg Anycsisin. — Inkább induljunk a bányácsoknak segíteni, ott több hasznunkat veszük.

Így aztán váratlanul lezárult a beszélgetés. Sztoljarov ugyan ezután még jópárszor panaszkodott, hogy nem tudja, mi lesz a lányával, de Válkának már nem tett ajánlatot. Az viszont sehogysem talált alkalmat arra, hogy négyszemközt közölje vele: már régen együtt járnak Natasával, a lányával. Minden könnyebben megy, ha a szüleivel élt volna együtt. Még jól emlékszik arra, amikor apja átment a szomszédba, hogy megkérje legidősebb fia számára a kiszemelt lány kezét. Minden ment, mint a színházban, ahol a résztvevők tudják a maga szerepüket.

Válka azonban munkásszálláson lakott. Barátai nem voltak. A fejtésen végzett munka úgy elfárasztotta, hogy úgyszólván a vele egyidős sráccokkal sem igen volt ideje beszélgetni. Szabad idejét Natasával sietett eltölteni, akivel egy táncesten ismerkedett meg. Válkának megtetszettek a lány sűrű, fekete szemöldökei, kerekded arca, fekete szemei. Gyakran kapta magát azon, hogy arra gondol, kire is hasonlít Natasa? Aztán végül is megtudta. Egy mellékutcában ácsorogtak, nem messze Natasáék házától. A lány hirtelen összerézett és Válka háta mögé bújt.

— Mi van veled? — kérdezte ő csodálkozva.

— Apám közeledik — súgta fülébe Natasa.

Válka odanézett, és zavarodottan elfordult. A kapualjból Sztoljarov lépett ki, elment mellettük, anélkül, hogy felismer-te volna őket.

Ez jutott hát Válka eszébe, ha időnként arrafelé tekintge-tett, ahol Sztoljarov dolgozott, keményen, mint egy bika, s dü-hösen, hogy munkatársai előtt elkövetett hibáját helyrehozza. De egy vidám nevetéssel lezárták az ügyet, s az aknászok már elfeledkeztek Sztoljarovról. Nem volt idejük az elhangzottakon morfondírozni. Ezzel a mostani műszakjukkal fejeződik be a

grafikon szerinti gyorsított havi munkaszakasz. A bányának szüksége volt a Kaltanszkij-telep rétegére, ennek feltárásától függött a jövő év sorsa. Ha az aknászok kihajtják a kereszt-vágatot, akkor a bánya behozza a lemaradását. Bogdanov bri-gádjának kellett eljutnia a rétegre. Az első napon, a legjobb aknászokat összegyűjtve, azt mondta a brigádvezető:

— Minden nap, amit a hegytől nyerünk, plusz tüzelőanya-got jelent.

Az igazgató ezzel egészítette ki:

— Ezt csak rekorddal lehet elérni. Segítsenek, és mi nem leszünk hálátlanok; mindent a rendelkezésükre bocsátunk, amit csak a bánya nyújthat.

Arról, hogy a rekord megvan, hat nappal ezelőtt szerez-tek tudomást. Amikor a részlegvezető elvégezte a méréseket, lelkesen mondta:

— No, most aztán találgathatom, kinek mit kérjek az igazgatótól.

Válkának semmi sem kell. Őt egy dolog érdekli: milyen lesz a rekord? Rengeteg erőt kivesz ez a munka belőle, még arra sincs ideje, hogy Nataskával találkozzon. „Majd ha a re-kord meglesz...” — nyugtatja magát, bár nem tudja, mit is változtathat ez a közte és Natasa közötti viszonyon...

És lám, itt az utolsó műszak. Bogdanov azt mondta a le-szállás előtt:

— Inkább megdöglünk, fiúk, de befejezzük!

Persze, senki sem akarta kitenni a lábát a fejtésről, de for-golódtak, mintha terpentinnel lennének lekenve. Épp csak Sztoljarov miatt álltak egy perctet. A fúrók még nem végeztek az alsó sor repesztőfurataival, de a fejtésen már ott feküdt a nagy halom vitorlavászon táskák, mind tele sárga ammonitos csomagokkal, és Bogdanov, hogy túlharsogja a fúrógépek za-ját, szája elé tett kézzel kiáltva siettette őket:

— Na, lássunk hozzá...

Válka szerette azokat a perceket, amikor ammonit-tal tömki a fúrólyukakat. A robbantómester ebben a gigászi küzdelemben, amit az aknászok a hegygel folytattak, akaratlanul átvette a megveszekedett tempót, bár neki az egész előkészületi munkából szerény szerep jutott: a töltetek elké-szítése. A rekord miatt most minden megszokott törvény fel-borult. Izzadtan, robbanóanyaggal, detonátorokkal jól megra-kodva, megjelent Ilindéjev, csendben nekitámaszkodott a fal-nak, ingéből fényesre polírozott, vastag vörösréz árat halászott elő. A csomagból kiemelt egy sárgás, olajosan fénylő patron-t, s behajlított térdén apró, takarékos mozdulatokkal megütöget-te a végét, hogy az ammonit puhább legyen, majd beleszúrta az árral. Nem sok maradt hátra: belerakni a lyukba a detonátort, hurokkal megerősíteni a vezetékét, és a töltet — kész.

Ezalatt néhányan előkészítik a fejtést, agyaggal fojtva, ke-rek döngölökkel beljebb nyomják a patronokat, mások meg el-hurcolnak a robbantás környékéről mindent, amit csak lehet. Csakhogy a támfákat nem szedheted le. Sztoljarov és Anycsi-sin végignézik az íveket, s ahol gyenge pontokat találnak, oda áthidaló ékeket erősítenek.

Bogdanov maga köti be a hálózatba az egészet, nem enge-di át a robbantómesternek, s amint kész az utolsó töltés is, ki-adja a parancsot:

— A fővezetékhez, a többiek — hátra!

Ilindéjev rugóként pattan el a faltól. Bő táskájába dugja a detonátoros dobozt, elkapja a fővezetékdob fogatyúját, a sza-bad véget a támfal első ívére dobja, s hátrafut a vágatban.

A szabad végeket bekötve, Bogdanov mégegyszer szétte-kint, és elégedetten jegyzi meg: — Minden rendben...

Aztán minden erejét beleadva rohan a vágat sötétjébe. A gép mögé rejtőzött Ilindéjevet észrevéve, lehuppan mellé, és futástól elfulladva mondja: — Mehet!

Ilindéjev zárta az áramkört, és félelmetes robaj szállt vé-gig a vágaton. Válka, aki Anycsisin mellett ült, lesunyta a fe-jét. Sztoljarov, kapcáját tekergetve, szitkozódott: — Félrecsú-szott az átkozott, és nem vettem észre.

Matyusin zizegő újságot hajtogatott szét, szalonna és kenyérvég tűnt elő belőle. Étvágytalanul harapott ebből is, ab-ból is:

— Unom már. Amióta dolgozom, mindig csak kenyér, meg szalonna.

— Hát akkor vegyél kolbászt — javasolta neki Válka.

— És akkor ki eszi meg a szalonnát? — hümmögött Matyusin.

— De hát te mondtad, hogy elegend van belőle.

— Sok mindent összefecsegek én.

— Talán kezdünk túl jól élni — kapcsolódott a beszélgetésbe Anycsisin. — Elfelejtettük már, milyen volt az, amikor jegyre kaptuk a kenyeret...

— Hogy jön ide a jegy? — fortyant föl Válka. — Mikor volt már az? És meddig vetitek még a szemükre?

— Szemrehányásnak nincs is helye — egyezett bele Anycsisin. — Emlékezni viszont kell. Nagyon is sok manapság a kritikus, de mindenkinek nem lehet eleget tenni. Nézd csak meg, mennyi kenyeret dobnak ki az étkezdében. Hozzászoktunk, hogy követelődünk, dehát az állam zsebe nem feneketlen.

— Te csak ne agitálj a szovjethatalom érdekében — szakította félbe Anycsisint Frolov. — Tudjuk jól mi is, merre hany lépés! Ha hív, kiállunk érte.

— Mit ki nem találunk — értetlenkedett Matyusin. — Egy szó, és majdnem a nép ellensége lettem...

Azt is el akarta még mondani, hogy a padlásán csaknem egy mázsa szalonna van, s hogy bárkinek szívesen ad, nem sajnálja, de nem volt rá ideje. Robbanás hallatszott, és meleg léghullám vágott arcukba, port rázva rájuk a támaszokról. Az aknászok tátogtak, mint a keszegek, és nagyokat nyeltek, hogy kiegyenlítsék a belső és külső nyomást. Válkának mintha vattát tömtek volna a fülébe, s az első, amit meghallott, Bogdanov szava volt:

— Na, jól van, fiúk, mehetünk!

És Sztoljarovot, meg Anycsisint elengedve maga mellett, kiadta a parancsot:

— Válka, a vezetékekhez! A többiek — csillékekhez!

A többihez viszonyítva a gép mögött húzni a vezetéket, nem tartozik a legporosabb munkák közé, első pillantásra mégis sértőnek tetszik. Mert amíg mások komoly dologgal foglalatkoskodnak, csillét görgetnek, gerendát cipelnek, addig Válka láncra fűzött kutyaként rohangál a gép után. De Bogdanov csak Válkában bízik meg, mint aki legfürgébb a brigádban és legjobban ügyel a kábelre. Ebben a bizalomban Válka még egy előnyt lát: a kábeltől már csak egy ugrás a gép kormányrúdja. Bármilyen törés előfordul — ő azonnal Bogdanov mellett van. Ha a rakodás során a brigádvezetőnek valami más dolga akad, csak rá bízta a gépet: — No, ugorj!

S akkor Válka a helyzet urának érzi magát. De ma nem számít ilyen sikerre: olyan bolondokháza van, hogy maga a brigádvezető is kiabál, nem sajnálja a féket emeléskor, Válkának alig van ideje átdobni a kábelt. Egyszer csak váratlanul megremegett és leállt a gép. A porfelhőből előúszott a brigádvezető fehérülő alakja: mint egy molnár.

— Majd elfelejtettem — mondta zavarodottan, és fejével a kormányrúd felé intett. — Tisztítsd ki a fejtést, nekem telefonálnom kell...

Válkát nem kellett kétszer kérni. Az aknászokra pillantott, akik lapáttal egyengették a vagonba hulló kőzetet, és kiadta az utasítást:

— Matyuskin, a kábelhez!

Aztán rögvést felhagyott a nézelődéssel, megmarkolta a Bogdanov kezétől még meleg fogantyúkat, s tekintetét a kőzetre szegezve, kereste annak legkevésbé ellenálló pontjait. A kiszemelt halom tetején éppen a fúrómunkások toporogtak. A légkalapácsok, motorzúgás és láncsörgés együtteséből a tapasztalt bányász számára egyértelmű volt: minden kiválóan halad.

Közben Bogdanov vidáman ügetett a telefonhoz, hatalmas csizmáival fekete olajtócsákon gázolva át, miközben dühösen korholta magát: „Ebben a sietségben még a barátodról is elfeledkezel. Mi nem lesz a túlhajtott munka vége”.

Váratlanul néhány fénycsóvát látott közeledni. Bogdanov azonnal kapcsolt: ez csak a főnökség lehet. Valóban. Elöl talpalt a részlegvezető, mögötte kissé lemaradva pedig a főmérnök és az igazgató. Bogdanovot észrevéve, a részlegvezető csodálkozva állt meg:

— Valami baj van, Bogdanov?

— Minden rendben — nyugtatta őt a brigádvezető.

— Akkor induljunk felmérni a rekordot.

— Menjetek csak, én is jövök egy pillanat múlva.

— Te tudod, csak aztán semmi baj ne legyen!

— Ott van Anycsisin, nem hoz szégyent a mieinkre! — kiáltotta futtában vissza Bogdanov.

Na végre, itt a telefon! Szorította füléhez a hideg kagylót, és a futástól kiszáradt szájaszélét megnyalva, rekedt hangon szólt bele:

— Bogdanov vagyok, a gyorsfejtésről, kislány... Hallod, a szülészfőorvossal kell beszélnem!

A kagylóból nevetés hangzott, s a központkezelő szava:

— Na mi az, senki sem vállalja át a rekordot?

— Ne viccelődj — szorította össze ajkait akaratlanul is Bogdanov. — Komolyan beszélek veled, ő meg tréfára veszi...

— No nézd csak — élcelődött tovább az előző hang. — Még el sem érték a csúcsot, s máris olyan gógös, hogy beszélni sem lehet veled.

— Jól van, na — igyekezett a hangsúlyon enyhíteni a brigádvezető. — De hát valóban sürgős a dolog.

— Kapcsolom.

Nos, bárhogy is sietett vissza a fejtésre Bogdanov, a mérrésről csak lemaradt. Először a villanyvonaton száguldó Frolovval találkozott, majd világozás támadt a járatban. Az aknászok gyűrűbe fogva a főnökséget, a hegy gyomrába indultak. Válka golyóként repült a brigádvezető felé:

— Százhetven méter, egy arasszal sem kevesebb!

A bányagazgató Bogdanov felé nyújtotta párnás kezét:

— Gratulálok. Még kéthónapnyi ilyen munka, és a Kaltanszkijt feltártuk.

— Majd igyekszünk — válaszolt Bogdanov, s tekintetével Sztoljarovot kereste, majd hogy meglátta, elmosolyodott:

— No, Nyikita, meggyújthatod a gyertyát!

— Tiéd az érdem, tiéd ez a feladat is — mondta Sztoljarov.

— De neked fiad született!

— Biztos? — kételkedett Sztoljarov. — Mert ha hazudsz, agyonváglak!

— Most beszéltem a szüléssel: nagy gyereket hozott világra Nasztya — négykilósat!

— Na, mit mondtam! — derült mosolyra Sztoljarov, majd egyszeriben Bogdanovra támadott. — Te meg még azt merted állítani, hogy lány lesz...

— Jó, jó — szabadkozott Bogdanov. — Ne szorongass anynyira, mert még a csontomat töröd...

Beszáltak a felvonóba, és kiérték az eső előtti, nyomasztó, de még napsütötte levegőre. Alighogy a felvonóból kiléptek, egy szemrevalóan csinos lány ugrott eléjük, kezében fehér virágsokorral!

— Nataska! — kiáltotta meglepetten Sztoljarov.

Natasa apjának nyújtotta a csokrot: — Gratulálok, testvérünk született!

S ekkor észrevette Valentyint, és nem kis meghökkenéssel hangjában, indult hozzá: — Te is itt...?

Sztoljarov először értetlenül meredt Natasára, majd Válka felé fordult.

— Mi ez, te ismered őt? — kérdezte a lányát, aki szemét lesütve mondta:

— Apám, engedd meg, hogy bemutassam — ő Valentyin!

— Tudom, hogy nem Kuzmának hívják — fordult morcosan lánya felé, majd hirtelen átkarolva Válkát, azt kérdezte: — Vele voltál, amikor a múltkor elkéstél?

Válka bólintott.

— Én öreg tuskó — fakadt szitokra Sztoljarov. — Még a végén az apósd leszek.

Lánya kezébe nyomta a csokrot, és annyit mondott Natasának: — Várj meg minket...

Azzal széles tenyerét Válka vállára tette: — No, fiam, indulás a fürdőbe!

Lépkedtek egymás mellett a ház felé, Nataska pedig tenyerével szemét a naptól ernyőzve hallgatta, hogy kalapál a szíve.

Fordította: Kőszegi László

KÖRKÉP

A barátság útján

Keleti irányban legmesszebb Vlagyimirig jutottam. „Csak ide megyünk” — mondták útítársaim Moszkvában, s valóban, miután leszálltunk, az „elektricska” azzal a természetességgel folytatta útját, mintha nálunk a HÉV nem Szentendréig, hanem Esztergomig közlekedne. Sejtjeimben érzékeltem az addig megtett irtatlan távolságot, s a fogadó kisebb hóihar, a metsző hideg, amely szinte lemeztelenített, azt gondoltatta velem, az ország, ahonnan jöttem, talán nincs is, olyan kicsinykévé zsugorodott a végigutazott kilométerek hatására. Valójában a téli hetek, a kemény orosz december ébresztett rá az arányokra. Az Uszpenszkij-székesegyház — bent Rubljov esetvonásaival, kint csillogó aranykupoláival — az öröknek tűnő hótakaró fölött a beláthatatlan távokat sejtette. Úgy élttem meg a várost, mintha a legendás Aranykapu íve alatt áthaladva egyenesen Szibériába tarthatnék. Igen, mintha az orosz embernek is valaha az a határkő lett volna Vlagyimir, ahonnan már szinte misztikusan tisztelt és rettegett másik világba vezet az út. A Tretyakov Galériában láthattam az ismert festő Vlagyimirka című festményét. Magyarázat nélkül mindössze azt a tájélményt jelentette volna, amiben — mondjuk — akkor lett volna részem, ha az Uszpenszkij harangjai alól szemlélem a nyár eleji városhatárt: a Vlagyimirből keletre induló végtelemben vesző utat. Aztán megmagyarázták, hogy a festményen a középen kitaposott széles sáv a száműzöttek nyomát őrzi, míg kétoldalt, a jól látható keskeny ösvény a fegyveres kísérők állandó útvonala volt. A XIX. századi művész nem egyszerűen andalító tájképet festett, értették meg velem. És gondoljam meg, az Urál még milyen messze van, aztán a felfoghatatlan Szibéria. A belémnevelt századközépi közhiedelem oszladozott bennem. Az öklömnynék mondott Föld, a telekommunikációs robbanás következtében lefokozott bolygónk, hirtelen visszakapta valóságos arányait.

Már nem találok benne semmi különösét, ha Szibéria hallatán mindig ez az ambivalens élmény ugrik az emlékezetembe. Így van ez most is, ahogy magam elé teszem a kemero-vóiak és a nógrádiak közös, kétnyelvű kiadványát, amely a testvérmegyei kapcsolat tizenötödik évfordulójára jelent meg.

Hasonlítgatom a borítóbelsőknél levő térképeket, s önkéntelenül is elmosolyodom. Egyik megye esetében sem tűntették fel a méretarányt, amiből a pusztá látvány alapján egyenrangúság szalmazódik. Valójában Kemeroovo területe csaknem megegyezik hazánkéval. A könyv tartalma természetesen eligazít efelől is. Itt is olvasható, ami több kinti kiadványban is, például a Kuszbasz című fotóalbumban, hogy szibériai mértékel nem is nagy közigazgatási egységgel ápoljuk kapcsolatainkat. . .

A kötet záróegységéből, amely krónikaszerűen tekinti át a barátság történetét, kiderül, hogy a tizenöt év során nem csupán protokolláris látogatásokra került sor, hanem szép számmal voltak kint nagyobb csoportok is. Sokaknak lehetett tehát élménye az arányok felismerése, s válhatott legendából realitássá Szibé-

ria — mint olyan térsége a világnak, ahol szintén emberek élnek a maguk mindennapjait. Természetesen a szokatlanul nagy távolság aligha teszi lehetővé a tömeges, kölcsönös látogatásokat. Szükség van az eligazító szóra, okos, ötletes kiadványokra. Kezemben tartom az eddigieket. Magánvéleményem szerint a pálmát változatlanul a *Találkozás* című kétnyelvű irodalmi antológia kapná egy képzeletbeli versenyen. Könyvészeti, nyomdatechnikai megvalósítása, az irodalmi válogatás emberi üzenete mai szemmel is értékkalló. Világos, hogy *A barátság útján* című kötet jellegében eltérő, vállalása is más, mint a korábbiaké. A kölcsönösen megélnéklült érdeklődés miatt szükség volt arra, hogy mindkét oldalon egybegyűjtve megtalálhatóak legyenek egymásról a legalapvetőbb információk. Ezt a célt a kötet szerkesztői lényegében elérték. A kemero-vóiak anyaga mértéktartóbb, egyben kiegyensúlyozottabb és célratoróbb is. A nógrádiak fejezetei éppen a nem jól eltalált másság miatt gyengébbek, több helyütt feltűnően. A kemero-vóiak a tárgyilagos ismeret hangnemében szólnak szülőföldjükéről, s csak időnként melegszi át a hangjuk egy-egy elfogadható és természetes fordulat erejéig, amikor lokálpatrióta érzületük nyilatkozik meg, de lényegében megőrzik szövegük egységét. A Nógrádról szóló részekben az indokoltnál többször találunk az alábbihoz hasonló modorosságokat: „A Nógrád megye múltjában bűvárokodók megörökítették a szépet is, mert különös atmoszférájú ez a 2546 négyzetkilométernyi darab Magyarországból, *fenn északon, ahol egy-két fokkal mindig alacsonyabb a hőmérséklet, de fel sem tűnik, mert errefelé talán több melegség bizsergeti az emberek szívét.*” (Kiemelés tőlem — L. P.) Olcsó éleket is fölreppenthetnének ezzel a szívmeleggel kapcsolatban, azonban az ilyen és ehhez hasonló indokolatlan szóvirágoknál több gondot jelent az információk ún. riportosítása. A jó szándék teljesen világos: nem száraz adathalmazt akartak a kemero-vói olvasóra zúdítani, hanem személyeken, emberi helyzetben, intézményeken, üzemekben keresztül szerették volna bemutatni megyénk életét. Mivel azonban erre nem állt rendelkezésre megfelelő terjedelem, suta párbeszédre kerekedtek; ami az ismertetés stílusában önmagában megálló adat lett volna, a riportalany szájából legyszerűsítő helyzetelemzésnek hat. Azt tudniillik szintén nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a nagy példányszámban készült kiadványt nógrádiak is olvassák majd, és természetes kíváncsisággal fognak belelapozni a rólunk szóló részekbe is: milyennek mutattuk magunkat? Úgy látszik, a forma megválasztása még ilyen viszonylag egyszerűnek látszó feladat esetében sem mellékes. Fölveti viszont annak fontolóra vételét, hogy ha már az összetettebb újságírói műfajok segítségével is hírt akarunk adni magunkról, a következő kiadványt szociografikus jellegű írásokból, valóban jól megdolgozott riportokból lehetne összeállítani. Esetleg éppen azokból, amelyek a Palócföld-béli megjelenésük után országos visszhangot is kaptak. Mert — természetesen — a közös kiadványok sorát folytatni érdemes. Lehet okulni az eddigiekből, és van mit felmutatnunk, ha mércét, színvonalat is tartani akarunk. (*Lapkiadó Vállalat, 1982. Budapest*)

L. P.

A vonal felelőssége

Az I. országos rajzbiennáléről

A katalógus előszavából kivett mondattöredék több vonatkozásban igaz erre a kiállításra. Természetesen abban az értelemben is, amit *Horváth György* ad neki. Igaz egy direkttebb, élesebb megközelítésben is: a kiállító művészek napjaink hangadói, a kiállítások állandó szereplői — ők képviselik a kortárs magyar művészet „vonalát”. S végül harmadik szempontból: a zsűri tagjai (művészek, művészettörténészek) a grafika elismert értői, őrzői és újítói. A vonalak — bár híven követik a sokféleség útját — mégsem eredményeznek revelációszerűen ható képet. A koncept és a teóriák korában ezen a kiállításon nem érződik meghatározó koncepció. „Konceptiótlan” — írják eddigi kritikusai, Bán András és Lóska Lajos. A helyzetet ismerve, s mégis kívül állva, azt kell mondanom: ez nem is lehet másképp. Ha nem így lenne, rosszabb lenne: elfogultsággal vádolhatnánk.

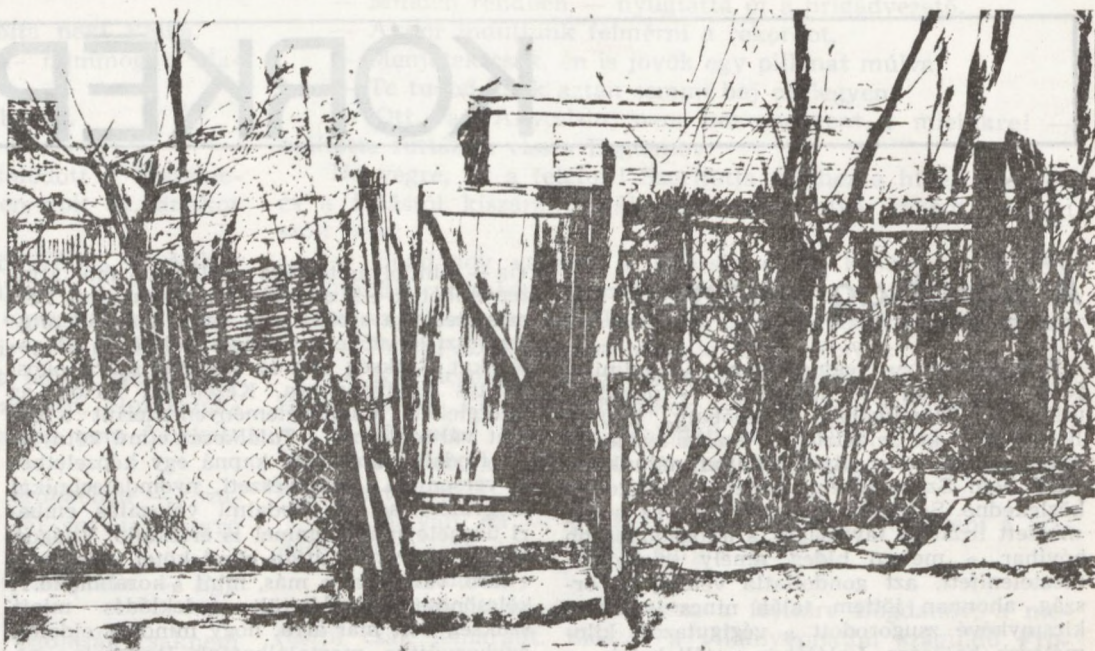
A salgótarjáni rajzbiennálé távlati előkészítése során megkíséreltük körülhatárolni a rajz fogalmát. Eszerint: az autonóm rajz rendelkezik a képzőművészet más műfajaira jellemző, a műalkotást megkülönböztető esztétikai meghatározókkal. Elsődleges a saját, csupán az adott rajz látása révén is érthető, tehát önálló mondanó megléte. A autonóm rajz képes egy összetett valóság önmagában értelmezhető egységének bármely szintű és szemléletű (ez az ún. kormeghatározó) elvonatkoztatására, s ennek adekvát formanyelvi kifejezésére. Leglényegesebb sajátossága, melyben varázsa rejlik, közvetlen kézjegyjellege: a művész, a rajzeszközökkel közvetlenül a papírra rajzol. Gondolatait és elképzeléseit így minden korlátozó formanyelvi elem kiküszöbölésével pontosan rögzítheti. A rajzi technikák viszonylagos gyorsaságot követelnek, a rajzi ötlet teljes frissességében valósulhat meg. A kész rajz nem módosítható, végleges és megismételhetetlen műalkotás. Közvetlen, egyedi és önálló mű, saját, minden más képzőművészeti műfajtól eltérő kifejezési lehetőségekkel és eszközökkel. Az autonóm rajz önálló műfaji létét bizonyítja, hogy módot ad — mint valamennyi képzőművészeti műfaj — a világ összes jelenségének ábrázolására, s éppúgy lehet a kísérletezés eszköze, mint a véleményalkotás módja. A kötött rajz sorába tartozó művekről (vázlat, kompozíciós terv, tanulmány stb.) azért nem esett szó, mivel a biennálé az önálló kifejező erővel bíró autonóm rajznak kívánt — és kíván — fórumot biztosítani. Elhatározását a múzeum már 1975-ben meghozta, *Bereczky Lóránd* javaslatára, s ekkor kezdett rajzokat gyűjteni, művésztelepi tevékenységét efelé orientálni. Az országos rajzbiennálé létrehozásáért a Nógrád megyei Múzeumok Igazgatósága rengeteget fáradozott, sokat vállalt érte a megye és a város. Nem a helyi szervezők tehetnek arról, ha az általuk elindított szépen felfelé ívelő, lendületes vonal valahol megtört.

A jogosan megfogalmazható fenntartások elsősorban a magyar művészet jelenlegi gondjaiból erednek. A szövetség grafikai szakosztálya által megfogalmazott kiírás abból indult ki, hogy a kiállítás nyitottságának biztosítása érdekében semmit nem szabad állítania. A „nem”-ek mögé rejtett e-
21

leges igen végül is nem körvonalazódott. A művészek egyénenként indultak ki műveltségükből, ideáikból, a rajzról alkotott elképzeléseikből — és beküldték műveiket, leszámítva a távolmaradók számottevő taborát. A hibát nem ők követték el tehát. A rajzbiennalé a miskolci grafikai biennaléhoz hasonlóan, nem törekszik történeti áttekintésre. Ezt megtette a Nemzeti Galéria magát 0. (olv.: nulladik — szerk.) rajzbiennalének nevező 1980-as rajzkiállítás. Szalay Lajos kamaraanyaga az ottani nagydíjas kiállítása, amit 1984-ben Kovács Péter fog követni. Tiszteletadás címén nagyobb kollekció így csak Csohány Kálmán hagyatékból volt látható, aki nagy támasza volt a megye képzőművészeti életének.

A biennalé anyagának áttekintése előtt kénytelen vagyok egy közhelyet leírni. Országos begyűjtésű reprezentatív kiállítás — mióta a világ kiállítótermei állnak és ilyenét üzemelnek — mindig is maximálisan közép-szerű volt. Ez funkciójából adódik: a feladat — minél szélesebb mezőny áttekintése. A közlelő nézés előnye, hogy a kort viszonylag teljes keresztmetszetében láthatjuk. Hátránya pedig az ebből törvényszerűen adódó vegyes kép: jók, rosszak együtt. Ezt fokozta itt a turmixtechnikai rendezés. Célszerűbb lett volna stílusjegyek szerint csoportosítani az anyagot. Csodát, izgalmat nagy felfedezést kér számon a kritika a kiállítástól. Mi adhat még egyáltalán izgalmat? Mi lepheti meg a sokat látott szeműeket? Azon túl, hogy minden kritikus képvisel egy eszmevonulatot, amit mérceként alkalmaz, feltűnhetne egy igazán nagy művész, akit minden irányzat elismer. A mesterségbeli tudáson, az előadás tökélyén túl ehhez valami megfoghatatlan is kell, ami feltehetően az agyban fészkel: s külső megnyilvánulása az a bátorság, hogy csak önmagával azonos, csak önmagával szinkron. Tudott tény, hogy ilyen művész ritkán születik. A rajzbiennalé alkalmából sem fedezhetünk fel kiugró tehetségeket. Szalay Lajos, aki legjobb rajzait 1950 körül szántotta tollával a papírra, mára megfáradt. A magyar rajzművészet nagy egyéniségének fénykorát csupán 5–6 rajz képviseli, a többi ismételtető újragondolása régebbi jobbakkal. Az egységes és viszonylag nagy anyagból még így is érezzük erőnyeit: Szalay stílusa epikus és meditatív, a finom körvonalak és a sötét vonalháló ellentét révén feszültségkeltő, drámai hangvételű. Kovács Pétert, az idei nagydíjast is régen felfedezték már. Művészete kiemelkedő alkotásokat teremt, tematikája, világa határain belül. Az ember görcsös rángatózását, szinte kényszerzubbonyba zsugorított létét elemzi következetesen, őszintén, adekvát, sajátos stílusban. A biennalének ő az egyik legnagyobb egyénisége.

A nagy élmények hiányának egyik oka, hogy az egységesítő válogatás és rendezés nem hagyja, hogy bármi is a felfedezés erejével hasson. vagy legalább rokon felfogások gyűrűjében érvényesülhessen. A valóságos probléma azonban mélyebben rejlik. Magyarországon most nincs világképi művészet. Nincs átfogó, sok művészt foglalkoztató szintéziskeresés és -teremtés. Igen kevesen gondolkodnak elég mélyen és erősen, igen kevesen fogalmaznak elég élesen, s egy részük közülük is háttérbe szorítva tevékenykedik. Ez nem kiállítási gond: ha a kimaradtak ellenszalonját megrendeznék, a kép mit sem változna. A magyar művészet és ezen belül, ennek részeként, mindenek alapja: a rajz — ma ilyen; és átlagát tekintve egészen jó. Az országos képet és helyzetet pontosan mutatja a biennalé akkor is, ha szokásos távolmaradók ide sem küldtek (Feledy Gyula, Reich Károly, Kass János, Würtz Ádám, Szabó Vladimir, Maturer Dóra, Szabados Árpád. stb.) A biennalén valamennyi rajzi szemlélet fellelhető, tiszta vonalrajztól a festőig; a hagyományosabb felfogástól az avantgarde tendenciáig. A klasszikus értelmezésű rajzi törek-

vések Szemethy Imre nevével fémjelezhető vonulata jelentős a kiállításon. Szemethy pontszövevények végsőkig fokozott finomságú hálójával határolja körül különös lényeit. Stílusa közel tíz éve változatlan, figurái egyre zártabbak, témái egyre inkább közelítenek a különlegesség felé. Az áttételek sokasodnak lapjain, kifejezésük pedig egyre szorongóbb. Fokozhatatlan már ez a világ. Almássy Aladár tollának törekény futására is többször felfigyelt már az érdeklődő. Lapjainak fehérjéről most eltűntek a növény- és tárgyszövevények. A helyükön maradt üresség leleplező: Almássy figurái, fel-feltűnve a fehér ködben, csak dadognak, nem értjük igazán mit akarnak mondani. A címadás tőle megszokott költészete inkább elfedi, semmint felfedné a művész szándékát, amely mintha kicsit „bangás” lenne. Ezzel szemben Banga — bár stílusát ő sem gondolja újra — némiképp új világot térképez fel *Ott-hon...* című ciklusában. A külső és a belső tér mozgalmasan, érdekesen, körülhatároltan találkozik lapjain. Különösek állatfigurái, melyek az állatszimbólika újabb vonulatát sejtetik munkásságában. Míg korábban a belső pillanatok öröklését valósította meg rajzaiban, addig most a hétköznapi élet perceit teszi pszichikailag átélhetővé. Kovács Tamás, Muzsnay Akos, Püspöky István világa a mozdulatlanságig állandó, bár a felületmegmunkálás szépsége továbbra is élményt adó. Szépek, különös nosztalgiaikat, árnyalt hangulatokat felidéző Dienes Gábor és Nagy Gábor rajzai. Kárpáti Tamás csendes tragédiákat hordozó figuráinak sejtelmes foltjai a kis méret ellenére is monumentálisak.

A neoavantgarde tendenciák közül a konstruktív szemléletű és a Bacon nyomán elindult nemzedék vonulata szerepel jó és érdekes anyaggal. A perspektíva mély értéséről, a benne rejlő absztrakt költészet megérzéséről vallanak Gellért B. István, Kiss Tibor és König Frigyes munkái. Az egyszerre vagy egymás mellett megjelenített változó tér élménye analitikus tisztasággal szólal meg. Felfogásuk rokon valahol az építészek és a szobrászok teremtő térletásával. A legárnyaltabbban, a legtöbb alkotó és mű felvonultatásával a „kemény rajz” elemezhető a biennalé anyagából. A Duchamp és Bacon művészetének tanulságait magyarra áttevők csoportja számban és jelentőségben egyre fokozódó mértékben hat napjaink művészetében. Az általuk képviselt utak — az ismételtétől, a valóban új, egyedi és sajátos kife-

jezésig — meglehetősen szélesek. Kemények ezek a rajzok témájukban, megközelítésükben, szemléletükben, megfogalmazásukban és kidolgozásukban egyaránt. Éllel születnek, mint Fillenz István *Éles* című művének zsilteppengéje. Valamibe, a társadalom vagy az ember valamely részébe, belevágnak, ez a vágás felfed, kitakar egy sebet, egy torzulást, egy göcsös fintort, mint Valkó László Arcán. A kifejezés szigorú, szűkszavú pontos lehatárolása, az egyértelműség és a néző szemének-idegrendszerének kíméletlen szembesítése a lemeztelenített mondanivalóval adja erejüket. A jelenlegi kiállításon az említettek kivül még Kemény György, Böröcz András, Butak András, Jovián György, Kovács T. Vilmos és Szabó Tamás munkái sorolhatók e csoportba. Jovián György *Exitusa* szerintem a kiállítás legjobb, legfeszítőbb műve. Az élettől, az életből távolodó figura egyszerre báb és múmia, csupán kezének törekény íve valóságos. Az állapot és ami lényegesebb itt: a mögöttes tartalom a társadalom elég jelentős rétegére jellemző, létformává válása aggasztó. Valóságos és elvonatkoztatott tartalom együtt jelenik meg, a mű szintézis igényű, jelképi erejű. Kovács Tamás Vilmosnak és Szabó Tamásnak érdekes, szuggesztív figuráit vagy pszichikailag vagy társadalmilag hitelesebbé kellene formálnia. Ideje lenne mélyebben beátni magukat saját problémáikájukba, annál is inkább, mert mindketten tehetségesek. Külsőleges jegyében hasonló, de kevésbé mély és következetes Sarkadi Péter és Gyémánt László metódusa. A brutális felé bántóan, értelmetlenül, magamutogatóan hajlik el Böröcz András, Székely Edit és Eszik Alajos rajza. Elvész a keménység éle és értelme, brutálisan közönségesse alacsonyodik a műnek már alig nevezhető firka.

A rajzbiennalé a részletesen elemzettnél, természetesen tágabb. Czinke Ferenc, Raszler Károly, Bálványos Huba rajzai mellett megnezhethetjük Váli Dezső és Lantos Ferenc munkáit is, ha a biennalé nagy művészi múltú egyéniségeit keressük. Fejtegethetjük El Kazovszkij és Dorosz Károly képregényeinek rejtelmét. Ha pedig szélsőséges példákön akarjuk figyelmünket csigázni: olvashatjuk Swierkiewicz Róbert gyermekre mesterkelt cumminges-idézeteit, vagy meditálhatunk a tuspaca és a porcelán viszonyáról Szörtsey Gábor munkái előtt álva. Elvezethetjük Kocsis Imre játékos ötletének háromlépcsős, fotóval és színes ceruzával történő műlétreho-

zó dokumentációját. A kép, amit a kiállítás ad, sokrétű, alapos, megfigyelésre méltó. Jó segédeszköz az igen szép és dicséretesen pontos katalógus, amelyben minden művésztől reprodukálnak. A plakát (Small Károly munkája, miként a katalógusterv is) maga a rajz apoteózisa.

A salgótarjáni rajzbiennálé jó. A legjobb, ami létezhet: szabad pálya, lehetőség. Feltehetően lesznek olyan évek, amikor ezzel tudnak élni a művészek, s lesznek olyanok is jócskán, amikor nem. A lehetőséget viszont meg kell adni, a mostani lelkesedéssel és egyszerűséggel, mert ez a feltétele annak, hogy a jó, a zseniális, a rajzi csúcs két vagy húsz év múlva átélhetővé lényegessülhessen mindannyiunk szeme láttára. Az ebben rejlő felelősségünk minden vonaltól független, örök és átháríthatatlan.

Krunák Emese

I. országos rajzbiennálé

A japán rajzművészet egyik legnagyobb alakja, a XVIII–XIX. században élt *Hokusai* hetvenöt éves korában Gvackio Rojinnak, azaz a rajz vén bolondjának nevezte magát. Csodálatra méltó szerénységgel summázta munkássága eddigi eredményeit: mindaz, amit hetvenéves koráig teremtett — írta — szóra is alig érdemes; száltíz éves korára jósolta, hogy „minden vonal, minden pont, ami csak kezem alól kikerül, eleven lesz”. Benne foglaltatik ebben, hogy megérti az igazi természetet, „az állatok, a fák, a füvek, a madarak, a halak, és bogarak formáit”, hogy behatol „a dolgok misztériumába” azaz a rajz segítségével tökéletesen birtokába veszi a látható mögötti láthatatlant, a felszín mögötti fontos erőket, magát az emberi élet teljességét.

Mondhatni, igen kevés Gvackio Rojin él ma Magyarországon; az egyedi rajznak — s ugyanígy a sokszorosított grafikának — még a gyűjtők között is túlságosan kicsi a becsülete. Paradox dolognak tűnik az összehasonlítás, de ez a jelenség éppen úgy jelzi a művészet és a közönség kapcsolatának zavarait, mint az elmúlt harminc év építészetének kudarcai. Mondhatni a festészettel és a szobrászattal szemben ez a leginkább anyagatlan, legintimebb jellegű, s a másik, az anyag és a funkció legtöbb kötöttségét hordozó művészet viseli el legkevésbé a félmegoldásokat, leplezi le a „ha nincs jobb, ez is jó lesz” gyakorlatot.

Lakni, ügyeket intézni persze mindenképpen kell, a funkciójukat rosszul betöltő épületeket rossz közérzettel ugyan, de használjuk, mert ritkán vagyunk képesek az ideális megoldásig, valóban közösségi építészetig eljutni. A rajznál azonban más a helyzet: eszközeiből — eszköztelenségéből — következően a rajz helyzetét még a sokszorosított grafikánál is jobban meghatározza az általános vizuális műveltség, csak azok számára megközelíthető, akik valóban a mű immánens értékeit, a „dolgok misztériumát” keresik. Egy rajzzal, készüljön az ceruzával, tussal, vagy, hogy az újabb eszközöket említsem, filc, rostrónnal, alkalmazza alkotója a kollázstechnikát, vagy használja fel a fotót is, nehezen lehet reprezentálni, a lakás, közintézmény meghatározott falfelületére esetleg sokat ugyan nem mondó, de mégis kellemes színtel varázsolni. Felfedezőútra azonban igen messzire vihet a rajz, hiszen lehet egy ötlet felvetése, lehet tanulmány, más műfajú alkotások vázlata, esetleg éppen fiktív terv — de mindenképpen olyan mű, amelyben leginkább tetten érhetőek a teremítő képzelet legapróbb rezdülései is.

Az egyén érdeklődése, fogékonysága, a közönség minősége és a rajz-, építőművészet kö-

zötti kapcsolat azonban természetesen nemcsak az egyik oldal számára meghatározó. Eppen ezért érezhetjük, szinte szükségszerűnek, hogy a magyar rajzművészet harmincéves múltját és jelenét bemutató két évvel ezelőtti budapesti kiállítás folytatását már itt, Salgótarjában rendezték meg I. országos rajzbiennálé címmel. Kitejeljesedett ezzel egy egészséges folyamat is, amely nemcsak azt jelenti, hogy a lassan rutinszerűvé vált nyári, tavaszi, őszi tárlatok mellett számos városunkban egy-egy művészeti ág jelentős szakmai bemutatójára kerül sor, hanem azt is, hogy e városok intézményei tudományos szempontokat alkalmazva kísérik figyelemmel, gyűjtik az illető terület termését. Eger és az akvarell Miskolc és a sokszorosított grafika, Békéscsaba és az alkalmazott műfajok, Salgótarján és a fenti területek — de végül is minden vizuális művészet — alapja a rajz: a biennálé megrendezésével teljessé vált a kör.

Pontosabban (hogy azért nem ünneprontó, de némiképp objektív legyek) a rajz egy részéről van szó. Elképzelhető, hogy a biennálé meghirdetői elsősorban úgy értelmezték a rajzot, mint az alkotás folyamatának végeredményét, nem pedig mint e folyamat közbeni állomásait; úgy, mint befejezett kompozíciót, nem mint egy-egy érzelmi, gondolati folyamat kezdetét, úgy mint összegzést, nem pedig, mint kísérletet. Mintha inkább a hagyományokra fordították volna a nagyobb figyelmet (amelyet a két évvel ezelőtti budapesti kiállításnál szükségszerűnek tarthattunk), s nem a jövő rajzművészetére, azokra a tendenciákra, amelyek leginkább szinkronban vannak a fontos társadalmi folyamatokkal.

A hagyományok felmutatása, a kontinuitás dokumentálása természetesen szintén fontos feladata e rendezvénynek, s e feladatnak két kamarakiállításával eleget is tett. *Szalay Lajos* huszonöt expresszív tollrajza nem csupán egy igen jelentős alkotó munkásságának négy évtizedéről ad természetesen hiányos, de mégis hiteles képet, hanem a vonal alkalmazásának szinte végtelenül gazdag lehetőségéről is bizonyosságot tesz. Nem véletlen, hogy munkássága, bár közel negyven éve él külföldön, s csak 1968 óta látogat haza rendszeresen, grafikusok nemzedékeit inspirálta. Azt a generációt is, amely az ötvenes-hatvanas évek fordulóján éppen a vonal méltó sze-

repének visszaadásával újította meg a grafikát. E nemzedék tagjaként indult a másik kamarakiállításán szereplő művek alkotója, *Csónány Kálmán* is. „Orzso ember” — írta róla egyik kritikusa, s valóban, Csónány úgy gazdagította új és új eszközökkel saját művészetét, hogy közben sosem feledkezett meg az útnak indító tájról, közösségről. Kamarakiállításának anyaga mégsem túl meggyőző, mert nem szerencsés a válogatás. A *Falum eltűnt figurái* sorozat nem tartozik a legjobb alkotásai közé, azok a lapok sem, amelyekkel a katalógus kinyomtatása után kiegészítették az összeállítást.

S ha már összeállításról van szó, vissza is zökkenhetünk a jelenbe, hiszen elsősorban éppen az anyag összeállítása elrendezése kélti a nézőben azt az érzést, hogy a biennálé inkább a félmúlt, a hagyományok, mintsem a jövő, a lehetőségek felé fordul. Vonzó, de kissé problémamentes képet rajzol a rajzművészet helyzetéről, s arról a közegekről, azokról a társadalmi folyamatokról, művészeti tendenciákról, amelyekbe e művek beilleszthetők. Köztudomású, hogy éppen az a néhány esztendő, amelynek termése meghatározza a tárlat arculatát, meglehetősen sok ellentmondást vetett felszínre, s az is, hogy ezzel párhuzamosan a magyar grafika érdeklődése, eszköztára is alaposan megváltozott, kitágult. Széles körben elterjedt a fotóhasználat, a dokumentumhitelesség iránti igény, az idegen anyagok alkalmazása (az ideai pécsi rajz/Drawing-kiállításán szép példája volt ennek *Ana Lupas* textilrajza, a biennáléről *Széchy Beáta* főbbrétegu kompozícióját és *Szörtsey Gábor* Folyamatát említhetjük), a szövegek kompozicionális elemként és verbális közlő funkcióval történő felhasználása, elmélyült a művészet érdeklődése önmaga, saját funkciója, érvényességi köre iránt.

Érdesebb hangot társít a fenti jelenségek mellé a külső szemlélő, és természetesen igen sokféle törekvésekből összeálló változatos összképet. Hogy várakozásában némileg csalatkozni kell, abban jelentős szerepe lehet annak, hogy a biennálé két helyszínén, a Nógrádi Sándor Múzeumban és a József Attila Művelődési Központban rendezték meg. Az épület jellegéből, a kiállítók rendelkezésére bocsátott tér nagyságából, minőségéből következően nyilvánvalóan a múzeum a fő, a reprezentáns helyszín. E helyszínen megfelelő a világítás, a művelődési központ hosszukás emeleti üvegcsarnokában sem a fény-, sem a

térviszonyok nem teszik lehetővé a zavartalan szemlélődést. A múzeumi anyag tanúsága szerint pedig rajzművészetünk meghatározó, fő tendenciái közé azok a jelenségek tartoznak, amelyek a groteszk, az ironia eszközeivel élnek, a lírai vagy dekoratív absztrakt, félabsztrakt körébe tartoznak. A hatvanas évek expresszív grafikája után, amely felfelé ívelő társadalmi folyamatokkal futott párhuzamos utat, természetesen volt az ellentmondásokat eltávolító-megszelídítő ironia térnyerése, értékteremtő ereje, ahogyan az volt a nosztalgia, a szürrealisztikus eszközök használata is. Mára azonban lassan azt az időszakot is átszínezi a nosztalgia, egyre kevésbé érezhető, hogy a mű és a valóság ellentéte egymást. Ezt az érzést elsősorban éppen a főfalat kapó *Czinke Ferenc*, *Váli Dezső*, s a mellettük kiállító *Banga Ferenc* fáradhatatlannak tűnő lapjai keltik a nézőben. Mert természetesen nem arról van szó, hogy önmagában véve bármely eszköz, módszer elavulhat addig, amíg ott van mögötte, mintegy aranyfedeztéként, a hiteles élmény.

Ez az élmény pedig igen sokféle lehet. Néhány cserjésben megbúvó madár is mély emberi tartalmak hordozója lehet, mint *Földi Péter* tusrajzain, s az emberi exitus is része lehet annak a félelmet keltően ismeretlen természeti körforgásnak, amelynek titokzatos-ságáról oly meggyőzően beszél *Jovian György*. A bibliai példázatok is lehetnek időszerepek, mint *Kárpáti Tamás* ceruzarajzai bizonyítják, s a jövő galaxisba induló emberek is hűen beszélhet az itt és most élő kiszolgáltatottságáról, félelméről.

De az emberi viszonylatok mellett a művészet belső viszonylatainak kutatásáról, a nyelv elemzéséről, egyáltalán az információ-ról is néhány szép lap beszél a biennálé eme termében. Sajátos kísérlet *Várnagy Ildikó* Jel-írása, *Lantos Ferenc* negatív pontokkal megszakított párhuzamos vonalakból álló rendszere, *Nádlér István* kalligráfija, *Filrenz István* magának a papírlapnak, mint a rajz hordozójának a változásait elemzi, megtevesztő pontossággal kelti gyűrt, behasított felület hatását. S ha az információk hordozójáról van szó, említést érdemel *Tolvay Ernő* Tv-rajz cím nélkül című munkája, amely ugyan a katalógusban Tv nélkül címen szerepel, amelyen azonban két képernyőt is látunk, meglehetősen kritikai célzatúnak tűnő firkával.

Végül is ez a filctollrajz búcsúztatja a látogatót a múzeumból, hogy ha nem is új médiumokat, de új, friss hangot keresni induljon a művelődési központba. Várakozásában — ha el tud tekinteni a helyenként kifejezetten zavaró zsúfoltságtól — nem kell csalódnia. Idősebb mesterek munkái kerültek itt a fiatalabbak rajzai közé (Lóránt János, Kárári Gyula lapjai például), már jelentős életművel rendelkezők és most indulók szerepelnek egymás mellett, de éppen ez a változatosság kelti azt az érzést, hogy valóban kibontakozhat, sokféle úton járva teremthet értéket rajzművészetünk.

Itt tűnik ki, hogy a fotót alapul használó, vagy az elkészült fotográfiát tovább munkáló rajzot nem periferikus, hanem éppenséggel egyre fontosabbá váló területként kell számunk tartanunk. *Kocsis Imre*, *Hegedűs L. László* vagy éppen *Sarkadi Péter* munkái jelzik, hogy a fotóhoz kapcsolódó eljárások megőrzik azt a személyességet, amelyek a rajzot oly vonzóvá teszik, ehhez társítják, azt a dokumentumértéket, amelyet a fotó semmi máshoz nem hasonlítható módon hordoz, s amely iránt ma sem csökken az érdeklődés. Rokonságban vannak ezekkel a munkákkal *Lux Antal* lapjai, amelyeken — mintegy tépett, szakadt plakátok részleteinek — a számoknak, feliratoknak szán jelentős szerepet, s amelyek hitelességét az is fokozza, hogy több, egymásra kasírozott papírrétegre készültek.

Itt tűnik ki az is, hogy a rajz lehet önfelelt játék (*Újházi Péter*, *Szirtes János*), lehet másik művet felhasználó-továbbgondoló „kép-regény” (*El Kazovszkij*), lehet egy sosem volt

város fiktív, nagyon tudományosnak látszó, de nagyon költői rekonstrukciója (*Gellér B. István*), s lehet avantgard költő versének vizuális átköltése (*Swierkiewicz Róbert*). S még sok minden lehet, amiről tulajdonképpen a két helyszín okozta bonyodalmakkal együtt is éppen a biennálé beszélt. A rendezvény tehát — hogy *Wahorn András* egyik lapjának tejes feliratát idézzem — hiányosságai ellenére sem *Nyári műkorcsolya-világbajnokság a mai hányatott helyzetben*. Létrejötté szükségzerű volt, ahogyan a folytatás is.

P. Szabó Ernő

Köszöntés és játéklehetőség

A műfaji meghatározás, a szakmai értéktétel, a teljesítmény minősítése a szakemberek dolga. A szóban forgó két alkotás azonban a művészethez egyébként nem értő laikusból is előcsal — és talán számára is megenged — néhány gondolatot.

Közel egyidőben született *Czinke Ferenc* és *Bobály Attila* alkotása. Helyileg sem esnek távol egymástól: Salgótarján déli városrészén van mindkettő. Az egyik a városba érkezőt köszönti a város határára, a másik a Gorkij-lakótelep épületei között teremt sajátos világot. A szó megszokott értelmében talán nem is műalkotások. Mint ahogy a környékükön levő síkúveggyár új épületegyüttese, az ifjúsági ház, vagy éppen a lakóházak és benzinkút sem az. Együtt mindezek mégis esztétikus környezetformáló, munka- és életteret alakító, használati értéket is hordozó elemei a városnak.

Úveget gyártani valószínűleg lehetne egy ormótlan csarnokban, a benzintöltés is elintézhető bármilyen külső megjelenésű kútnál, a lakóház, vagy a középület elsődleges funkciója ugyancsak nem a külső megjelenés. A városba érkezőt köszönhetnének egy festett tábla odahelyezésével és a játszótereknek is megvannak a sablonos elemeik. Nem közömbös azonban, hogy milyen az az épített környezet, amelyet magunknak teremtünk, amely egész életünkben körülvesz bennünket. Ahol játszunk, dolgozunk, szórakozunk: ahol élünk. Az ember maga formálja környezetét. Jól vagy rosszul. Igényesen vagy igénytelenül. A környezetével is kifejezi önmagát. A természethez, múltjához (történelméhez, lakóhelyéhez, hazájához), sőt az egymáshoz való viszonyát is. De nemcsak az ember üti rá kézjegyét (az életforma, a közgondolkodás jegyeit) a környezetére, az maga is emberformáló: közérzetét, munkamorált, viselkedésmódot, etikai magatartást, kulturálódási igényt. Hétköznapi kultúránkat kifejező, ismert összefüggések ezek. Szinte már közhellyé koptatottak. Mégis érdemes újból és újból elismételni. Különösen akkor, ha eredményről is beszámolhatunk. Mert az előbb jelzett „hétköznapi kultúra” napjainkban nagyobb figyelmet érdemel. *Czinke Ferenc* és *Bobály Attila* művei pedig ennek érdekében teljesítenek jeles küldetést. Mert a kultúra igencsak sántikál, ha csupán az irodalomra, zenére és a képzőművészetre támaszkodva jár. Ha nem válik — az említettek által és az említettekért — a környezetkultúra, a lakáskultúra, a kertkultúra, az egészségkultúra, a viselkedéskultúra stb. részévé. Lassan ugyanis köztudomásúvá válik, hogy a kultúra egyes elemei csak időlegesen kerülhetnek előtérbe egymás rovására. Az a kisgyerek, aki építési törmelékek között tölti gyermekkorát, felnőttként aligha igényli majd Arany János verseit, és nem vágyik meglátni Szőnyi István képeit. Aki megszokja a rendezetlen munkahelyet, sohasem lesz képes gondos, lel-

kiismeretes munkát kiadnia kezéből, és színházba is aligha kívánczik.

Czinke és *Bobály* tehát leszálltak a művészet piedesztáljáról, hogy oda fellépni sokunknak segítsenek. Nem tűnik talán patetikusnak a mondat, ha arra gondolunk, hogy számukra a művészi pályán a sikerhez és a további elismerésekhez ennél sokkal kiköveztettebb utak (vagy zsákutcák?) is nyitottak. Aki akár könnyed, akár izzadságszagú, de semmitmondó, érthetetlen, öncélú — mégis nevet adó kiállítótermek falára kerülő — kísérletegetés helyett sokakhoz szólóan alkot, nehezebben járható, de igen tiszteletre méltó utat választ. Küldetést teljesít. Tehetségéből fakadó kötelességének tekintti, hogy akár hétköznapinak is nevezhető tárgyakat a művészi alkotás rangjára emeljen. Mert tudja, hogy e tárgyakkal nap mint nap találkozunk, általuk szemlélet, társadalmi magatartás formálható. Es végül is ez a művész legfőbb célja, a társadalmi munkamegosztásban betöltött szerepe.

A Salgótarjánba érkezőt *Czinke Ferenc* városzimbóluma fogadja. A hazaérkezőt is. Anyagait a környék erdei és a mögötte magasodó gyárkémények kohói adták, izzították. A rászegelt csákányokkal apáink a város létét megalapozó szentet vájták, keserves verítékekkel. Múltból fakadó jelenünkre vetettünk pillantást, ha mellette elhaladunk. Ha csak rövid időre és ösztönösen is, de sokszor ismétlődően. S köszönhetjük-e illendőben az idegent mással, mint magunk öszinte felmutatásával?

Bobály Attila játszótére sem a megszokott formák szerint épült. Nem körülhatárolt terület, hanem átszővi a lakótelepet. A játszótérek stílusukban az ősi magyar hitvilágot idézik. Mestereink megmunkálták, erősek, időállóak. Játszószerek és műalkotások egyben. Használatuk nem lehet hatás nélkül a gyerekekre, de mindennapos látványuk a felnőttekre is beleivódik. S hogy milyen hatással, arra az alkotó művész tehetsége és jól kifejeződő szándéka a garancia.

Mi, salgótarjániak, mindkét művet köszönjük és városunkhoz méltónak tartva vállaljuk. Szeretnénk, ha az itt élő művészek minél többen, minél többször vállalnának épített világunkat szépítő, formáit gazdagító hasonló feladatokat.

Fancsik János

Madár a víz fölött

Mészáros Erzsébet textiltervező iparművész tértextiljét 1982 novemberében acták át rendeltetésének a Salgótarjáni Állami Zeneiskolában. A Salgótarjánban élő művész, aki 1966-ban kapta meg diplomáját a Magyar Iparművészeti Főiskola textil szakán, az 1970-es évek elejétől rendszeresen szerepel a hazai kollektív tárlatokon és számos egyéni kiállítása is volt 1919 című gobelinje a Nógrád megyei Múzeumok Igazgatósága, *Salgótarján* című szőnyege a KISZ KB tulajdona. *Család* című gobelinjét a Meinel-gyűjtemény őrzi Augsburgban. *Május* című gobelinje a verpeléti házasságkötő teremben látható — hogy csak néhány jelentősebb művet említsük.

A zeneiskola aulájában elhelyezett tértextilje a lépcsőfeljárót borítja el, kitűnően illeszkedik a belső tér adottságaihoz, összefüggésben a komplex belsőépítészeti átalakítással. Szinkialkításában a művész figyelembe vette az enteriőr színeit az épület egész belső esztétikai kialakítását. A tizenegy négyzetméteres textil kettős funkciót tölt be. Egyrészt, mintegy „kulisszája” a lépcsőfeljárónak. Másrészt, a zenei élmény befogadására készít fel, amint azt — többi között — a lírai hangoltságú téma és a színvilág is jelzi, a sötétbarna, a kobaltkék, az óarany és a többi szín harmonikus egysége.

Mészáros Erzsébet számára a látott világ és a zene élménye adta az indítást a képi teremtéshez. A gondolat megjelenítésében a mű gondos, finom megmunkálásáról, összefogott és lendületes kifejezőmódról vall. Mind a térformáló fogalmazás, mind pedig a síkban megnyilatkozó dekoratív jellemzője e munkának, ami a harmóniára való törekvés s a művész más alkotásaira is jellemző lírai attitűd jegyében született, s gazdag gondolati-érzelmi töltést hordoz.

Az egész művön szavakban nehezen megfogalmazható derengő melegség vonul végig, egy-egy felület finom formái árapálya zajlik. Mint a zenében. A tértexthel kompozíciós elemeihez tartozik a föld, a víz, az ég és a madár, elvont megfogalmazásban. Ezek az elemek szintén a zenét szimbolizálják, a hangzás árapályait, a zenei motívumok súlyosabb indulását, későbbi felszárnyalását, ködbeveszését. Aki zenét hallgat, ismeri azt az emelkedett érzést, amit a művész e kompozícióval sugallni szándékozik. Ugyancsak ezt szolgálja a szöveg módja is, amely a rusztikusabb felületekből a csitultabb, elsimítottabb szövegmódig terjed. Ez a szövevi mód mintegy optikailag megemeli az aulát, a színdinamika törvényei alapján. Amint a zenében is kifejezhető a végtel, a műszínskálája is érzékeltetni kívánja azt a nagy ívet, amiben a hangskálák is mozognak, a mélységek és a magasságok változatos szféráit bejárva.

Széljárta tengerek távlatát idézheti emlékeztünkbe a mű, a végtelenbe oldódó horizontot kiterjesztett szárnyú madár — talán éppen egy tengeri sirály — szeli át. A tenger fényének, nyugalmas csendjének, monumentalitásának hangulata közös a zenéével. Az is megfoghatatlan, mint a szívdobogató kinyílt látóhatár látványa. A tértexthel előtt állva, szinte hallani a muzsika szárnyalását, mint a végtelen vizek szüntelen mormolását.

Mészáros Erzsébet a nemes egyszerűséget, a finom, lírai hangot képviseli a textilművészetben. Már kivitelezett műveinek figuratív, vagy — mint ebben az esetben — éppen stilizált megfogalmazása egyaránt a melegebb, a puhább életérzés, végső soron az életöröm jelenvalóságát jelzi művészetében, amint azt témaválasztása is bizonyítja. A maga módján teljességre törekszik, amikor a kor változatos fenyegetettségei közepette fogalmazza meg újra és újra azt az evidenciát, amelyből erőt lehet meríteni. Nevezetesen azt, hogy az élet a veszélyek közepette is szép, hiszen megismerhetetlen, s gyorsabban elszáll, mint a hang, vagy egy maciár a víz fölött.

Tóth Elemér

Gyöngyösi István:

Termelőszövetkezeteink

sokoldalú fejlesztése

Az elmúlt két évtized alatt a magyar mezőgazdaság arca teljesen megváltozott. A hagyományos paraszti munkát nagy teljesítményű erőgépek végzik, „összkomfortos” istállóban telelnek a jászok, iparszerű a termelés a közös gazdaságokban, a tudomány legfrissebb vívmányai mindinkább bevonulnak a növénytermesztésbe, állattenyésztésbe. Megváltoztak az ott dolgozók élet- és munkakörülményei is. A mezőgazdaság fejlődése iránt érdeklődők előtt mindez végigvonul, ha kezükbe veszik Gyöngyösi István közelmúltban megjelent könyvét amelynek alcíme: **Utak, útvesztők, taktikák.** Nem véletlenül, hiszen az élelmiszer-termelés stratégiai ágazatként emlegetik, a határokon belül pedig e területen is mindinkább előtérbe kerül a termelés és gazdaságosság összefüggése.

A szerző e megújulás sokoldalú lehetőségeiből villant fel jó néhányat, gyakorlati példákra alapozva. Ezek közül nem eggyel szűkebb környezetünkben is találkozhattunk, hiszen a szerző hosszú éveken át a Nógrád megyei Tanács mezőgazdasági és élelmiszerügyi osztályának helyettes vezetője volt, ráépítve a saját értelemes eljelenlegi szintjét a tapasztalatai hitelességéhez aligha férhet kétség. Könyve, amely a **Gondolkozzunk együtt a mezőgazdaságról!** sorozatban jelent meg, elsősorban a szakembert készíti töprengésre, de az ágazat részletkérdéseit kevésbé ismerőt is.

Kétségtelen, a magyar mezőgazdaság a párt arárpontokaja alapján érte el jelenlegi szintjét, amelyen képes az ország ellátását biztosítani, a nép-gazdasági egyensúly javításából fakadó exportkövetelményeknek eleget tenni. Napjainkban az egy főre jutó gabona- és hústermelésben a világ legjobbjai között vagyunk. De nem a mezőgazdasági munka termelékenységében és hatékonyságában. Hogy miért e paradoxon? Erre a kérdésre is igyekszik választ keresni a szerző. Újszerű igényként fogalmazza meg a mezőgazdaság komplex fejlesztését — ami a gyakori emlegetés miatt elköpottat fogalomnak tűnhet —, s nem véletlenül hangsúlyozza, hogy a gazdálkodás belső és külső környezetének egyidejű vizsgálata teremti meg a lehetőségét a jobb gazdasági feltételek kialakításának, a mostani eredmények túlszárnyalásának. Időszed a megállapítás, mert a világgazdaságban lezajló folyamatok kihatnak hazánk mezőgazdaságára is, tehát nem hagyhatók figyelmen kívül. De a meglévő adottság sem, amelyek szűkebb vagy tágabb kereteit jelenti a mezőgazdasági üzemek tevékenységének. Ilyen környezetben különösen megnövekedett a tervezés szerepe, a termelői becsülete, az üzemek közötti együttműködésben rejlő előnyök kamatoztatása. Mert amíg az időjárás viszonytalanságai ellen aligha tehetnek valamit a tsz-elnökök, ágazatvezetők, annál többet a rendelkezésre álló erőforrások célszerű és jövedelmező hasznosításáért.

A szerző arra is figyelmeztet: a jó gazdasági tervezőmunka a jövő tudatos befolyásolására, a bizonytalansági tényezők csökkentésére törekszik, ezért cselekvési változatokkal dolgozik. A terv — a gazdaság tükre — benyolult műveletek végterméke. Fontos kivételvény a különböző tsz-ek szemből, hogy hozzák összhangba a helyi adottságokat és lehetőségeket, rugalmas és gyors választ adjanak a gazdasági szabályozók a piac által felvetett és közvetített kérdésekre, jelöljék meg a különböző feladatok ésszerű sorrendjét, reálisan vázolják a jövőt, minimálisan csökkentve a véletlenszerűségeket.

A könyv sorra veszi a tervezés módszereit, útvesztőit, vitatkozik a jelentőségét alábecsülő vagy túlhangsúlyozó szemléletekkel. Hangsúlyozza a más-más időszakra, területre szóló tervek harmonikus összhangjának szükségességét. Külön fejezetet szentel a termelői jogoknak, annak apropóján, hogy a közelmúltban Borsod, Heves és Nógrád megye mezőgazdaságának, élelmiszeriparának, erdőgazdaságának tájkorzeteire komplex, hosszú távú fejlesztési tervet dolgoztak ki, majd Nógrád megye két tájkorzetét veti egybe.

Dr. Gyöngyösi Istvánnak a magyar mezőgazdaság élő problémáiról szóló könyve minden bizonnyal újabb gondolatokat ébreszt olvasóiban, és újszerű megoldások felé tereli a szakembereket. (Mezőgazdasági, 1982.)

M. Szabó Gyula

Az olvasás anatómiája

Izgalmas, hézagpótló könyvet forgathatunk néhány hete. A terjedelmes, 530 oldalas esszé- vagy tanulmánygyűjtemény (műfaját nehéz eldönteni), rögtön az elején, a kulturális életünket izgató egyik legkényesebb kérdést teszi fel: vajon az olvasás-e az egyedüli közzlési rendszer, mely hozzák a tradícióktól roskadozó és a művelődés szempontjából fontos értékeket szállítja vagy mások is elvégzik ugyanezt és e nagy múltú eszközünk sorsa a lassú, de biztos enyészet? A szerkesztők dicséretére legyen mondva, hogy ez utóbbi kérdésre nem magyarázat nélküli konok tagadással válaszolnak, hanem, valamennyi érvet felsorakoztatva, megkísérlik felmérni a betűkultúra megváltozott szerepét mai világunkban. Ezért érezzük találatnak Tomka Miklós tanulmányának közzlését, aki rámutat arra, hogy a könyvek, a társadalom adott fejlettségi fokán, még mindig csak a kisebbség számára jelentenek rendszeres szellemi utánpótlást, és az egyéb közzlési eszközöknek — így a filmek, rádióknak, és televízióknak, nem utolsósorban, mert kevésbé időigényesek és pszichikusan intenzívek — ugyancsak fontos szerepük van a műveltségi fehér foltok felszámolásában, a felzárkóztatásban. A kulturális értékchordozók közzlésében tehát a rádióknak, televízióknak éppúgy megvan a maga helye, mint az irodalomnak, és megfordítva: az irodalom sajátos erényeinél fogva, az idők végeztéig legfontosabb közzlési rendszereinknek egyike lesz. Márcsak amiatt is így van ez, mert mint Hajdu Ráfis Gábor rámutat: „Múltbéli tapasztalataink egyik döntő fontosságú tárolója, a már lé-

tező, örökbecsű alkotások összessége — s mivel hagyományok nélkül nincs élet, az írásbeli közzlés, annak befogadása akkor is kényeszerűség lesz, ha esetleg az irodalom megszűnik.” Persze Hajdu Ráfis is csak elméletben játszik ezzel az alternatívával.

Noha tehát az olvasás monopol helyzete megszűnt, az sem hangélménnyel, de egyáltalán semmivel sem helyettesíthető. A színházat sem szűntette meg a film, a filmet vagy a rádiót sem a televízió. A rózsát nem helyettesítheti a szegfű. Az írott szöveg fontos erényei közé tartozik, hogy segítségével a legbonyolultabb gondolat is kellő differenciáltsággal fejthető ki úgy, hogy azt az olvasó is megértheti, mert az íráshoz és befogadáshoz egyaránt minimális technikai apparátust kell mozgatni, és az olvasó újra és újra előveheti az értelmezésre szánt szöveget. A befogadó tehát saját életritmusához igazíthatja az olvasás ritmusát — írja Kamarás István.

A tanulmánykötet ezzel összefüggésben veti fel az adaptációs problémáját is. Igaza van Hajdu Ráfisnak, hogy „a szépirodalmi alkotásnak szignifikáns és megváltoztathatalan jegye az, hogy a maga sajátosságában mint írásbeli közzlés létezik.” Lefordítása, transzformálása identitásának elvesztését is jelenti. Az Odüsszeia hangjátékváltozata tehát, noha fontos kiegészítő közművelődési funkciót tölthet be, nem azonos az irodalmi eredetivel. Ugyanakkor nem zárható ki, hogy az adaptációs mű erősen közelítsen az eredeti szöveghez. Ez azonban csak lehetőség, és a kötetben található megállapításokhoz célszerű hozzáfűznünk, hogy az e pillanatban a legnagyobb tömegeket érintő televízió, a nehéz gyártási körülmények miatt, gyakran a mennyiségre koncentráll, és ez csökkenti az elmélyült művészi munka esélyeit. A tömegkommunikációs művek átmeneti jellege is e tendenciát erősíti.

Fel kell azonban vetnünk azt a kérdést is, hogy vajon a tömegközzlési eszközök segítik-e a befogadók közvéleményhez való visszavezetését. Egyáltalán, az egyes közzlési rendszerek tevékenysége mennyire összehangolt a kulturális közzlési rendszeren belül? E sorok írója olyat még nem tapasztalt, hogy a tv-bemondó egy klasszikus regény tv-film-változatának bemutatója előtt nyomatékosan felhívta volna a nézők figyelmét arra, hogy az csak egy adaptáció, és az eredeti elolvasása az igazi, amely itt és itt hozzáférhető és ilyen és ilyen erényei vannak. Talán attól fél a televízió, hogy a néző ekkor kikapcsolná a készülékét? Nem valószínű. Átgondolt és megtervezett komplex közművelődésre van tehát szükség, amely iránytűt ad a tömegek kezébe!

Ennek egyik lényeges területe az iskola. H. Sass Judit és Gyürey Vera egyaránt felveti fontosságát, de Veress András is rávilágít az irodalmi tankönyv szerepére. Sajnos azonban a mai iskolarendszer nem nagyon kedvez az olvasásra szoktatásnak. Bizonyos iskolatípusokban a közismereti tárgyak óraszámja katasztrofálisan lecsökkent, a speciális képzéseknek is áldozatul esnek a társadalomtudományi órák, az örökös tantervi reformok megzavarják a képzést. Baj van a pedagógussal is. Olyan modern tanártípusra lenne szükség, aki nemcsak a kötelező olvasmányokat kéri számon, hanem épít a tanulók esetleges spontán olvasmányélményeire. Ehelyett dolgozatjavításoktól és statisztikáktól kificsart, egyáltalán nem tudós tanártípust lát a tanuló maga előtt. Ez csak tovább csökkenti az irodalomtanári pálya presztízsét, amelytől az irodalomkedvelő fiúk már akkor elriadnak, mikor tanáruk alulfizettségét, degradálódott státusát látják. Az is feltűnő, hogy mint erre H. Sass Judit utal, az irodalomtanár-pálya „lassan másodlagos” női pályává válik.

Hazánkban a legtöbben a lektúrt olvassák. A kötet, igen helyesen, több elemzést is közöl e témáról: Simon Zoltán általános áttekintést ad, Loránd Imre az *Elfújta a szélről*,

Fábi Anna Dalos Sándor két életrajzi regényéről, B. Vörös Gizella *Agatha Christie*-ről, Tokaji András Rejtő Jenő *Piszkos Fred a kapitány* és Agárdi Péter Berkesi András *Szatófal* című giccséről ad elemzést. Hogy mi célt szolgálnak ezek az elemzések, arra Vitányi Iván világít rá *A népszerű regény világa* című írásában. Fel kell hívni a figyelmet a cikknek arra a gondolatára, hogy egy olvasmányt szórakoztatóvá nemcsak maga az olvasmány tesz, hanem annak olvasata is. Így például a nagy művészi értékű analitikus autonóm műalkotást is lehet különböző olvasói átalakításokkal kellemessé tenni. (Megjegyezzük, az adaptátorok is sokszor ilyen módon alkotják újjá a műveket.) Ugyanakkor az is számít, hogy maga az olvasmány közeledik vagy távolodik-e az olvasótól. Szabolcsi Miklós pontosan ezekre az autonóm művészeti irodalomban végbement átalakulásokra hívja fel a figyelmünket.

Természetesen egy ilyen rövid írás nem szólhat sok olyan szerzőről, aki értékes gondolataival szintén gazdagította ismereteinket. Végezetül még néhány hiányérzetünket szeretnénk megfogalmazni a kötettel kapcsolatban. Szívesen láttunk volna néhány oldalas áttekintést azokról az olvasáskutatásokról, melyeket eddig a világon és hazánkban végeztek. Akkor bizonyára, legalább az említés szintjén, helyet kapott volna olyan nem lebecsülendő kutatás is, mint Durkó Mátyásé vagy Sz. Szabó Lászlóé. Durkó újabb kutatásai egyébként az e kötetben haloványabban szereplő nem művészi irodalmi közlések megértésével is foglalkoznak. Egy az 527. oldalon található névelírásra is szeretnénk emlékeztetni a szerkesztőt. Csúri helyett Csuri Károly az, aki Szegeden izgalmas szöveganalitikai vizsgálatokat folytat.

Az imént szerkesztőt mondtunk, egyes számban, hiszen Hajdu Ráfi Gábor már csak írásában él, a másik szerkesztője ennek az élvezetes olvasmánynak Kamarás István volt. (Gondolat, 1982.)

Rubovszky Kálmán

Hermann István:

Ideológia és kultúra a hetvenes években

Kevés termékenyebb teoretikust találni ma szellemi közéletünkben Hermann Istvánnál. Alig győzni tanulmányai, cikkei nyomán követését, sőt könyvei is olyannyira egymást érik, hogy hamar lépéshátrányba kerül, aki elidőzik igényes gondolatainál. Így történt ezúttal is, hisz a jelen kötetét kísérő élénk érdeklődés közepette máris újabb művekkel jelentkezett. Az *értelemig és tovább!* című Kozmosz-könyve sajátos karakterű — rádióadásokra épült — filozófiatörténet. A *kultúra és személyiség* pedig a Móra Kiadó *Iránytű* sorozatát indítja az ifjabb korosztálynak szánt kultúratörténeti kalauzként.

A sokoldalú érdeklődés, tematikai gazdagság ellenére Hermann István munkássága konzekvens pályaképpen összegezhető. Tartalmi egységét mi sem bizonyítja szemléletesebben, mint hogy a modern kultúraelmélet „hármaskönyve” (A polgári dekadencia problémái, 1967; A szocialista kultúra problémái, 1970; A mai kultúra problémái, 1974) az elmúlt évtized ideológiai, kulturális jellegzetességeinek elemzésével immáron tetralógiává bővült.

A négy kötet folytonosságát belső logikai rend szavatolja. A tanulmányokban központi szerepe van a totalitás kategóriájának, de nemcsak absztrakt teoretikus értelemben. A szerző saját törekvéseiben — az egymást

megtermékenyítő korok, eszmei áramlatok, a politikai, gazdaság, ideológia egymásrahatását értelmező kísérleteiben — is mindenképp a történeti teljesség igénye ölt testet, a praxis szükségszerűségeit és az emberi vonatkozásokat egyaránt hangsúlyozó szemlélet érvényesül. Mindhárom megelőző kötetre az volt a jellemző, hogy az elemzés során érlelődtek meg az újabb vállalkozás alap gondolatai. Ilyenformán a hetvenes évek ideológiai helyzetének vizsgálatához *A mai kultúra problémái* adtak ösztönzést. Vagy konkrétabban fogalmazva: az abban prognosztizált változások „a politikai, kulturális és ideológiai sorok és sorsok átrendeződéséről” a hetvenes évek végén már tényekként kínáltak a leírás, az értelmezés lehetőségét. Az elmúlt évtized ideológiai, kulturális tendenciáinak felelevenítése egyszerűsre mind a válságjelenségekkel terhes jelentudat közvetlen előtörténetének rajzolatát adja.

A bevezető gondolat — mintegy elvi megalapozás gyanánt — azt az „őseredeti” kérdést taglalja, hogy „mitől vált az emberi élet kultúrateremtő erővé”. A társadalmiságban körvonalazott marxista válasz ezúttal *A társadalmi lét ontológiájából* kölcsönzött lukácsi koncepcióval egészül ki, miszerint az embert az állattól nem az különbözteti meg elsősorban, hogy több fázisban tevékenykedik, hanem, hogy mindenképpen komplexumok komplexumaiban kénytelen tevékenykedni. Nincs tehát olyan emberi tevékenység, amelynek alapvető célkitűző mozzanatában ne szerepelne más, a konkrét céllal és tevékenységgel össze nem függő mozzanat. „Az ember ugyanis mint társadalmi lény is cselekszik, és ezért elengedhetetlen, hogy cselekedeteinek társadalmi következményeire is gondoljon. A komplexumok komplexumaiban való cselekvés azt jelenti, hogy egyfelől megvan az a komplexum, amely a cselekvés célját jelöli meg, másfelől ez elválaszthatatlanul összekapcsolódik a cselekvés társadalmi eredményének, horderejének komplexumával. Ez az a legegyszerűbb forma, melyben a komplexumok komplexumaiban lezajló emberi cselekvés értékelhető.” Ennek azért van gyakorlati jelentősége, mert a társadalmi élet bármely területét csak az emberi cselekvés és sajátosságának figyelembevételével lehet helyesen irányítani.

A *polgári világ kultúrája és az Elméleti kérdések* című fejezetek egyrészt a kapitalista válság jellegét, a krízistudat objektív társadalmi, politikai, gazdasági okait, másrészt annak ideológiai, kulturális következményeit elemzik. Ezek sorából kiemelendő, hogy a modern monopolitöke számára már nem elégséges a polgári társadalom indirekt védelmezése, s a hetvenes években újra feltámadt a kapitalizmus közvetlen apologetikája. Ez mindenfajta baloldali hagyományt, tendenciát kíméletlen kritikában részesít és „iker-szülőtte a szocializmus ellen intézett közvetlen kampányoknak”, amelyek lejáratni igyekeznek a szocializmus vezető történelmi folyamatot, s a létező szocializmust „mint egyfajta profétikus illúziót és negatív, embertelen gyakorlatot” mutatják be. Hermann nyomon követi a huszadik századi polgári gondolkodás két nagy szárnyának, az irracionálisizmusnak és a szcientizmusnak az aktivizálódását, reagálását a válságjelenségekre és sok ismerősnek tetsző példával illusztráltan mutatja be a krízistudat művészeti reflexióit is.

A könyvet záró *Szocializmus és kultúra* című fejezet konzekvenciái — legalábbis térben — közelebbi érdekeltségűek. A szocialista építés intenzív szakaszának jellemzése több vonatkozásban — például a munka és a kultúra összefüggéseinek értelmezésében — eredeti látásmódról tanúskodik. A szerző megkülönbözteti az elsősorban kézműipari tudást, figyelmet igénylő munkafolyamatokat a jobbára egyszerű fizikai erő kifejtésén alapuló munkavégzéstől. A munka előbbi típusát az olasz *artigianato* kifejezéssel írja körül, és a kelet-európai szocialista orszá-

gok történeti fejlődésének hátrányaként, az intenzív korszak sajátos nehézségeként észrevételezi e jelenség sporadikus, epizódyszerű létezését, viszonylagos fejletlenségét. Tudnillik a kézműipari tevékenység — a patriarchális munkától eltérően — éppen olyan magatartási formákat sugallt, olyan tulajdonságokat alakított ki az emberekben, amelyeknek egyes elemeit a modern ipari munka is feltételezi, a fejlett szocializmus viszonyai között zajló intenzív fejlődés is igényli.

A kulturális forradalom első szakasza valamennyi szocialista országban lényegében a „barbár, félvad viszonyok lenini kritikája jegyében zajlott le”. Mint köztudott, ez a korszak történelmi léptékű eredményeket produkált a műveltségi monopóliumok, az elmaradottság felszámolásában, az extenzív kulturális fejlődésben. De — többek között — „nem alakított át úgy a munkás viszonyt tevékenységéhez, ahogy azt az artigianato hagyományaira épülő munka lélekana megköveteli.” Ezért az artigianato tradíciók hiánya — következett Hermann — csak egyetlen módon pótolható „mégpedig a kultúra nagyütemű és átfogó fejlesztésével... Lehetőség, hogy a kultúra intenzív terjesztése révén sikerül olyan munkaszemléletet kialakítani, amelyre az intenzív termelés időszakában szükség van.” Tehát a szocializmus építésének intenzív korszakában a kultúra egyik legfontosabb funkciója, hogy pótolja azokat a szemléleti elemeket, „...melyeket más országokban egy történetileg hosszabb és kiterjedtebb kisműves termelés alakított ki. De politikai szempontból legalább ilyen lényeges az, hogy a kultúra szerepét játszik annak az ellentmondásnak a feloldásában, mely a szocialista nagyüzemi munkás és a kisárutermelő »perszonáluniója« miatt mindenkiére kiterjedhet. A kultúra feltétlenül a nagyüzemi megoldások irányába, a nagyüzem fejlődésének komplexitása felé tolja az embereket. Nyilvánvaló, hogy az igazán újszerű és rendkívül termelékeny megoldások főként a nagyüzemben jöhetnek létre, nem sólvá arról, hogy az üzemi demokrácia, s egyáltalán az üzemi atmoszféra mint a termelés általános feltétele szintén csak akkor lehet igazán tartalmas, ha a kultúra iránti érdeklődéssel telítődik.” E sorokból nem nehéz kiolvasni a szerző véleményét a mára oly sokat vitatott kérdésre vált kisárutermeles — nagyüzemi gazdálkodás viszonyairól, noha nem tagadja az előbbi formáció előnyeit sem.

A kultúra és a demokrácia viszonyát Hermann Lukács György *Megélt gondolkodás* című önéletrajzi vázlatának nyomvonalán értelmezi. Hangsúlyozza, hogy „a kvalitatív termelés a szocializmusban csupán demokratikus alapon bontakozhat ki”. Lukács bírálta a formális demokratizmust, s szemé előtt a „hozzáértésen alapuló demokratizmus”, a munkavégzés demokratizmusa lebegett, melynek alapfeltételeit csak a kultúra terjesztésével, a tömegek kulturális színvonalának általános emelésével lehet megteremteni. „A demokratizmus csak azon az alapon valósulhat meg a munkában, ha magában a munkavégzésben már spontán módon sikerül érvényesíteni a kézműipari tradícióból, az artigianatóból átszármazott munkaszemléletet, s maguk a munkahelyi viták is ennek a konkrét érvényesítési lehetőségei körül mozognak” — fűzi hozzá Hermann szinkronban fentebb idézett gondolataival. E fejezetben belül elemzi továbbá a szocialista társadalmi viszonyok és a kulturális élet ellentmondásait, a szükségletek fejlődése és a kultúra kapcsolatát. Könyve legvégén a „szocialista munka a világgazdaságban” kérdéskört jeleníti meg.

Hermann István újabb kötetével — kötetivel — tovább gazdagodott a kultúraelmélet irodalma, amely az elmúlt évtizedben — többek között éppen az ő tekintélyes munkássága révén — kapott megfelelő rangot könyvkiadásunk gyakorlatában is. Ez is sajátos kísérőjelensége volt a hetvenes évek ideológiai, kulturális életének. (Kossuth, 1982.)

Csongrády Béla

gyelty

Tudod hogy mire célok
 mikor az első fűkő elerik
 mindenkinek győztes
 mikor gőz bamba néző
 dobnak a fény sponnelt
 vagy amikor lábam vagy
 és vízben áll tudod te
 mikor poloskák másnak
 fél végig rajta rajtam
 mindenki aki ott van - erti
 átkozottul sok ember
 nem tudja és soha
 soha
 nem is akarja tudni
 de ne is tudja meg

so
ha